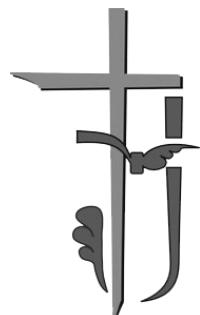

ექიმთა მუსიკა პროფესია

ISSN 1512-3901 (ბეჭდ.)

ქუთაისის უნივერსიტეტი

UDC 33 სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი
გ - 491

№ 13, 2013 წელი
ფეხუმენი

რეფერინგი: Институт Научной Информации по Общественным Наукам
(Российская Академия Наук) _ www.rim.ionion.ru

n o m e r S i a:

ბიზნესი, ალიგატორი და ფარმაცევტი

მენეჯმენტი და ტერმინი

ეკონომიკური პოლიტიკა

სარედაქციო კოლეგია**მთავარი რედაქტორი:**

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, სრული პროფესორი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის (სემა) ნამდვილი წევრი **რევაზ კაცულია**
პასუხისმგებელი რედაქტორი:
 ე.მ.დ., სემას ნამდვილის წევრი
 პროფესორი **ნიკო ჩიხლაძე**

სარედაქციო კოლეგის წევრები:**იაკობ მესხია**

ე.მ.დ., პროფესორი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი
ავთანდილ სილაგაძე
 ე.მ.დ., პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნულის აკადემიის აკადემიკოსი
 ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორები,
 პროფესორები:

ვაკენი ბარათაშვილი**რევაზ ბასარია****რევაზ მაშელიძე****ელგუჯა მეგვაბიშვილი****გელევან ხელაია****გიორგი ღავთაძე**

აკადემიური დოქტორები,
 ასოცირებული პროფესორები:

აკაკი ბაკურაძე**ლელა ბახტაძე****ახა გაბელაშვილი****ვაჟა გურაბანიძე****ნაირა ვირსალაძე****გურამ უფლისაშვილი****ხათუნა შალამბერიძე****გოდერძი შანიძე**

სარედაქციო კოლეგიის უცხოელი წევრები,
 პროფესორები:

ტიმო ლინკოლა (ფინეთი)**პეტრე მაშეგოვი (რუსეთი)****მილან მიკულასტიკი (ჩეხეთი)****სერგეი ლუკინი (ბელორусი)****მარია ტურიანსკაია (უკრაინა)****დამუშავებელი:**

ქუთაისის უნივერსიტეტი
 რექტორი, პროფ: **ლელა ქალბაძიანი**

4601, საქართველო, ქუთაისი,
 წერეთლის ქუჩა №13

ტელ: 0 431 24 23 73, 25 12 73.

www.unic.edu.ge; info@unic.edu.ge, chixi@mail.ru

დაკაბადონდა და დაბეჭდა
 გხს „მპმ-პრლიგრაფის“ მიერ
 ქ. ქუთაისი, წერეთლის 186
 ტელ.: 0 431 23 45 54;

ჩიზნენი, ალისტვა და ფარეგვრა**1. დალი სილაგაძე**

კოოპერატივები აგრობიზნესში

2. ნაირა ვირსალაძე

მოვლენებს შორის კაგშირის შესწავლის ისტორიული ასპექტები

3. სერგო სვანაძე

სავაჭრო ობიექტების დაბეგვრის შესახებ

4. თინათინ გუგეშაშვილი

კომერციული ბანკების როლი მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაში

5. პანტელეიმონ (პაატა) კლდიაშვილი

ბუღალტრული აღრიცხვის განვითარების ახალი შესაძლებლობები საქართველოში

მენუმენტი და ჭურიზმი**6. ბოგოლოვ ი.ი.**

Концепция построения информационных систем предприятия, как основной фактор управления деятельности экономического субъекта

7. გოდერძი შანიძე

მენეჯერის რამდენიმე აუცილებელი თვისება

8. ბაგდასაროვა დ. გ.,

Инсентив-туризм как средство повышения уровня мотивационного потенциала работников туристических предприятий

9. Chepurda Larysa

Conception of strategic management in service industry

10. Лойко В.В.

Мониторинг уровня экономической безопасности с помощью экспертной системы

11. ნანა ლუბუტაშვილი

შეგვიძლია თუ არა ნინასნარმეტყველება მომავლის

12. ზაურ სერაფოვი

მუშა ჯგუფების ქცევების და ჰოსტელების ექსპერიმენტის შესახებ

13. ევგენი ბარათაშვილი, მანანა მარიდაშვილი,**ირმა მახარაშვილი**

თანამედროვე მენეჯმენტის კრიტერიუმების საკითხისათვის

14. ვაჟა გურაბანიძე

კონფლიქტური სიტუაციების მენეჯმენტი

ეკონომიკური პროცესები**15. ცვირკი დ.ლ.**

Безопасность информационно-коммуникационных ресурсов, как основной фактор успешной реализации антикризисной политики государства

16. ხათუნა თოლეა

უმუშევრობის პრობლემა საქართველოში და მისი დაძლევის გზები

17. ია თეთრუაშვილი

საქართველოში ბიზნესის განვითარების ტენდენციების შეფასების საკითხისათვის

18. კახაბერ გაბელაშვილი

საგარეო ვაჭრობის დასავლური ვექტორი: ანალიზი და პროგნოზები

დალი სილაბამა

ბიზნესის მართვის დოქტორი,
ა.ჭ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

გორგამისათივები აბრობიზნესში

საბაზრო ეკონომიკაზე ქვეყნის გადასვლამ შეაფერხა სოფლად ახალი ტიპის სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების, მ.შ. ფერმერული მეურნეობების ფორმირება და ფუნქციონირება, ადგილობრივი რესურსების (საწარმო) პოტენციალის უდანაკარგობა და ეფექტური გამოყენება, გაძნელდა მათვის სწორი საწარმოო მიმართულების მიცემა, რაც უზრუნველყოფდა მდგრად განვითარებას.

ამჟამად, საქართველოს წინაშე ბევრი მწვავე, აქტუალური და სტრატეგიულ-პრიორიტეტული პრობლემა დგას, რომელთა გადაწყვეტამ დადებითი გავლენა უნდა მოახდინოს წარმოების ეკონომიკურ ზრდაზე.

აუცილებელია ძლიერი ეკონომიკური ბაზა სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების შემდგომი სრულყოფისათვის. უნდა მომზადდეს მეცნიერულ-ეკონომიკური საფუძვლები სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების, ინტეგრირებული და მინი ინტეგრირებული საწარმოების დაფუძნებისა და მათი მაშტაბების თანდათანობით გაფართოების თვალსაზრისით, სასურსათო ბაზრის სწორი ფორმირებისა და განვითარებისათვის.

ამრიგად, ჩვენ მიზნად დავისახეთ სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებიდან კოოპერატივების შესწავლა. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ კოოპერატივი სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებიდან განსხვავდება ერთი მნიშვნელოვანი თვისებით. კოოპერატივი ყოველთვის წარმოადგენს პირების გაერთიანებას და არა კაპიტალის გაერთიანებას, რომლის მიზანია არა მოგების მიღება, არამედ კოოპერატივის წევრების მატერიალური და სხვა მოთხოვნილების დაქმაფრთვილება. აქედან წარმოიქმნება მისი ფუნქციონირების ორი ძირითადი პრინციპი: ინტერესთა პრიორიტეტი და მმართველობა დემოკრატიის პრინციპით.

სოფლის მეურნეობის სექტორში არჩევენ ორი სახის კოოპერატივს: სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო და სასოფლო-სამეურნეო სამომხმარებლო კოოპერატივებს. პირველი მიეკუთვნება კომერციულ ორგანიზაციას, მეორე – არაკომერციულ ორგანიზაციას.

საწარმოო კოოპერატივები სოფლის მეურნეობაში წარმოადგენენ წარმოების ისეთ ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმას, რომლებიც შექმნილია მიწის კოლექტიური ან კოლექტიურ-წილობრივი საკუთრების საფუძველზე.

საწარმოო კოოპერატივები საერთოდ და კერძოდ, სოფლის მეურნეობაში ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და ხანგრძლივი ისტორიის ორგანიზაციული ფორმაა, დაწყებული მიწის ერთად დამმუშავებელი ამსანაგობებით, დამთავრებული კოლექტიური მეურნეობებით (კოლმეურნებებით).

2010 წლის მდგრადი საქართველოს სოფლის მეურნეობაში ფუნქციონირებდა 97 კოოპერატივი.

სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო კოოპერატივების, როგორც წარმოების ორგანიზაციულ-სა-

ბიზნესი . ამინისტრაცია ან არა განვითარება

მართლებრივი ფორმის განვითარების შესაძლებლობების და პერსპექტივების ნათელ მაგალითად გამოდგება ისრაელის სოფლის მეურნეობა, რომელიც მსოფლიოში ერთ-ერთი მაღალინტენსიური დარგია (ჩვენგან განსხვავებით ისრაელს არ აქვს ხელსაყრელი ნიადაგურ-კლიმატური პირობები). იგი ეფუძნება სოფლის მეურნეობის გაძლოლის კოოპერატივებისა და ე.წ. კომუნების (კიბუცები) ორგანიზაციულ ფორმებს. სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო კოოპერატივების წევრი შეიძლება იყოს მიწისა და ქონების ყველა მფლობელი, რომელიც თავისი წილობრივი შენატანების ნებაყოფლობითი გაერთიანებით გამოიქვამს სურვილს კოლექტიური წარმოების განვითარების შესახებ. ეს წილი შეადგენს კოოპერატივში თავდაპირველ საპაიო შენატანს. შემდგომ ეტაპზე კოოპერატივის წევრთა საერთო კრების გადაწყვეტილებით, შემოსავლების პავლობაზე, თავდაპირველი საპაიო შენატანები თანდაოთანობით იზრდება. გამომდინარე აქედან, საწარმოო კოოპერატივების ქონება შედგება: პირველი – საწყისი საპაიო შენატანებისაგან და მეორე – შემოსავლებიდან, გადარიცხებიდან შექმნილი მზარდი კაპიტალით და განუყოფელი ფონდით.

განუყოფელი ფონდი, ანუ საწესდებო კაპიტალი წარმოადგენს კოოპერატივის წევრების ერთობლივ, საერთო საკუთრებას და ნატურით განაწილებას არ ექვემდებარება. თუ კოოპერატივის წევრი თავისი სურვილით გადის კოოპერატივიდან, მას შეიძლება მიეცეს წილი ნატურით ან ფულადი კომპენსაციის სახით. კოოპერატივის ჩამოყალიბება, წესდების და მისი საქმიანობის მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების შექმნა, სამეურნეო აქტების შექმნა, სამეურნეო საქმიანობის წარმართვა, მისი რეგისტრაცია, ურთიერთობა ბიუჯეტთან გადასახადების მიხედვით, რეგისტრაცია და სხვა ურთიერთობა ხორციელდება ქვეყანაში მოქმედი საკანონმდებლო აქტების საფუძველზე (ამჟამად მიმდინარეობს წესდებაში ცვლილებების შეტანა).

სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო კოოპერატივების ჩამოყალიბება ხდება დამფუძნებელთა კრების მიერ, რომელიც ამტკიცებს წესდებას, ირჩევს ხელმძღვანელ ორგანოებს, ამტკიცებს შენატანებისა და საპაიო კაპიტალის ფორმირების წესს. მას გააჩნია იურიდიული პირის სტატუსი და ყველა ის ატრიბუტი (დერბიანი ბეჭედი, დერბიანი შტამპი და სხვა), რაც აუცილებელია კერძო სამართლის იურიდიული პირის უფლებით შექმნილი საწარმოს ნორმალური ფუნქციონირებისათვის სამართლებრივ ჭრილში.

ჩვენი კვლევის მიზანს შეადგენდა რამდენად მოგებიანი იქნება კოოპერატივების შექმნა აგრარულ სექტორში, რა პრობლემები აქვთ არსებულ კოოპერატივებს და როგორ შეიძლება მათი გადაჭრა. ამდენად, შევეხეთ იმერეთში, კერძოდ, წყალტუბოში, სოფ. მაღლაკში არსებულ კოოპერატივს „დოვლათი“.

იმერეთის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სტაბილური განვითარების უმნიშვნელოვანეს პირობას წარმოადგენს გადამუშავებელი მრეწველობის რეაბილიტაცია, რომელიც ადგილობრივი წარმოების ნედლეულით მაღალი ხარისხის, მსოფლიო სტანდარტებით დაფასოებულ-გაფორმებულ პროდუქციას გამოუშვებს. დარგის საწარმოების პრივატიზაციამ გამოიწვია ძირითადი საქმიანობის პროფილის შეცვლა, ან ფუნქციონირების შეწყვეტა. უკავებს შემთხვევაში მსხვილ საწარმოთა ადგილზე მცირე მოცულობის ფირმები ჩამოყალიბდა და ამან შექმნა ჩვენი სასურსათო ბაზრის იმპორტული პროდუქტებით გაჯერების პირობები.

ამდენად, დღეს არა მარტო აღნიშვნულ რეაბილიტაციაზეა ძალისხმევა საჭირო, არამედ ახლის აშენება-ამოქმედებაზე, რომლებიც აღჭურვილნი იქნებიან პროგრესული ტექნოლოგიებით, შეძლებენ სოფლის მეურნეობიდან მიწოდებული ნედლეულის რაციონალურად გამოყენებას, პროდუქციის ასორტიმენტის დახვეწას და გაფორმებას ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისად.

რაც შეეხება მაღლაკში არსებულ კოოპერატივ „დოვლათს“, იგი გაიხსნა ეკონომიკური განვითარების პროექტის ჩარჩოებში. პროექტს ახორციელებს არაკომერციული ორგანიზაცია PIN-ი (People in Need – „ადამიანი გაჭირვებაში“), ჩეხეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით. კოოპერატივს ყავს თავმჯდომარე და თანაოვამჯდომარე. დაფუძნდა 2010 წელს, სულ ექვსი დამფუძნებელია. რეგისტრირებულია ცამეტი მეპაიე, ათი განცხადებაა შემოსული, რომლებიც ჯერ რეესტრში არაა დარეგისტრირებული. აქვთ ძირითადი შენობა 150 მ², რომელიც PIN-ის დახმარებით და საკუთარი სახსრებით ააშენეს (მათი დაფინანსება 60%, ხოლო დამფუძნებლების 40%, მისცეს 53000 ლარი და 20000 დამატება). შენობა ააგეს სასოფლო-სამეურნეო მიწაზე (1000 მ²), რომელიც არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებაში გადაიყვანეს. იხდიან მიწის გადასახადს. შენობაში 60 მ²-ზე არის 2 სამაცივრე თოახი (30-30 მ²), 2 კამერა მაცივარი ყინულის შესანახად, აქვთ ავტომანქანა რაფი, ასევე დიზელ-გენერატორი.

კოოპერაციული მეურნეობა არ არის ორიენტირებული მოგებაზე, ახდენს მეპაიებისა და სხვა მოსახლეობისაგან მწვანილის მიღებას (ოხრახში, ცერეცო, მწვანე ხახვი), შეფუთვას, შენახვასა და რეალიზაციას. რეალიზაცია ხორციელდება ძირითადად ადგილობრივ დისტრიბუტორებზე და თბილისის ბაზარზე ნდობით აღჭურვილი პირის მიერ (ერთ-ერთი დამფუძნებელი).

გლეხისათვის (ფერმერისათვის) **მოსახერხებელია**, რადგან კოოპერატივი დებულობს ნებისმიერი რაოდენობის ნედლეულს (50 კგ., 100 კგ. და ა.შ.). რა ფასშიც იყიდება ბაზარზე – მას აკლდება ელექტროენერგიის და სამუშაო ძალის ხარჯი და დანარჩენი გლეხს რჩება (სხვები მათ თხოვენ მთლიანად ცერეცოს აღებას მცირე დროში და ამიტომ გლეხი (ფერმერი) ქირაობს 10-15 მუშას, რადგან ოჯახი ვერ ასწრებს აღებას, ეს კი დიდი ხარჯია მისოვის).

კოოპერატივი მუშაობს დეკვიმბრის, იანვრის, თებერვლის, მარტის, აპრილის თვეებში.

კოოპერატივში სცადეს კარალიოკის და ვაშლის შენახვა, მაგრამ დიდი ხარჯები მოითხოვა (ოქტომბრიდან იორვებოდა მაცივრები) და არარენტაბელური გამოდგა.

რომ არ გაცდეს დანარჩენი 7 თვე, პერსპექტივაში აქვთ დაჩირვა (პომიდორი, ნესვი, საზამთრო და მწვანილი) ინფრაწილები სხივებით, მაგრამ ამისათვის მათ სჭირდებათ სახელმწიფოდან იავი კრედიტის აღება.

დამფუძნებლები ძირითადად გლეხებთან მუშაობენ და კარგად იციან მათი პრობლემები. დაუმუშავებელი მიწები, უნდობლობა, კრედიტის ხელმიუწვდომლობა, ტექნიკისა და სასუქების სიძვირე. ჯერ-ჯერობით კოოპერატივსაც ეჭვის თვალით უყურებენ, მიუხედავად იმისა, რომ 50 ლარი შეაქვთ და 80-ს იღებენ. ყველაზე მთავარი მათ არ აქვთ **საკუთარი მწვანილის რეალიზაციის პროცესი**.

რატომაა დაუმუშავებელი ფართობები? 1 ჰა-ზე სიმინდის მოყვანა 1000 ლარი უჯდებათ, თუ კოოპერატივი მიიღებს გრძელებისას კრედიტს, იყიდიან ტრაქტორს და გლეხების მიწას დაამუშავებენ. მათ ითხოვეს სამინისტროში დახმარება, ლიზინგით გამოყვანა, მაგრამ ვერ მიაღწიება.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ფონდის მეშვეობით ფერმერები „შედავათიანი აგროკრედიტის პროექტის“ ფარგლებში მარტიდან მიიღებენ შედავათიან კრედიტებს.

1. უპროცენტო სასაქონლო კრედიტი მცირე ფერმერებისათვის; 2. საშუალო და დიდი ფერმერების შედავათიანი კრედიტით უზრუნველყოფა; 3. სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების დაფინანსება.

მცირე ფერმერები მიიღებენ უპროცენტო სასაქონლო კრედიტს (განვადებას) საწარმო

სეზონის დასაწყისში, სეზონის დასრულების შემდეგ გადაიხდიან და კრედიტის გაცემის მომენტისათვის დაფიქსირებულ საცალო ფასს დამატებითი პროცენტის დარიცხვის გარეშე. ამ კატეგორიისთვის სესხის ოდენობა 5000 ლარამდეა გათვალისწინებული.

პროგრამის ფარგლებში მსხვილი და საშუალო ფერმერების ხელშეწყობა განხორციელდება 7-8%-იანი კრედიტებით მათი უზრუნველყოფის გზით. ვისაც 1 წელზე ნაკლები ვადით ესაჭიროებათ 5000 ლარიდან 100.000 ლარამდე თანხა საბრუნავი კაპიტალის დასაფინანსებლად, ამ ტიპის სესხებს მიიღებენ საშუალო და მსხვილი ფერმერები, რომლებიც არ არიან მცირე ფერმერთა ხელშეწყობის პროგრამის ბენეფიციარები.

დაფინანსდება სასოფლო-სამეურნეო საწარმოები, რაც გულისხმობს მოსავლის ადებას შემდგომი, ნებისმიერი სახის პროდუქციაზე დამატებითი ღირებულების შემქმნელი ინფრასტრუქტურის (სასაწყობებელი, დამფასოებელი, სამაცივრე მეურნეობები და გადამამუშავებელი საწარმოები), ასევე სხვა ტიპის ინფრასტრუქტურული პროექტების (თანამედროვე ფერმერები, სასათბურე მეურნეობები და სხვა), განვითარების ინიციატივების იაფი და გრძელვადიანი ფულადი რესურსით მხარდაჭერას. მიმდინარე წელს დაფინანსდება 60 საწარმო. მეწარმეთაოვის საპროცენტო განაკვეთი ამ ტიპის სესხებზე იქნება დაახლოებით 3%-ია, სესხის ზედა ზღვარი კი მიღიონი ლარი იქნება.

ამ ეტაპზე სოფლის მეურნეობის სფეროში განსაზღვრულია 700 მილიონამდე ლარის დახარჯვა.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საგაზაფხულო პროგრამა უკვე დაიწყო. გაიცემა კომბინირებული სასოფლო-სამეურნეო ბარათები. აღნიშნული ვაუჩერი 1 ჰა-ზე 510 ლარის ღირების თანხას ითვალისწინებს. მიწათმესაკუთრებებს ნიადაგის ხვნა, ხნელის დადისკვა/გაფხვიერება და ამავდროულად 300 ლარის ფარგლებში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების საქონლის და ინვენტარის შეძენა შეეძლებათ.

ასევე დარიგდება მეორე ტიპის 100 ლარის ღირებულების ნომინალური სასოფლო-სამეურნეო ბარათები, რომელიც 0,25 ჰექტარზე მცირე ზომის მესაკუთრებისთვის არის გათვალისწინებული. ასევე, 1 ჰა-ზე 510 ლარის ღირებულების ბარათს მიიღებენ ის ფერმერები, რომლებიც შესაძლოა არ ფლობენ სახნავ მიწას, თუმცა 0,25 ჰა-დან 1,25 ჰა-მდე ფართობზე აქვთ მრავალწლიანი ნარგაობა, მაგალითად, როგორიცაა ვაზი. 1,25-დან 5 ჰა-მდე სახნავი ფართობის, ან მხოლოდ მრავალწლიან ნარგაობას ფერმერები მიიღებენ 640 ლარის ღირებულების ნომინალური სასოფლო-სამეურნეო ბარათს, რომლითაც შეეძლებათ მხოლოდ შესაბამისი ღირებულების საქონლის და ინვენტარის შეძენა მომწოდებლისაგან.

სოფელში ამ პროგრამასაც ჯერ-ჯერობით უნდობლად ეკიდებიან. ხშირად მათ არასწორი ინფორმაცია აქვთ, ან კარგად ვერ ერკევეთ, თუმცა ხშირ შემთხვევაში მათ შესაბამისი ტრენინგებიც უტარდებათ. იციან, რომ შეიქმნება აგროსერვისები. ფიქრობენ, რომ უმჯობესია კოოპერატივს ჩააბარო და ისინი მოემსახურონ არა მარტო მეპაიების, არამედ მოედ სოფელს.

ხაზგასმით ავღნიშნავთ, რომ კოოპერატივის შემთხვევაში სრულყოფილი ხდება პროდუქციის რეალიზაცია, რაც გლეხს დღემდე უჭირდა წარმოებასთან ერთად. კოოპერატივის შემთხვევაში დისტრიბუტორიც დაინტერესებულია და გლეხიც. მას ადგილზე მიაკითხავს ტრანსპორტი და წაიღებს პროდუქციას.

თუკი ამუშავდება გადამმუშავებელი წარმოება იმერეთში, როგორც განვითარების გეგმაშია (საკონსერვო ქარხნები, სასათბურე მეურნეობები, რძის გადამამუშავებელი კომბინატები,

ჩაის ფაბრიკები), მაშინ კოოპერატივებიც უნდა შეიქმნას. გლეხი, რომელიც სოფლიდან მოდის ქალაქში 5-7 კბ. ყველის გასაყიდად, კოოპერატივის შემთხვევაში ადგილზე ჩააბარებს და კოოპერატივი 250-300 კბ-ის მოაგროვებს და თვითონ გაუკეთებს რეალიზაციას, ასევე რძეს, ხილს და სხვას და ჩააბარებს გადამამუშავებელ საწარმოებს.

როცა გლეხს კოოპერატივში, ფული დაერიცხება, დაინტერესდება, მოტივაცია გაუზიდება, რომ მეტი პროდუქცია აწარმოოს, თუ 30 ლარს წაიღებს 50 ლარზე საშემოსავლო უნდა დაურიცხო, ეს არის პრობლემა და ეს უნდა მოიხსნას.

ჩვენი კვლევიდან ასევე დადგინდა, რომ განუსაზღვრელია საბანკო-საფინანსო სისტემის მნიშვნელობა სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის ყოველმხრივი განვითარებისათვის. ამ მიმართულებით დღეს, როგორც არასდროს, აუცილებელია სოფლისათვის მხარდაჭერა. გლეხური (ფერმერული) მეურნეობებისა და სხვა ფორმების საქმიანობა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორი მხარდაჭერა მქნება მათ სახელმწიფოსგან – განსაკუთრებით სამართლიანი, შედავათიანი, დროული საკრედიტო უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

სერიოზულ ყურადღებას მოითხოვს წარმოებული პროდუქციის შესყიდვა და რეალიზაცია, რისი გარანტიც სოფლად კოოპერატივები უნდა გახდეს, როგორც მოქნილი სიცოცხლისუნარიანი სისტემა.

პრობლემები, რომლებიც გააჩნიათ ფუნქციონირებად კოოპერატივებს (არ აქვთ საქმარისი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა, ფასების ზრდა, გლეხების უნდობლობა, დაბალპროცენტიანი კრედიტის არ არსებობა, პროდუქციის არაკონკურენტუნარიანობა, მაღალი დანახარჯები, ბუნებრივი რისკის საშიშროება, სერთიფიკატის აღების პრობლემა) უნდა შემცირდეს და სოფლად აუცილებლად უნდა განვითარდეს კოოპერატივები, რადგანაც მათ შეუძლიათ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულონ გლეხების ფეხზე წამოდგომაში.

ბამოზენებული ლიტერატურა და ტყაროვები:

1. საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების გეგმა.
2. სოფლის მეურნეობის მინისტრის დ. კირვალიძის გამოსვლა კონფერენციაზე 6.02.13 წ.
3. პინ-ის – PEOPLE IN NEED – სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის გახსნის ოფიციალური ცერემონია.
4. კოოპერატივ „დოკლათი“-ს მონაცემები.
5. ინტერნეტ-მასალები – ძიება „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები“.

ნაირა ვიზსალაბე

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის
და ა.კ. წერეთლის ახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

მოვლენებს შორის პავშირის შესწავლის ისტორიული ასახელებები

ბიზნესის სამსახურის აღმასრულებელი

თანამედროვე მსოფლიოს განვითარებული საბაზო ეკონომიკის ქვეყნებში ეკონომიკურ კვლევებში ფართოდ გამოიყენება ეკონომიკურ-სტატისტიკური, მათემატიკურ-სტატისტიკური, ლოგიკური და სხვა სახის მეთოდები. მათი დახმარებით განისაზღვრება ეკონომიკური ჰიპოთეზები, სანდობის ინტერვალები, სტატისტიკური შეფასებანი და მიიღება საონადო გადაწყვეტილებანი. ასეთი მეთოდებია მოვლენებს შორის კავშირის შესწავლის პარალელურ მწკრივთა, საბალანსო, გრაფიკული, ანალიზური დაჯგუფების, კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზის და ა.შ. მეთოდები. ვინაიდან სტატისტიკა საზოგადოებაში მიმდინარე მოვლენებს განიხილავს არა იზოლირებულად, არამედ მათ მჭიდრო ურთიერთკავშირში, ამიტომ მოვლენებს შორის არასრული (კორელაციური) კავშირის დასახასიათებლად ის იყენებს კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზის მეთოდს, რომელიც ხსნის მიზეზ-შედეგობრივ კავშირის ფუნქციონალური დამოკიდებულებით და საშუალებას იძლევა განისაზღვროს კავშირის სიმჭიდროვის ხარისხი. მოვლენებს შორის არასრული (კორელაციური) კავშირის დროს მიზეზობრივი მოვლენის ცვალებადობა განაპირობებს საშედეგო მოვლენის ცვალებადობას არა ყოველთვის, ყველგან და ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში, არამედ უმთავრესად, უმრავლეს შემთხვევაში და გამოვლინდება მხელოდ დაკვირვების საკმაოდ დიდი რიცხვის პირობებში.

თავდაპირველად, მოვლენებს შორის არასრული (კორელაციური) კავშირი შეისწავლებოდა ცხრილების დახმარებით. კვლევის ამ მეთოდთან ერთად თანდათანობით განვითარდა ამ კავშირის შესწავლის მათემატიკურ-სტატისტიკური მიმართულება, რომელმაც მიგვიყვანა კორელაციის თეორიის შექმნამდე.¹

კორელაციური მეთოდის აღმოჩენა ეპუთვნის ინგლისელ ბიოლოგს ფრენსის გალტონს (1822-1911), რომელიც თავის შრომებში იკვლევდა ბიოლოგიური მეცნიერების მნიშვნელოვან პრობლემას - შთამომავლობითობას.

გალტონმა პირველად, 1877 წელს წაკითხულ ლექციაში „ადამიანის შთამომავლობის ტიპიური კანონები”, განიხილა კორელაციური დამოკიდებულების მაჩვენებელი, რომელსაც „უწოდა „რეგრესია”. 1888 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „კორელაცია და მისი გაზომვა ანტროპოლოგიურ მონაცემებზე დაყრდნობით” იგი შეეცადა დეტალურად აეხსნა კორელაციის არსი და კონკრეტულ მაგალითზე აჩვენა კავშირის სიმჭიდროვის გაზომვის ხერხები.

გალტონის აზრით, ადამიანის სხეულის ორი ცვალებადი ორგანო იმყოფება კორელაციაში, რომ ერთის ცვლილება იწვევს მეორის მეტ-ნაკლებად ცვლილებას საშუალოდ იმავე მი-

¹ Н.А. Дружинин. Развитие основных идей статистической науки. М. 1979, с. 172-173

მართულებით. ამასთანავე, ორი ორგანოს ასეთ ერთდროულ ცვლილებას იწვევდა მათზე მოქმედი საერთო მიზეზები. იგი აღნიშნავდა, რომ შვილების შთამომავლობითობის მახასიათებელი საშუალოდ უახლოვდება მშობლების იმავე მახასიათებლის საშუალოს მნიშვნელობას. მაგრამ ოუ ეს მახასიათებლები გადაიხრება როგორც მშობლების, ისე შვილების მხრიდან, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ეს გადახრები გამოიწვეულია ერთი და იგივე მიზეზებით. აღნიშნულ მოვლენას გალტონი უწოდებდა „რეგრესიის კანონს”.

შამომავლობითობის შესწავლის პროცესში გალტონმა ჩაატარა მნიშვნელოვანი დაკვირვებები. კერძოდ, მამებისა და შვილების სიმაღლეთა შორის კავშირის დასადგენად მან გამოიკვლია 200 ოჯახი. კელევამ აჩვენა, რომ მაღალ მამებს თავისთან შედარებით ჰყავდათ დაბალი შვილები, ანუ ხასიათდებოდნენ სიმაღლის რეგრესიით (აქედან წარმოიშვა რეგრესიული ანალიზი), ხოლო დაბალ მამებს ჰყავდათ თავისზე შედარებით მაღალი შვილები. საშუალოდ კი საზოგადოებაში შვილების სიმაღლე უფრო მეტია, ვიდრე მამებისა, რაც გამოწვეულია ცოლების საპირისპირო სიმაღლითა და სხვა ფაქტორებით.

გალტონმა ასევე, 384 მამაკაცის მაგალითზე გაზომა კორელაციური კავშირის სიმჭიდროვე მარცხენა იდაყვის ძვლის სიგრძესა და სიმაღლეს შორის და მიღებული შედეგები მოათავსა ცხრილში. შედეგად აღმოჩნდა, რომ ადამიანის სიმაღლეს და იდაყვის ძვლის სიგრძეს შორის არსებობს კავშირი. კორელაციური კავშირის სიმჭიდროვის კოეფიციენტი კი შეადგინა 0,8, რაც მაღალი მაჩვენებელია. ეს კოეფიციენტი ნიშნავს, რომ ადამიანის ზრდა საშუალოდ ერთი დიუმით, იწვევს იდაყვის ძვლის ზრდას 0,25 დიუმით.

ამის შემდეგ გალტონმა ცვლადებს შეუცვალა ადგილები და დაადგინა კორელაციის კოეფიციენტი იდაყვის ძვლის სიგრძესა და ადამიანის სიმაღლეს შორის. კოეფიციენტი აღმოჩნდა იმდენივე, რამდენიც პირველ შემთხვევაში - 0,8. რეგრესია აბსოლუტურ მაჩვენებლებში ტოლია 2,5-ის, რაც ნიშნავს, რომ იდაყვის ძვლის ზრდა საშუალოდ ერთი დიუმით იწვევს სიმაღლის ზრდას საშუალოდ 2,5 დიუმით.

დღევანდელი გადასახედიდან თუ ვიმსჯელებთ გალტონი იყო ემპირიკოსი. მან არ იცოდა, რომ კორელაციის შესწავლისას გნოსეოლოგიური საფუძველია ალბათური ხასიათის მატარებელი მოვლენები. მას ასევე არ აინტერესებდა პრობლემის მათემატიკურ-სტატისტიკური დასაბუთება, რომელიც მას შემდეგ სხვა მეცნიერებმა გააკეთეს. გალტონმა სრულყოფილად ვერ დაინახა მოვლენებს შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების ფილოსოფიურ-კორელაციური ბუნება, რომელიც ძალზე როგორია, რომ შეიძლება კიდევ არსებობდეს სხვა მიზეზები, ჩვენთვის უცნობი, რომლებიც მოქმედებდნენ როგორც მიზეზე, ისე შედეგზე, ან მხოლოდ რომელიმე მათგანზე. თუცა, ის იყო პირველი, ვინც წინა პლანზე წამოსწია აღნიშნული პრობლემა და ამით უდავოა მისი დამსახურება როგორც სტატისტიკის, ისე მათემატიკური სტატისტიკის წინაშე.

რუსი მეცნიერი 6. დრუჟინინი ნაშრომში „სტატისტიკის მეცნიერების ძირითადი იდეების განვითარება” აღნიშნავს, რომ გალტონის, როგორც მეცნიერის უდიდესი დამსახურებაა, რომ ის პირველი შეეცადა კორელაციური კავშირის ახსნას.²

მოვლენებს შორის მიზეზობრივ - შედეგობრივი დამოკიდებულების ახსნაში დიდი წვ-

² Н.А. Дружинин. Развитие основных идей статистической науки. М. 1979, с. 175

ლილი მიუძღვის ამერიკელ სტატისტიკოსებს დ. იულს და მ. კენდელს. მათ თავის სახელმძღვანელოში „სტატისტიკის თეორია” მოტანილი აქვთ ფასების ინდექსებს შორის დამოკიდებულების მაგალითი. კერძოდ, ისინი იხილავენ დამოკიდებილებას შვრის ფასების ინდექსსა და კვების პროდუქტების ფასების ინდექსს შორის. მათმა გაანგარიშებამ აჩვენა, რომ შვრის ფასების ინდექსის ზრდას ერთი პუნქტით, თან ახლავს შვრის ფასების ინდექსის ზრდა 0.527 პუნქტით. ხოლო კვების პროდუქტების ფასების ინდექსის ზრდას ერთი პუნქტით, თან ახლავს შვრის ფასების ინდექსის ზრდა 0.885 პუნქტით. გაანგარიშების საფუძველზე დ. იული და მ. კენდელი აღნიშნავენ, რომ რეგრესის განტოლებები არ გვეუბნებიან განპირობებულია მიზეზობრივად თუ არა ერთი რაოდენობრივი ნიშნის ვარიაცია მეორე რაოდენობრივი ნიშნის ვარიაციით. ყველაფერი, რაც ჩვენთვის ცნობილია არის ის, რომ ორივენი ვარიოგებენ ერთდროულად და რამდენადაც გვიჩვენებენ რეგრესის განტოლებები, ან კვების პროდუქტების ფასები ახდენენ გავლენას შვრის ფასებზე, ან პირიქით, ან მათი საერთო ვარიაცია შეიძლება იყოს რამე სხვა მიზეზის შედეგი, რომელიც მოქმედებს ორივე ნიშანზე. ეს მხოლოდ ერთი მაგალითია იმ სიძნელებისა, რომლითაც გაჯერებულია კორელაციისა და რეგრესიის თეორია. აქედან გამომდინარე ამერიკელი სტატისტიკოსი დასძენენ, რომ მკვლევარი-სტატისტიკოსი მიღებული კორელაციის კოეფიციენტების ასენა-განმარტებისას უაღესად ფრთხილი უნდა იყოს.³

მოვლენათა შორის კორელაციური კავშირის საკითხით ასევე დაინტერესებული იყო ინგლისელი მკვლევარი ფ. ჯევორტი (1845-1926). ცნობილია, რომ კორელაციის ისტორიას სათავე დაუდო წყვილადი კორელაციის გაზომვამ და მხოლოდ ამის შემდეგ წამოიჭრა მრავლობითი კორელაციის საკითხი. სწორედ ამ სფეროში აკუთვნებენ პირველობას ფ. ჯევორტს. მან გალტონის მონაცემებზე დაყრდნობით 1892 წელს დაადგინა, რომ მრავლობითი კორელაციის კოეფიციენტი მარცხენა იდაყვის ძვლის სიგრძესა და ორ ცვლადს შორის, როგორიცაა ადამიანის სიმაღლე და ფეხის წვივის სიგრძე, შეადგენს 0.415. რა თქმა უნდა, ჯევორტის მეთოდი არ იყო სრულყოფილი, ამიტომ მრავლობითი კორელაციის პრობლემას კარლ პირსონმა უწოდა „ჯევორტის პრობლემა”.

მრავლობითი კორელაციის საკითხებზე მუშაობდნენ დ. იული და კ. პირსონი (1857-1936). პირსონს ეკუთვნის არა მარტო მოვლენებს შორის კორელაციური კავშირის იდეის წინ წამოწევა, არამედ ამ კავშირის სიმჭიდროვის ხარისხის განმსაზღვრელი მაჩვენებლების გაანგარიშების განვითარება.

კორელაციის მათემატიკური თეორიის განვითარებაში მნიშვნელოვანი შეიტანა რუსმა მათემატიკოსმა ა. ჩუბოვმა. როგორც ვიცით, ტრადიციული სტატისტიკური მეცნიერება ეყრდნობა ფილოსოფიურ საწყისებს, ლოგიკურ-ფილოსოფიურ თეორიულ ანალიზს და მას შემდეგ რიცხვით მეთოდს. მათემატიკური მეთოდების გამოყენებამ სტატისტიკაში წარმოშვა დაპირისპირება სტატისტიკოს მათემატიკოსებსა და სტატისტიკოს არამათემატიკოსებს შორის, რაც ყველაზე მკვეთრად გამოჩნდა კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზის მნიშვნელობის შეფასებისას. ამ პრობლემასთან დაკავშირებით ა. ჩუბოვს გაკეთებული აქვს მეტად საინტერესო ანალიზი. მისი აზრით, სტატისტიკოს მათემატიკოსებსა და სტატისტიკოს არა-

³ დ. იულ, მ. ქენდელ . თეორია სტატისტიკი , მ . ც . 266-267, მეთოდმეტე გამოცემა, პირველი გამოცემა მოხდა 1911 წელს.

მათემატიკოსებს შორის მტრობა სერიოზულად უშლიდა ხელს სტატისტიკის წარმატებას. „ახალი „მათემატიკური” ხერხები მჭიდროდ უკავშირდებიან სტატისტიკის საზოგადოებათმცოდნების გამოგონილ მეთოდებს, წარმოადგენენ მათ ბუნებრივ განვითარებას და დაზუსტებას. იმ იდეების საფუძვლებს, რომლებიც წარმოდგენილია კორელაციის თანამედროვე თეორიაში, ჩვენ ვპოულობთ არამათემატიკური სტატისტიკის წარმომადგენელთა შრომებში”.⁴

ჩუპროვის აზრით, სტატისტიკოსმა არამათემატიკოსებმა მოამზადეს ნიადაგი სტატისტიკოს-მათემატიკოსებისათვის არა მხოლოდ იმით, რომ ძირითადში მონიშნეს მოვლენათა შორის იმ თავისებური კავშირის შემჩნევის რიგი ხერხები, რომელთანაც დაკავშირებულია სტატისტიკური პვლევა. არანაკლები მნიშვნელობა აქვს იმ გარემოებას, რომ მათი შრომების შედეგად უფრო ცხადი გახდა ამ კავშირების კონტურები, რითაც შეიქმნა მათი შესწავლის ხერხების დამუშავების შესაძლებლობა. თავდაპირველად საკითხი ასე დაისმებოდა: შეინიშნება თუ არა შესასწავლ მოვლენებს შორის კავშირი. ყველაზე დიდი, რასაც კითხულობდნენ, მოვლენებს შორის კავშირი პირდაპირია თუ პირიქით (უკუკავშირი). ამის შემდეგ დაისვა საკითხი მოვლენებს შორის კავშირის სიმჭიდროვის ხარისხის გაზომვაზე. ეს ნიშნავდა პირველ გადამწყვეტ ნაბიჯს მოვლენათა შორის კავშირი სტატისტიკური შესწავლის ხერხების იმ რაციონალიზაციის გზაზე, რომელიც აისახა კორელაციის თანამედროვე „მათემატიკურ” თეორიაში.

ამრიგად, თანამედროვე პირობებში საზოგადოებაში მიმდინარე მოვლენებს შორის რაოდენობრივი კავშირის შესწავლისათვის ფართოდ გამოიყენება კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზის მეთოდები, რომელმაც საბოლოო სახედ ჩამოყალიბებამდე განვითარების დიდი გზა განვლო.

⁴ А. А. Чупров. Основные проблемы теории корреляции. М. 1928, с. 6

სერბო სვანები

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის და
ა. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი,
ბიზნესის ადმინისტრირების დეპარტამენტის ხელმძღვანელი

საგამორი ობიექტების დაგებმორის შესახებ

ბიზნესის მიმდევრული და სამუშაოების განვითარების მინისტრი

ქვეყნის ეკონომიკურ აღორძინებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს მეწარმეობის, მათ შორის საშუალო და მცირე ბიზნესის განვითარებას. ამისათვის კი აუცილებელია სრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზის არსებობა. კერძოდ, ისეთი საგადასახადო გარემოს შექმნა, რომელიც დააკმაყოფილებს მეწარმეთა ინტერესებს და იმავდროულად გათვალისწინებული და დაცული იქნება სახელმწიფოს ინტერესები

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს ერთობლივი შიგა პროდუქტის სტრუქტურაში დიდი ადგილი უჭირავს ვაჭრობის დარგს, რაც თავის მხრივ, დღის წესრიგში აყენებს ამ სფეროში აღრიცხვისა და საგადასახადო დაბეგვრის სრულყოფის პრობლემას, მის მაქსიმალურად გამარტივებას ისე, რომ ყოველი მეწარმისათვის, მიუხედავად მისი კვალიფიკაციის დონისა, გასაგები და მისადები იყოს როგორც აღრიცხვა-ანგარიშგების, ისე საგადასახადო დაბეგვრის სისტემა. მეწარმეთა, მათ შორის სავაჭრო საქმიანობით დაკავებულთა, მხრიდან ხშირად კიდეც გამოითქმის საკანონმდებლო ბაზის დახვეწის, გამარტივების სურვილი.

შემოთავაზებული წინადადებების აზრი მგდომარეობს იმაში, რომ ვაჭრობის სფეროს ობიექტების მოქმედი დამატებული ღირებულების გადასახადით (დღგ)-რომლებთაც წარმოეშვა დღგ გადამხდელად რეგისტრაციის ვალდებულება და მოგების (საშემოსავლო გადასახადი-ინდივიდუალური საწარმოს შემთხვევაში) გადასახადით დაბეგვრის ნაცვლად შემოღებულ იქნეს ერთი ბეგარა პირობითი სახელწოდებით: ვაჭრობიდან გადასახადი ან შემოსავლიდან გადასახადი, რომლის მიხედვითაც დგინდება გარკვეული პროცენტული განაკვეთი სავაჭრო საქმიანობიდან მიღებულ შემოსავალზე.

დაბეგვრის აღნიშნული მიღგომა მოქმედი კანონმდებლობით გარკვეულწილად რეალიზებულია კიდეც სპეციალური დაბეგვრის რეჟიმით შემოღებული და მოქმედი მცირე ბიზნესის გადასახადით, რომლის დედაბიზრი არის შემოსავლების მირითადში 5 %-იანი განაკვეთით დაბეგვრა ბრუნვის მოცულობის(ოდენობის) გარკვეული დიაპაზონში-30000 ათასი ლარიდან 100000 ათას ლარამდე, მაგრამ სწორედ აღნიშნული საკითხები საჭიროებს ზუსტად განხილვა-დაზუსტებას.

აღნიშნულთან დაკავშირებით მიზანშეწონილია კონკრეტული პირობითი მაგალითის განხილვა დღგ-ის გადამხდელად რეგისტრაციაზე მდგომი ეკონომიკური სუბიექტების პირობით. დავუშვათ, სავაჭრო ობიექტის მიერ შეძენილი 118 ლარიანი საქონლის, რომელშიც 18 ლარი დღგ-ია, მიწოდების (გასაყიდი) თანხა 20 %-იანი სავაჭრო დანამატის პირობებში დღგ-ის ჩათვლით შეადგენს 141.6 ლარს (იხ. ცხრილი 1).

ცხრილი 1
სავაჭრო ობიექტის მიერ შეძენილი საქონლის გასაყიდი ფასის ფორმირება

№	შინაარსი	სულ	მათ შორის		შენიშვნა
			საქონლის ძირითადი დირექტორი	დღბ	
1	2	3	4	5	6
1	შესყიდული საქონლის დირექტორები	118	100	18	
2	სავაჭრო ობიექტის დანამატი(პირობითად 20 %)	20	20	-	ერიცხება საქონლის ძირითად დირექტორების დანამატის ჯამს
3	გასაყიდ საქონელზე დასარიცხი დღგ თანხა (18 %)	21.6	-	21.6	ერიცხება შეს'იდული საქონლის ძირითადი დირექტორებისა და სავაჭრო დანამატის ჯამს
4	საქონლის გასა'იდი ფასი	141.6	120	21.6	

აღნიშნული ოპერაციის შედეგად ბიუჯეტის კუთვნილი დღგ შეადგენს 3.6 ლარს (21.6-18),თუმცა მოქმედი წესით ეს თანხა შეიძლება კიდევ უფრო შემცირდეს სავაჭრო ობიექტების მიერ მიღებულ მომსახურებაზე გადახდილი დღგ-ის თანხით (მოხმარებულ ელექტრიფიციაზე, წყალზე, ტვირთის ტრანსპორტირებაზე და ა.შ. გადახდილი დღგ), რომელზეც უფლება აქვს მიღოლოს ჩათვლა სავაჭრო ობიექტება.

აღნიშნულის მიხედვით მოგების ფორმირებაში მონაწილეობას იღებს 20 ლარი (ამონაგებ 141.6 ლარს აკლდება დღგ 21.6 ლარი და აკლდება რეალიზებული საქონლის შეს'იდვის ძირითადი დირექტორები 100 ლარი). საშუალოდ თუ ავიდებო გაწეულ ხარჯებს, რომ მან შეადგინა სავაჭრო დანამატის (20 ლარი) 25 %-5 ლარი, მაშინ მოგება დარჩება 15 ლარი და მოგებიდან გადასახადი შეადგენს 2.3 ლარს. მაგრამ აქაც ფაქტორივი ხარჯი ყოველთვის მეტი იქნება 25%-ზე, სავარაუდოდ 50-70%, რაც შეამცირებს მოგებას და შესაბამისად, ბიუჯეტის კუთვნილი მოგებიდან გადასახადს.

ამდენად, სულ ბიუჯეტში მისაღები გადასახადის თანხის მაქსიმუმი სავარაუდოდ 5.9 ლარია (3.6+2.3).

ამ წესით ადრიცხავა-დაბეგვრისას დამახასიათებელი ნიშანია ბუღალტრული ადრიცხვის შედარებითი სირთულე (დღგ-ს გამოყოფის, მისი ცალკე ადრიცხვის, საქონლის სავაჭრო დარიცხვის მექანიზმი და ა.შ.), კონტროლის სიმებულე, გადასახადებისა და მათი გაანგარიშების სიმრავლე-სირთულე და ა.შ. მხედველობაშია მისაღები გადამხდელთა კონტიგენტი და მათი კვალიფიკაციის დონე (არიან როგორც იურიდიული პირები, ისე ფიზიკური პირები, ინდივიდუალური მეწარმეები, რომლებიც სრულყოფილად ვერ ფლობენ ბუღალტრული ადრიცხავა-ანგარიშების მეორედოლოგიას).

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გამო, მიზანშეწონილია განხილულ იქნას დაბეგვრის მექანიზ-

მის ცვლილების-სრულყოფის შესახებ საკითხი. კერძოდ, შეძენილ 118 ლარიან საქონელზე (დღგის ჩათვლით) 20% სავაჭრო დანამატის (23.6 ლარი) შედეგად მისი გასაყიდი ფასიდან, რაც 141.6 ლარია, ცალ-ცალკე გადასახადების გაანგარიშებისა და ამოდების ნაცვლად, მიზანშეწონილია ამონაგები ნავაჭრი თანხის საშუალო შეწონილი კოეფიციენტი (5%) დაბეგვრარის შედეგადაც ბიუჯეტში ამოსადები გადასახადის თანხა **7.0** ლარს შეადგენს.

ვაჭრობიდან (შემოსავლზე) გადასახადის გაანგარიშება წარმოდგენილია წინამდებარე ცხრილში (იხ. ცხრ. 2).

ცხრილი 2.

ვაჭრობიდან (შემოსავლიდან) გადასახადის გაანგარიშება

№	შინაარსი	სულ	მათ შერის		შენიშვნა
			საქონლის ძირი-თადი დირ-ება	დღგ	
1	2	3	4	5	6
1	შეს'იდული საქონლის დირებულება	118	100	18	
2	დარიცხული სავაჭრო დანამატი (პირობითად 20 %)	23.6	-	-	ერიცხება შეს'იდული საქონლის მთლიან (დღგ-ს ჩათვლით) დირებულებას
3	საქონლის გასა'იდი ფასი	141.6	-	-	

ვაჭრობიდან გადასახადი	გადასახადის განაკვეთი %	თანხა
20 %-მდე სავაჭრო დანამატის დროს	5	7.0

ამდენად, არათუ მცირდება დღეს მოქმედი საგადასახადო კანონმდებლობით ანალოგიურ პირობებში მოზიდული ბეგარის(გადასახადების) მოცულობა (**5.9 ლარი**), არამედ პირიქით იზრდება (**7.0 ლარი**), რაც იძლევა დასაბეგრი განაკვეთის დივერსიფიცირების საშუალებას.

მიწოდებიდან მიღებული (ნავაჭრი) თანხის დასაბეგრი განაკვეთი შემოთავაზებული წესით დაბეგრისას მერყეობს 3%-დან 25%-მდე, გამომდინარე თბიექტების საშუალო სავაჭრო დანამატის ოდენობიდან(იხ. ცხრ. 4).

აღნიშნული სისტემა გააფართოვებს აღრიცხვაში მოქცეული საქონელბრუნვის მოცულობას, რის შედეგადაც გაიზრდება სახელმწიფოს კუთვნილი გადასახადის ოდენობა. იმავდროულად, ეს მისადებია მეწარმეებისათვისაც, ვინაიდან გარკვეულად მარტივდება აღრიცხვა და თან მეწარმეებისათვის ცნობილია მათ მიერ გადასახადი თანხა, ასე ვთქვათ, ფიქსირებულია ყოველი 100 ლარი შემოსული, ნავაჭრი თანხიდან გადასახადის თანხა, რომელიც შედარებით იოლად გამოსათვლელია (იხ. ცხრილი 3).

ცხრილი 3.
გადასახადის გამოანგარიშების წესი (ათ. ლარი)

№	შინაარსი	ვარიანტი		შენიშვნა
		I	II	
1	2	3	4	5
1	თვის დასაწყისში სავაჭრო ობიექტში არსებული საქონლის ღირებულება	100.0	-	ფიქსირდება თვის დასაწყისში ინვენტარიზაციით
2	თვის განმავლობაში მიღებული საქონლის ღირებულება	100.0	120.0	ტარდება „საქონლის მიღების აღრიცხვის ურნალში“
3	საქონლის ნაშთი თვის ბოლოს	150.0	-	დგინდება თვის ბოლოს ანუ მომდევნო თვის 1 რიცხვის მდგომარეობით
4	თვის განმავლობაში რეალიზებული საქონლის ღირებულება (სტ. 1+სტ. 2-სტ. 3)	50.0	120.0	
5	თვის განმავლობაში ნავაჭრო თანხა	60.0	144.0	გამოითვლება, ფიქსირდება საკასო აპარატისა და გახარჯული „გა'იდვის ჩეკების“ ჩვენების მიხედვით.
6	საშუალო შეწონილი სავაჭრო დანამატი (სტრ.5-სტრ. 4) : სტრ.4 100%	20	20	

7. გაჭრობიდან გადასახადი

საშუალო შეწონილი სავაჭრო დანამატი	გადასახადის განაკვეთი %	გადასახადის თანხა (სტრ. 5 სტრ. 7-ის ს. 2-ზე)
20 %-მდე	5	7.1

საშუალო შეწონილი სავაჭრო დანამატი ავტომატურად არეგულირებს სავაჭრო ობიექტის მიერ სხვადასხვა დასახელების საქონელზე სხვადასხვა ოდენობის სავაჭრო დანამატის დარიცხვას და ყოველი მათგანის წილს რეალიზებული საქონლის მოლიან მოცულობაში.

იმავდოთულად, აღნიშნულ სისტემაში ჩადებულია სავაჭრო ობიექტებში საქონლის და საქონელბრუნვის აღრიცხვის კონტროლის (მათ შორის, როგორია სავაჭრო დანამატის ზოგადი ოდენობა, მისი ცვლილების ტენდენცია და აქედან გამომდინარე, ცალკეული გადამხდელის მაჩვენებლები რამდენად ჯდება საერთო ზოგად კონტექსტში), სავაჭრო საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლების აღრიცხვაში სრულად ასახვის მექანიზმი.

ამ მეთოდით კონტროლის ექვემდებარება და მიიღწევა:

1. სავაჭრო ობიექტების მიერ შეძენილი საქონლის სრულად აღება შემოსავალში. აღურიცხავი საქონლის დაფიქსირებისას ტარდება კანონით გათვალისწინებული ფინანსური და აღმინისტრაციული სანქციები; შეძენილი საქონელი ტარდება საგადასახადო ინსპექციაში

რეგისტრირებული „საქონლის შეძენის აღრიცხვის“ ჟურნალში, ხოლო ბუღალტრულ აღრიცხვაში (იურიდიულ პირებში), იმავდროულად სრული დირექტულებით (დღგ-ის ჩათვლით) აიღება შესაბამის ანგარიშზე;

1. ნავაჭრი თანხის სრულად აღრიცხვა სალარო-საკასო აპარატებისა და ე.წ. საქონლის „გა'იდვის ჩეკების“ მეშვეობით. სალარო აპარატი თავისთავად დალუქტულია საგადასახადო ინსპექციის მიერ, ხოლო საქონლის „გაყიდვის ჩეკები“ არის ნომრიანი ქვითარი (მიზანშეწონილია დღგ-ის ანგარიშფაქტურების მსგავსად მკაცრი აღრიცხვის), რომელიც მოთხოვნის საფუძველზე საგადასახადო ინსპექციის მიერ დაეწერება სავაჭრო ობიექტს და შემდეგ მოწმდება ხარჯვა. სავაჭრო ობიექტი ძირითადად მუშაობს საკასო-სალარო აპარატით, ხოლო რაიმე ობიექტური მიზეზების შემთხვევაში (ელექტროგიის გამორთვა, აპარატის გაფუჭება) ანუ ფორს-მაჟორულ სიტუაციაში დროებით ე.წ. საქონლის „გაყიდვის ჩეკებით“, რომლის ყვა აღგილზე რჩება და მისი ხარჯვა ადგილად კონტროლებადია. აღსანიშნავია, რომ „გაყიდვის ჩეკები“-ით ისპობა ის ვაკუუმი, რომელიც ობიექტურ თუ სუბიექტურ მიზეზთა გამო სალარო აპარატების უმუშევრობის პირობებში წარმოიშობა და ამავე დროს არ ავალდებულებს და შესაბამისად ათავისუფლებს მეწარმე სუბიექტებს დამატებითი, ე.წ. საოთადარიგო, სალარო აპარატის შეძენისაგან, რაც შესაბამისად გარკვეული ფინანსური დანახარჯების დაზოგვასთანაც არის დაკავშირებული, განსაკუთრებით მცირე და საშუალო ბიზნესის შემთხვევაში ამასთან, ის სტიმულირებას გაუსაკუთრებს მეწარმის მოტივაციას, რაც შეიძლება მოკლე დროში აღადგინოს საკასო-სალარო აპარატი.

აღნიშნული მეთოდით მარტივდება სავაჭრო ობიექტებში ბუღალტრული აღრიცხვა (როგორც ასეთი, ის აღარ არის პირდაპირ გადამხდელი დღგ-ის, თუმცა ბიუჯეტში დღგ არაპირდაპირი ფორმით მაინც ამოდის), მცირე სავაჭრო ობიექტებში „სამეწარმეო საქმიანობის შესახებ“ კანონის შესაბამისად საკმარისია აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა (საქონლის მიღება ფიქსირდება, „საქონლის შემოსავლის აღრიცხვის ჟურნალში“, ხოლო ნავაჭრი თანხა, ამონაგები - სალარო-საკასო აპარატით.

იმავდროულად დაწესებული მოთხოვნების შეუსრულებლობისა და უგულებელყოფის შემთხვევაში გატარდება კანონით გათვალისწინებული ფინანსური და ადმინისტრაციული სანქციები, რომლებიც მიუღებელს გახდის სავაჭრო ობიექტებში აღურიცხავი საქონლის ბრუნვას. მთავარია სისტემატური კონტროლი, რომ გაყიდულ საქონელზე გამოიწეროს სალარო-საკასო აპარატის ქვითრის გარეშე საქონლის მიწოდების, რეალიზაციის ფაქტის დაფიქსირების, მისი გამოვლენის სხვადასხვა მეთოდი არსებობს, მაგრამ აქ მთავარია, რომ თვის განმავლობაში ასეთი ფაქტის ერთხელაც დაფიქსირება, ფინანსური და ადმინისტრაციული სანქციებიდან გამომდინარე მიუღებელი იყოს მეწარმისათვის.

აღნიშნული მეთოდი გამოიწევს სავაჭრო ობიექტებში აღურიცხავი საქონელბრუნვის შეკვეცას, რაც იმავდროულად გაზრდის წარმოების სფეროს მიერ წარმოებული და მიწოდებული პროდუქციის აღრიცხვაში მიმოქცევის მოცულობას.

მიგვაჩნია, რომ გადასახედია სავაჭრო ობიექტების გადასახადებით დაბეგვრის მოცულობა. ის არ უნდა იყოს მიზანშეწონილზე მეტი, რადგან ასეთ შემთხვევაში აღგილი აქვს ვაჭრობის სფეროს შეკვეცას და აღურიცხავი საქონლის ბრუნვის ზრდას. ამდენად, თუ არ იქნა შესაბამისი ეკონომიკური ბერკეტი და სტიმული, მხოლოდ კონტროლის სისტემა და ადმინისტრირება სასურველ შედეგს ვერ მოგვცემს, დღვენდელ პირობებში საშიშროება იმისა, რომ ბეგარის განაკვეთის შემცირება მისაღები თანხების მოცულობის კლებას გამოიწვევს, არ არის სწორი,

ვინაიდან კლება გადაფარული იქნება აღრიცხვა-ანგარიშგებაში მოქცეული საქონელბრუნვის მოცულობის ზრდის ხარჯზე, ხოლო მეწარმის ფულადი და მატერიალური სახსრების ზრდა საშუალო და მცირე ბიზნესის განვითარების წინაპირობაა. ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია დაბეგვრის განაკვეთის ორ ვარიანტად წარმოდგენა სავაჭრო დანამატის საშუალო შეწონილ ოდენობასთან მიმართებაში.

ცხრილი 4.

გადასახადების განაკვეთების დიფერენციაცია

1		2	
საშუალო შეწონილი სავაჭრო დანამატი	გადასახადის განაკვეთი %	საშუალო შეწონილი სავაჭრო დანამატი	გადასახადის განაკვეთი %
1	2	3	4
20 %-მდე	5	10 %-მდე	3
20%-დან 30 %-მდე	6	10%-დან 20 %-მდე	4
30%-დან 40 %-მდე	7	20%-დან 30 %-მდე	5
40%-დან 50 %-მდე	8	30%-დან 50 %-მდე	7
50%-დან 60 %-მდე	9	50%-დან 70 %-მდე	10
60%-დან 70 %-მდე	10	70%-დან 100 %-მდე	15
70%-დან 80 %-მდე	11	1000%-დან 150 %-მდე	20
80%-დან 90 %-მდე	12	100 %-ის ზევით	25
90%-დან 100 %-მდე	13		
100 %-ის ზევით	15		
და ა. შ.			

პირველი ვარიანტის მიხედვით საშუალო შეწონილი სავაჭრო დანამატთან მიმართებაში დადგენილი გადასახადის განაკვეთებით ბიუჯეტში მიმართული თანხა უახლოვდება მოქმედი დაბეგვრის სისტემით ბიუჯეტში სავაჭრო ობიექტებიდან დღგ-ის, მოგების (საშემოსავლო) გადასახადის მეშვეობით მისაღებ თანხებს, მაგრამ შესაძლებელია მათი გამსხვილებაც (საშუალო შეწონილი სავაჭრო დანამატის) და გადასახადის განაკვეთების კორექტირება ისე, რომ გარკვეული სტიმული ჩაიდოს. ამდენად, მეორე ვარიანტი უფრო მიზანშეწონილია.

შემოთავაზებული მეთოდით ბიუჯეტობა ანგარიშწორება ხდება ჩვეულებრივად ყოველთვიურად, რითაც მატულობს და ჩქარდება მოზიდული თანხების ოდენობა და ბრუნვა. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ სავაჭრო ობიექტებიდან ბიუჯეტში მნიშვნელოვანი ნაწილი ნადირი ანგარიშწორებით შემოდის.

ბიუჯეტში მობილიზებული თანხების განაწილება მოქმედ გადასახადებს (თუ საჭიროება

შეიქმნება-ცენტრალურ და ტერიტორიულ ბიუჯეტებისთვისაც შორის) მოხდება ხაზინის მეშვეობით. გაყოფის (თუ რომელ გადასახადს რა წილი უჭირავს) პროცენტული განაკვეთის გამოთვლა არ წარმოადგენს სირთულეს. მაგალითად, დღგ-ის წილი ამ ფორმით მობილი-ზებული თანხის მოლიან მოცულობაში 60-65 %-ის ფარგლებშია.

ამასთან, გადასახედია ის აბსურდული სიტუაცია, რომელიც შეიქმნა თავის დროზე მიკრო ბიზნესის დაბეგვრის რეჟიმის შემოდებით, როცა საერთოდ განთავისუფლდა გადასახადისაგან ეკონომიკური საქმიანობის განმახორციელებელ პირთა ცალკეული კონტიგენტი. ამას არა მარტო ფისკალური, არამედ სოციალ-ფსიქოლოგიური მომენტიც ახლავს-უმჯობესია არა საერთოდ გავანთავისუფლოდ, არამედ გადავახდევინოთ სავარაუდო შემოსავლის ოდენობის გათვალისწინებით და დავიცვათ დაბეგვრის ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპი – ამდენად, გადასახადი უნდა გადაიხადოს ყველამ ვისაც გარკვეული შემოსავალი აქვს, საჭმაოდ მცირე ოდენობით, მაგრამ მაინც, რომ ჩამოუყალიბდეს და გაუჩნდეს შეგრძნება, რომ ისიც დებულობს მოკრძალებულ წელილს სახელმწიფო კონსოლიდირებული შემოსავლების ფორმირებაში. მითუმეტეს არაერთი მაგალითის მოყვანა შეიძლება, როცა მიკრო ბიზნესის მქონე პირს უფრო მეტი შემოსავალი აქვს, მათ შორის, საარსებო მინიმუმს ზევით და ის საერთოდ განთავისუფლებულია, ხოლო პირობითად საბიუჯეტო ან სხვა სფეროს მუშაკის, სადაც ვერ და არ ხერხდება აღურიცხაობა ან უფრო მნელია, მას გბეგრავო, თუგინდ საარსებო მინიმუმს ქვევით იყოს მისი შემოსავალი (ამ კატეგორიაზე გადახდილი თანხების კომპენსაციის, უკან ანაზღაურების ამჟამად შემოდებული მეთოდი რამდენად ეფექტური იქნება, ამას უახლოესი მომავალი გვაჩვენებს).

უნდა აღინიშნოს, რომ შემოთავაზებული დაბეგვრის წესი ითვალისწინებს საქონლის მოძრაობის სრული ციკლის დაბეგვრას დღგ-ით, ვინაიდან წარმოებისა და ბრუნვის ყველა ეტაპზე და ყველა დონეზე იქმნება დამატებული დირებულება, მათ შორის როცა ბრუნვა 100000 ლარზე ნაკლებია. მოქმედი სისტემით გამოდის, რომ მას არ გბეგრავო დღგ-ით. რატომ-ადმინისტრირებად მნელი? მაშინ ისევ დაბეგვრის ფუნდამენტური მოთხოვნის (სამართლიანობისა და თანაბრობის) ნაწილობრივ უგულვებელყოფა ხდება. აღნიშნული ფრიად მნიშვნელოვანი საკითხია და დამატებითი განხილვის და მსჯელობის საგანია.

თინათინ გუბეშაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი, აკ. წერეთლის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

პომერციული ბანკების როლი მცირე და საშუალო პიზნების განვითარებაში

მცირე მეწარმეობა მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში ეროვნული ეკონომიკის განუყოფელი ნაწილია. თანამედროვე ეკონომიკა წარმოუდგენელია კარგად განვითარებული მცირე საწარმოო სექტორის გარეშე, ვინაიდან იგი ეკონომიკას უფრო მოქნილ და მანევრი-რებად ხასიათს აძლევს, და უზრუნველყოფს, მოსახლეობის საწარმოო და ფინანსური რესურსების მობილიზაციას, მინიმალური დანახარჯებით ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს, ხელს უწყობს ადამიანის მეწარმეობრივი უნარის ამოქმედებას და უზრუნველყოფს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მოელი რიგი მნიშვნელოვანი მიმართულებით განვითარებას; იგი ხელს უწყობს დასაქმების პრობლემის გადაჭრას და შესაბამისად ქვეყნის სოციალური ფონის გაუმჯობესებას და საბოლოო ჯამში ავითარებს საბაზრო ურთიერთობათა ფორმირების პროცესში დემოკრატიულ საწყისებს.

გაერთს 2008 წლის გამოკვლევებით მცირე და საშუალო ბიზნესში დასაქმებულია მთლიანად დასაქმებულთა ნახევარზე მეტი. ეს პრაქტიკული მონაცემი ყველაზე ნათლად მიუთითებს მცირე და საშუალო ბიზნესის მნიშვნელობაზე. თუმცა, მცირე საწარმოო სუბიექტების ერთ-ერთი უმწვავესი პრობლემაა ფინანსური რესურსების სიმცირე, რომელიც მას ფუნქციონირების პროცესში ესაჭიროება ისეთი მნიშვნელოვანი ამოცანების გადასაჭრელად, როგორიცაა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განახლება ან ახალი ძირითადი საშუალების შექმნა, მუდმივი და სტაბილური სასაქონლო მარაგების შექმნა, მიმდინარე ხარჯების დაფარვა და სხვა.

აღნიშნული ამოცანების წარმატებით გადაჭრა განაპირობებს ზოგადად, საწარმოო სუბიექტის წარმატებას, რაც თავისთავად უზრუნველყოფს სტაბილურ, მზარდ მოთხოვნას საწარმოს მიერ წარმოებულ საქონელსა თუ მომსახურებაზე. სწორედ ფინანსური რესურსების სიმცირე განაპირობებს მცირე და საშუალო მეწარმეობის ნაკლებკონკურენტუნარიანობას, რის გამოც განსაკუთრებით მაღალია ამ ტიპის საწარმოო სუბიექტებში გაკოტრების მაჩვენებელი (გამოკვლევებმა დაადასტურა, რომ მცირე და საშუალო საწარმოების საშაულოდ 40% კოტრდება ფუნქციონირების დაწყებიდან 2 წელიწადში). მცირე და საშუალო საწარმოების ფუნქციონირების ამ როლი და მეტად წინააღმდეგობრივ პროცესში იკვეთება საწარმოს მიერ მოზიდული ფინანსური სახსრების, მათ შორის განსაკუთრებით – კრედიტის როლი. კრედიტი მჭიდროდ არის დაკავშირებული საწარმოთა წრებრუნვასთან და მისი განხორციელების ერთ-ერთ იარაღს წარმოადგენს. წრებრუნვის პროცესში სახსრები პერიოდულად დებულობს ფულად ფორმას და ამის გამო, საწარმოთა სახსრების გარკვეული ნაწილი მუდმივად ფულად ფორმაშია. საწარმოთა ფულადი სახსრების მოცულობა მერყეობს სახსრების შემოსავლისა და მათი ამა თუ

ბიზნესის აუდიტის სამსახური

იმ საჭიროებისათვის ხარჯვის ვადების მიხედვით.

სახსრების შემოსავლისა და ხარჯვის ვადები ერთმანეთს არ ემთხვევა, ამიტომ წრებრუნვის პროცესში საწარმოებს აუცილებლად წარმოეშვება დროებითი საჭიროება დამატებით ფულად სახსრებზე, რომელიც აუცილებელია სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ამოცანების გადასაჭრელად. კრედიტის საჭიროება მცირე და საშუალო საწარმოებში უფრო იგრძნობა, იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ შედარებით მსხვილ საწარმოო სუბიექტებს დამატებით ფულადი სახსრების მოძიების სხვა აღტერნატიული გზებიც გააჩნიათ (მაგალითად, აქციების ან ობლიგაციების გაყიდვა), ხოლო მცირე და საშუალო საწარმოებს ფინანსური რესურსის მოზიდვის ერთ-ერთი თუ არა ერთადერთი წყარო კრედიტია.

კრედიტის მნიშვნელობასთან ერთად იზრდება კომერციული ბანკების, როგორც ძირითადი საკრედიტო რესურსის მქონე ეკონომიკური სუბიექტის როლი და მნიშვნელობა, მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაში. მართალია კრედიტის გამცემი სხვა სუბიექტებიც არსებობს (მაგალითად, მიკრო-საკრედიტო ორგანიზაციები), მაგრამ მათი წილი ეკონომიკის მოლიან დაკრედიტებაში ძალიან მცირეა. კომერციული ბანკები საბაზო ეკონომიკის ცენტრალურ როლს წარმოადგენს, საბანკო სისტემის სტაბილური ფუნქციონირება, რაც გულისხმობს, რომ კომერციულმა ბანკმასრულად შეძლოს თავისი ფუნქციების შესრულება, საერთო ეკონომიკური მდგრმარეობის სტაბილურობის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი ფაქტორია და პირიქით, რაც ფინანსური კრიზისების წარსულის გამოცდილებამ და მსოფლიოში უკანასკნელ პერიოდში მიმდინარე რიზისულმა პროცესებმა ნათლად დაადასტურა.

საბაზო ეკონომიკის პირობებში მთავარ პრობლემად რჩება გაონომიკის რეალური სექტორის დაკრედიტება. საფინანსო და რეალური სექტორი ერთმანეთისგან ფაქტორივად მოწყვეტილია და თითოეული მათგანი საკუთარ რეჟიმში ფუნქციონირებს ფულის ნაკადები უმთავრესად, მიედინება არა რეალურ სექტორში, არამედ ფინანსურ სექტორში და სშირ შემთხვევაში, სპეციულაციურ ოპერაციებს უწევს მომსახურებას. რეალური სექტორი კი განიცდის “ფულისშიმშილს”. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ რეალური სექტორის დაკრედიტება დაკავშირებულია დიდ რისკთან, უფრო კონკრეტულად, ეკონომიკის რეალური სექტორის, კერძოდ კი მეწარმეობის დაკრედიტების მასშტაბების სიმცირესთან, რასაც ერთი მხრივ, ფინანსური რესურსების სიმცირე, ხოლო მეორე მხრივ, ამ სექტორში არსებული არასახარბიელი მდგრმარეობა განაპირობებს. კერძოდ, მცირე საწარმოების დიდი ნაწილი ამორტიზირებულია, მოძველებულია, შესაბამისად მათ არ შეუძლიათ აწარმოონ კონკურენტუნარიანი საქონელი თუ მომსახურება, რაც ნაკლებად მიმზიდველს ხდის კომერციული ბანკების მხრიდან მათ დაკრედიტებას. ამ პრობლემას ემატება ისიც, რომ კომერციული ბანკები ჯერ კიდევ ერიდებიან მცირე და საშუალო ბიზნესის გრძელვადიან დაკრედიტებას, რაც გამოწვეულია 4 ძირითადი მიზეზით:

- ფინანსური რისკი – არარენტაბელურ საწარმოში დიდია სესხის გადახდისუუნარობით გამოწვეული რისკი;
- მოკლევადიანი დაკრედიტებისას ფულის ბრუნვის სისმირე უფრო მეტია, ვიდრე გრძელვადიანი დაკრედიტებისას; ამიტომ კომერციული ბანკები ამჯობინებენ უფრო სწრაფად აბრუნონ შეზღუდული ფინანსური რესურსები ვიდრე დააბანდონ იგი გრძელვადიანაქტივებში.
- მოზიდული სახსრების, კერძოდ კი დეპოზიტების ნაკლებვადიანობა, რომლის გამომ-

წვევი ძირითადი მიზეზია ნდობის ნაკლებობა საბანკო სექტორის მიმართ;

□ პოლიტიკური რისკი – განვითრებადი ქვეყნების უმეტეს ნაწილში, მათ შორის საქართველოშიც არსებული პოლიტიკური მდგომარეობა, უარყოფითად აისახება ბიზნესზე;

ამ მიზეზების შედეგია საქართველოს საკრედიტო ბაზარზე შექმნილი დღევანდელი რეალობა. კერძოდ, ერთი მხრივ ბიზნესესხების წილი მთლიან საკრედიტო პორტფელში 15%-ს არ აღემატება, მეორე მხრივ, დაფინანსებული მცირე და საშუალო ბიზნესის ვადიანობა ძირითადად მერყეობს 12-დან 24 თვემდე. ამის გამო საბაზრო გკონომიკის მქონე ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოშიც, კომერციული ბანკები სრულად ვერ ასრულებენ ეკონომიკის მასტიმულირებელ, გამაჯანსაღებელ როლს.

დღევანდელპირობებში, მცირე და საშუალო ბიზნესის საკრედიტო რესურსებით უზრუნველყოფას ხელს უშლის შემდეგი მიზეზები:

1. სამეწარმეო სტრუქტურების აბსოლუტურ უმრავლესობის მძიმე ფინანსური მდგომარეობა, რაც განაპირობებს სკომერციული ბანკების მხრიდან ნაკლებ დაინტერესებას მათ დაფინანსებაზე. ასეთი სახის საწარმოების ძირითადი ნაწილი სესხის დაბრუნების თვალსაზრისით კომერციული ბანკების პოზიციიდან ნაკლებსამედოა. ამიტომ საკრედიტო სუბიექტები განსაკუთრებულ სიფრთხილეს იჩენენ მათ დაკრედიტებაში;

2. რესურსების სიმცირე, რაც განაპირობებს იმას, რომ დაკრედიტების დროს ბანკები უპირატესობას უფრო მსხვილ საწარმოო სუბიექტებს ანიჭებენ, რომელთაც აქვთ სესხის საიმედო უზრუნველყოფა;

3. ვადაგადაცილებული სესხების რაოდენობის ზრდა მთლიან საკრედიტო პორტფელში, რაც ბანკის ლიკვიდობაზე უარყოფით გავლენას ახდენს. ამის პარალელურად, არ არსებობს აღნიშნული რისკის დაზღვევის თუ გადაზღვევის მექანიზმი, რომ საკრედიტო ორგანიზაციას საშუალება მიეცეს სესხის გადახდისუუნარობით გამოწვეული რისკი გადაანაწილოს სხვა ეკონომიკურ სუბიექტზე.

კანტენდეიტონ (პაპატა) პლაიაშვილი

ქუთაისის უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი, თსუ-ის დოქტორანტი

ბუღალტრული აღრიცხვის განვითარების ახალი შესაძლებლობები საქართველოში

XX საუკუნის დასაწყისიდან საქართველოში დაიწყო ბუღალტრული აღრიცხვის სისტემის ტრანსფორმაცია და აუდიტორული საქმიანობის ჩამოყალიბება. XXI საუკუნის დასაწ'ისიდან კი ქმედი საგადაღებულო გახდა ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოება ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად. ამასთან, სტანდარტების მოთხოვნების პრაქტიკაში გამოყენების ხარისხის გაზრდისათვის აღნიშნული პერიოდიდან დღემდე არაერთი ღონისძიება განხორციელდა, როგორც სახელმწიფო უწევების (მაგალითად, საქართველოს პარლამენტის), ასევე ადგილობრივი პროფესიული ორგანიზაციების (უპირველეს ყოვლისა საქართველოს პროფესიონალ ბუღალტერთა და აუდიტორთა ფედერაციის) მიერ როგორც საკუთარი რესურსებით, ისე საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების მხარდაჭერით. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად ათ წელზე მეტი დროის გასვლისა და მიღწეული გარკვეული წარმატებებისა, საქართველომ ვერ შეძლო ამ მიმართულებით თანამედროვე ეკონომიკულ დონესთან მიახლოებაც კი.

იმის დასადგენად, თუ რატომ ვერ მოვახერხეთ აღნიშნული უპირველეს ყოვლისა, უნდა გავითვალისწინოთ ის სასტარტო პოზიციები, რომელიც გვქონდა ჩვენ და ევროპის ქვეყნებს XXI საუკუნის დასაწყისში ბუღალტრული აღრიცხვის სფეროში და ამის შემდეგ მოვახდინოთ ანალიზი. თუმცა, ანალიზის გამარტივებისათვის უმჯობესი იქნება შესაძრებლად ავიდოთ ერთ რომელიმე, თუნდაც 2013 წელს განხორციელებული აქტივობები, ვინაიდან წლების მიხედვით ისინი უმეტეს შემთხვევაში მსგავსია.

საქართველოში აღნიშნულ აქტივობებს ბოლო წლებში მირითადად საქართველოს პროფესიონალ ბუღალტერთა და აუდიტორთა ფედერაცია (ბაფ) ახორციელებს, თუმცა მისი რესურსები შეზღუდულია და შესაბამისად განხორციელებული აქტივობები ვერ იქნება საქმარისი ქვეანაში აღრიცხვის სფეროს იმ ტემპით განვითარებისათვის, რაც მოკლე დროში უზრუნველოფს თანამდროვე ეკონომიკულ დონესთან დაახლოებას. ამის დასტურია თუნდაც ის, რომ ფინანსური ანგარიშების საერთაშორისო სტანდარტების ქართულ ენაზე თარგმნა უკანასკნელად მხოლოდ 2009 წელს მოხერხდა.

გაცილებით მრავალფეროვანია ბუღალტერთა საერთაშორისო ფედერაციის (ბსფ) მიერ განხორციელებული საქმიანობა. თითოეულ წელს ის ახდენს სხვადასხვა აქტივობების იმპლემენტაციას წინასწარ განსაზღვრული შემდეგი თოხი მიმართულებით: სტანდარტები და გაიდლაინები (Standards and Guidance), აღაპტაცია და იმპლემენტაცია (Adoption and Implementation), განვითარება და ხარისხი (Development and Quality), საუბრები/განხილვები (Speaking Out).

აქტივობები თრიენტირებულია როგორც ფასს-ების, ასევე მცირე და საშუალო საწარმოთა სტანდარტების გამოყენების ხელშეწყობისაკენ, კერძოდ, მხოლოდ პირველი მიმართულებით: 2013 წლის მარტში ფედერაციამ გამოსცა ამავე წლის 1 იანვრის მდგომარეობით განახლე-

ბუღი ფასს-ები, ე.წ. „წითელი წიგნი“ (2013 International Financial Reporting Standards IFRS® (Red Book)¹), 2013 წლის ივლისში გამოსცა სახელმძღვანელო მითითებები ფასს-თან დაკავშირებით, ე.წ. „მწვანე წიგნი“ (A Guide through IFRS® July 2013 (Green Book)). როგორც გამოცემის ან-ოტაციაშია² მოცემული, ის არის დამატებითი საგანმანათლებლო სახელმძღვანელო, რომელიც განსაკუთრებით სასარგებლო იქნება იმათვეს, ვინც სწავლობს ან ასწავლის ფასს-ებს.

წიგნი შედგება ორი ნაწილისაგან: პირველ ნაწილში მოცემულია კონცეპტუალური ჩარჩოები და ძირითადი მოთხოვნები ფასს-ებთან, ბასს-ებთან და მათ ინტერპრეტაციებთან დაკავშირებით, ხოლო მეორე ნაწილში მოცემულია დაკავშირებული და თანმხლები დოკუმენტები, საილუსტრაციო მაგალითები, სტანდარტების გამოყენების გაიდლაინები, ბასსს-ს ტექნიკური მითითებები ცალკეულ საკითხებთან მიმართებაში, დასკვნები და განსხვავებული მოსაზრებები.

საგულისხმოა, რომ წიგნის პირველი ნაწილი არის 1504 გვერდიანი, ხოლო მეორე ნაწილი 2336 გვერდიანი. ბსფ-მ 2013 წელს ასევე გამოსცა ეწ. „ლურჯი წიგნი“ (2013 International Financial Reporting Standards IFRS® Consolidated without early application (Blue Book)³), რომელიც შედგება ორი ნაწილისაგან (საერთო ჯამში 3744 გვერდი) და ასევე მნიშვნელოვან დახმარებას უწევს დაინტერესებულ პირებს, ვინაიდან მასში მოცემულია მხოლოდ 2013 წლის დასაწყისისათვის მოქმედი ნორმები და მათი პრაქტიკაში გამოიწყების კონკრეტული ასპექტები. 2013 წლის ნოემბრის თვიდან უკვე შესაძლებელია ბსფ-ის მიერ შექმნილი კიდევ ერთი ინოვაციური სერვისით სარგებლობა. ეს არის ელექტრონული ფასს-ების ვებ აპლიკაცია (eIFRS Web App), რომელიც მუშაობს როგორც თნლაინ, ისე თველაინ რეკიმში დღეის მდგრმარეობით iOS მობილურ სისტემის მქონე მობილურ ტელეფონებში და პლანშეტებში, ხოლო უახლოეს მომავალში შესაძლებელი იქნება მისი გამოყენება ანდროიდის თერაციული სისტემის მიერ.

ბსფ-ს მიერ 2009 წელს შემუშავებული იქნა ფასს-ები მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის (IFRS for SMEs, July 2009)⁴ და დაიწურ მთელი რიგი ლონისძიებების დაგეგმვა და აქტიური განხორციელება ბსფ-ს წევრ სახელმწიფოებში მისი დანერგვისათვის. იმავე წელს გამოცემული იქნა სახელმძღვანელო მცირე და საშუალო საწარმოო ფასს-ების გამოყენების გამარტივებისათვის (A Guide for Micro-sized Entities Applying the IFRS for SMEs 2009 Bundle), 2013 წელს კი შემუშავებული იქნა ილუსტრირებული სახელმძღვანელო (გაიდლაინი) მცირე და საშუალო საწარმოო ფასს-ებთან დაკავშირებით (Illustrative Guidance IFRS for SMEs, June 2013). ‘ოველივე ეს ბსფ-ის მიერ ხორციელდება 2013-2016 წლების სტრატეგიისა და სამუშაო გეგმის (Strategy And Work Plan, 2013-2016) ფარგლებში, რომელიც შემუშავებული იქნა „მცირე და საშუალო პრაქტიკის კომიტეტის“ (Small and Medium Practices Committee - SMP) მიერ 2012 წლის დეკემბერში და განსაზღვრავს ბსფ-ს იმ სერვისების ძირითად მიმართულებებს და პრიორიტეტებს, რომლებიც მიზნად ისახავენ აღრიცხვის პრაქტიკის გაუმჯობესებას მცირე და საშუალო საწარმოებში.

ადნიშნული სტრატეგიის იმპლემენტაციისათვის SMP კომიტეტი ‘ოველწლიურად შეიმუშავებს და ამტკიცებს სამუშაო გეგმებს, რომლებშიც დეტალურად არის გაწერილი თითოეულ წელს განსახორციელებელი აქტივობები ბსფ-ის მიერ განსაზღვრული ოთხი მიმართულებით. 2013 წლის სამუშაო გეგმით გათვალისწინებული ის ისეთი დონისძიებების და პროექტების განხ-

¹ <http://shop.ifrs.org/ProductCatalog/Product.aspx?ID=1734>

² <http://shop.ifrs.org/ProductCatalog/Product.aspx?ID=1764>

³ <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/RegisterMyInterest>

⁴ <http://shop.ifrs.org/ProductCatalog/Product.aspx?ID=1767>

ორციელება, როგორებიცაა: გაიდლაინებისა და მანუალების დამუშავება და გამოცემა სხვადასხვა სააღრიცხვო საკითხებთან, ასევე აღნიშნულ საწარმოებში აუდიტის ჩატარებასთან დაკავშირებით, სტანდარტების გამოყენების პრაქტიკული გამოცდილების გაზიარება საწარმოთა შორის, საინტერესო პუბლიკაციების გამოცემა, კვლევების ჩატარება, დისკუსიების და კონფერენციების ორგანიზება ცალკეულ საკითხებზე, ვებ-გვერდისა და სოციალური ქსელების რესურსების გამოყენება, ელექტრონული პროგრამის SMP Quick Poll განახლება და გამოყენება, რომელიც უზრუნველ'ოფს პროფესიის წარმომადგენელთა სწრაფ თხლაინ დახმარებას. აღნიშნული პროგრამა უკვე ადაპტირებულია 15 ენაზე, ხოლო თავად მცირე და საშუალო საწარმოთა ფასსები დღეის მდგომარეობით თარგმნილია 26 ენაზე (მათ შორის სომხურად, თურქულად, უკრაინულად და ა.შ.), რომელთა შორის, სამწუხაროდ არ არის ქართული.

ბსფ-ის გარდა, ამ კუთხით, უურადღების ღირსია აგრეოვე ეროვნული პროფესიული ორგანიზების საქმიანობა, რომლებიც ასევე ახორციელებენ მნიშვნელოვან ღონისძიებებს საკუთარ ქვეწებში სტანდარტების გამოყენების გამარტივებისათვის. ასე მაგალითად, ინგლისისა და უელსის ნაფიც ბუდალტერთა ინსტიტუტს (ICAEW - The Institute of Chartered Accountants in England and Wales) საკუთარ ვებ-გვერდზე შექმნილი აქვს ელექტრონული ბიბლიოთეკა⁵. სადაც გარდა სტანდარტებისა (ფასს, ბასს, მცირე და საშუალო საწარმოთა სტანდარტები), მოცემულია ასევე მათთან დაკავშირებული სხვადასხვა საჭირო მასალები, მათ შორის სტანდარტების რეზიუმეები, პრეს რელიზები, გაიდლაინები (გ.შ. მოკლე ანუ ე.წ. ჯიბის გაიდლაინი, Pocket Guide), კითხვა-პასუხები სტანდარტების გამოყენებასთან დაკავშირებით, საინტერესო პუბლიკაციები, ელექტრონული ჟურნალები, ცალკეულ საკითხებზე დისკუსიების შედეგები, კონსულტაციების რეზიუმეები, სახელმძღვანელოები. ორგანიზაცია საკუთარ წევრებს ასევე სთავაზობს უფასო სატელეფონო, თხლაინ (ელ. ფოსტის საშუალებით) და უშუალო (ოფისში) კონსულტაციებს. ყოველივე ეს ნათლად მეტყველებს, ერთი მხრივ იმაზე, რომ დამატებითი დამხმარე მასალების გარეშე სტანდარტების სრულყოფილი გამოყენება პრაქტიკაში ძალიან როცლია (ან შეუძლებელია), ხოლო მეორე მხრივ იმაზე, თუ რაოდენ მნიშვნელოვნად მიიჩნევს და რაოდენ დიდ უურადღებას უთმობს საერთაშორისო ფედერაცია და ეროვნული ფედერაციები დამატებითი დამხმარე მასალების შემუშავებასა და გავრცელებას.

ვფიქრობთ, რომ ჩვენი ქვეყნის სინამდვილეში, საერთაშორისო სტანდარტების სრულად დანერგვისათვის, უფრო მეტად მნიშვნელოვანია მსგავსი დამხმარე სახელმძღვანელოების და სხვა ანალოგიური რესურსების გამოყენება, ვიდრე ევროპის ქვეწებში, იმ აშკარად განსხვავებული სასტარტო მდგომარეობის გამო, რომელზეც უკვე აღვნიშნეთ. შესაბამისად, აუცილებლობად მიგვაჩნია, არა მარტი ის, რომ ქართულად ითარგმნის და გამოიცეს მხოლოდ სტანდარტები, არამედ საერთაშორისო ფედერაციის მიერ გამოცემული, სტანდარტებთან დაკავშირებული ყველა მასალა. განსაკუთრებული უურადღება უნდა მიექცეს მცირე და საშუალო საწარმოთა სტანდარტების დანერგვას, ვინაიდან ჩვენი ეკონომიკისა და სამეურნეო სუბიექტების საეციფიკიდან გამომდინარე მცირე და საშუალო საწარმოთა სტანდარტების მომხმარებელთა რაოდენობა იქნება გაცილებით მეტი ქვეყანაში ვიდრე თუნდაც ფასსებისა. თუმცა იმის გამო, რომ საქართველო არის მცირე ზომის ქვეყანა, ბუდალტერთა და აუდიტორთა რაოდენობაც ბუნებრივია არ არის დიდი და პროფესიულ ირგანიზაციებსაც არ ყავთ წევრთა დიდი რაოდენობა, ამიტომ აღნიშნული ღონისძიებების განხორციელებისათვის მხოლოდ ის რესურსები, რომელიც გააჩნიათ დღეს საქართველოში მოქმედ პროფესიულ ორგანიზაციებს, აშკარად არ

⁵ <http://www.icaew.com/en/library>

იქნება საკმარისი და აუცილებელია დამატებითი წყაროების მოძიება.

დამატებითი რესურსები შეიძლება მოზიდული იქნეს სახელმწიფოსაგან, ან დონორი ორგანიზაციებისაგან. მაგრამ, ეს ყველაფერი შეიძლება იყოს მხოლოდ გარკვეული დროის განმავლობაში და არა მუდმივად. მაგალითად სახელმწიფომ შეიძლება მხარი დაუჭიროს (მათ შორის ფინანსურად) უახლოესი რამდენიმე წლის განმავლობაში აღრიცხვის (აუდიტის) სფეროს განვითარებას, სანამ არ აღმოიფხვრება ჩამორჩენა ბსფ-ის მიერ ამ ეტაპზე განხორციელებად აქტივობებთან. ,ხედველობაში გვაქს 5 ახალი ფასეს-ის დანერგვა საქართველოში, რომელიც გამოცემულია ბსფ-ს მიერ; მცირე და საშუალო საწარმოთა ფასეს-ების დანერგვის დონისძიებების განხორციელებას ბსფ 2013-2016 წლების სტრატეგიის შესაბამისად.

ქვეყნის დღვევანდელი ეკონომიკური შესაძლებლებების (ეკონომიკური ზრდა, საბიუჯეტო შემოსავლები) გათვალისწინებით უფრო რეალურად გვეჩვენება საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების მხარდაჭერა, რომელთა უშუალო ხელშეწყობით (მ.შ. ფინანსური და ინტელექტუალური) დაიწყო საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვის სფეროს ტრანსფორმაცია XX საუკუნის ბოლოს და რომლებიც დღესაც მზად არიან მხარი დაუჭირონ ქვეყანას ამ მიმართულებით. ერთ-ერთ ასეთ საერთაშორისო ორგანიზაციას წარმოადგენს მსოფლიო ბანკი. ის 2004 წლიდან ახდენს ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის მონაწილე ქვეყნების საბუღალტრო და აუდიტის სტანდარტების მიმოხილვას, რათა დაეხმაროს მათ აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროს განვითარებისათვის სწორი პოლიტიკის ფორმირებაში.

2013 წლის მეორე ნახევრიდან დაიწყო მსოფლიო ბანკის კიდევ ერთი ახალი პროგრამა - "აუდიტის და ანგარიშგების გაუმჯობესება აღმოსავლეთ პარტნიორობის მონაწილე ქვეყნებში"⁶ (Strengthening Auditing and Reporting in the Countries of the Eastern Partnership - STAREP), რომელიც მიზანად ისახავს, შექმნას გამჭვირვალე გარემო და ეფექტური ინსტიტუციური ჩარჩოები კორპორაციული ანგარიშგების განვითარებისათვის, ასევე მისი მეშვეობით, აღმოსავლეთ პარტნიორობის მონაწილე ქვეყნები, მ.შ. საქართველოც ევროკავშირის კანონების და რეგულაციების სისტემის მოთხოვნების გათვალისწინებას შემდებენ. პროგრამის ფარგლებში გათვალისწინებულია დახმარების გაწევა ფინანსთა სამინისტროებისათვის, ბუღალტრებისათვის, ფინანსური სფეროს მარეგულირებელი ორგანიზაციის და ლექტორებისათვის, რომლებიც ასწავლიან ბუღალტრიას.

პროგრამის სტრუქტურა მოიცავს სამ თემატურ კომპონენტს: 1) განათლების რეფორმას ბუღალტრული აღრიცხვის სფეროში, რომელიც მიმართული იქნება განათლების სისტემის რეფორმის სტიმულირებისკენ; 2) ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სტანდარტებს, რომლებიც აქცენტირებული იქნება მცირე და საშუალო ბიზნესებზე და 3) ფინანსური სექტორის პრაქტიკული ფორუმი, რათა გაიზარდოს ფინანსური სექტორის ხელმძღვანელთა ინფორმირება IFRS-ებთან დაკავშირებით⁷.

STAREP პროგრამა განხორციელდება 2017 წლამდე და ამ სის მანძილზე ქვეყნის ყველა შესაბამისი სამთავრობო და არასამთავრობო უწყების მიერ მაქსიმალური ძალისხმევა უნდა იქნეს მიმართული იმისკენ, რომ სრულად იქნეს გამოყენებული აღნიშნული პროგრამის რესურსები საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვის (ასევე აუდიტის) სფეროს შემდგომი განვითარებისა და თანამედროვე ევროპულ დონესთან გათანაბრებისათვის.

⁶ <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/EXTCENFINREPREF/0,,contentMDK:23468684~menuPK:9341867~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:4152118,00.html>

⁷ <http://gfpaa.ge/site/images/stories/Vienna-09-2013.pdf>

გოგომოლოგი ო.ო.

დონეცკის ეროვნული ტექნიკური უნივერსიტეტის ასპირანტი

საჭარმოს საინფორმაციო სისტემების აგების კონცეფცია, როგორც ეკონომიკური სუბიექტის მართვის ძირითადი ფაზები

ეკონომიკური სუბიექტის მართვის პროცესში საინფორმაციო სერვისის საფუძვლების, მფოდებებისა და მოდელების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხების დამუშავება აქტუალური სამეცნიერო პრობლემა.

ნაშრომის ძირითადი მიზანია საინფორმაციო სერვისის კონცეპტუალური მიღებობის, საწარმო პროცესების ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელირება და ამ სისტემის გამოყენება მიზნობრივი ბაზრის გაფართოების საქმეში, ეფექტიანი მმართველობითი გადაწყვეტილებების მისაღებად.

ნაშრომის სრული ვერსია იხილეთ ჟურნალის რესულენტან ნაწილში.

გოგომი შანიმე

ბიზნესის და მართვის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის
და ა.კ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

მეცნიერის რამდენიმე აუცილებელი თვისება

თანამედროვე მენეჯერი მრავალ ძირითად თვისებას უნდა ფლობდეს, მაგრამ მათ შორის გამოყენოთ რამდენიმე მათგანი, რომელიც ესოდენ საყურადღებოა ეფექტიანი მართვისათვის. მენეჯერმა აუცილებლად უნდა აიღოს სორიენტაცია მომავალზე და უნდა იყოს ლიდერი – სხვა შემთხვევაში თუ უნდა, წარმატებული ხელმძღვანელი ვერ იქნება. რამდენიმე წლის წინ ჩატარდა კვლევა, რომლის მიზანი იყო გამოერკვიათ თუ რა საერთო თვისებები პქნდა მსოფლიო ისტორიის ლიდერებს. საბოლოო ჯამში აღმოჩენილ იქნა მხოლოდ ერთი საერთო თვისება – ეს არის მომავლის ხედვის უნარი. ლიდერებს შეუძლიათ მომავლის დანახვა სხვებს არა. ლიდერები ხედავენ ნათელ მომავალს თავისი ბიზნესისათვის, ოჯახისათვის, საკუთარი თავისათვის, ქვეყნისათვის. ისინი ხედავენ ბრწყინვალე მომავალს და მერე იწყებენ მუშაობას ამ მომავლის შესაქმნელად. ისინი საკმაოდ დიდ დროს უთმობენ მომავალზე ფიქრს, თუ როგორ შეიძლება მიაღწიონ დასახულ მიზნებს და ნაკლებად ფიქრობენ წარსულზე. სახოგადოების მხოლოდ 10% უყურებს მომავალს, დანარჩენები კი, როგორც წესი ტკბებიან წუთიერი, ყოველდღიური სიამოვნებით ან ძირითადად წარსულსაკენ აქვთ მზერა მიპყრობილი.

მენეჯერი, რომელიც ფიქრობს მომავალზე, ის მომენტალურად გასცემს კითხვაზე პა-

სუსს თუ როგორია მისი იდეალური მომავალი, ვინაიდან ხშირად ფიქრობს მასზე. ვისაც არ აქვს მომავლზე ნაფიქრი, ის პასუს დაყოვნებს და შემდეგ დაიწყებს ფიქრს. ვისაც მომავლის ხედვა აქვს, მათ იციან, რატომ მიდიან მომავლისკენ და რა უნდა გააკეთონ იმისათვის, რომ მიაღწიონ დასახულ მიზნებს. სხვა ტიპის ადამიანებს ძალიან ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვთ მომავალზე. წარუმატებელ ადამიანებს კი ხშირად უჭირთ მომავლის ხედვის ჩამოყალიბება.

მიზანს, რომელსაც ვერ ხედავ შეუძლებელია მისი მიღწევა. ამიტომ, მენეჯერმა უპირველესად უნდა განსაზღვროს მიზნები და მის შემდეგ ჩამოაყალიბოს მისი მიღწევის საშუალებები. ყოველივე ამაზე ფიქრისას მენეჯერი ხდება ოპტიმისტიც, ხდება კრეატიულიც და რეალობასაც აფასებს სამართლიანად. ამ მიმართულებით მუშაობის შედეგად ხელმძღვანელი გრძნობს ენერგიას, ენოუზიაზმს და ძალას, იზრდება მისი მოტივაციაც.

მენეჯერმა, აგრეოვე უნდა გაითვალისწინოს, მის დაქვემდებარებაში მყოფი პერსონალის შექებისა და შენიშვნის მიცემის წესები. მან აუცილებლად უნდა შეაქოს თანამშრომელი საჯაროდ, ხოლო შენიშვნა კი უნდა მისცეს სხვისგან შეუმჩნევლად. ვერც ერთი კომპანია ვერ შესძლებს გახდეს წარმატებული თუ ამ კომპანიაში მისი ხელმძღვანელები შიშით და სიმკაცრით მართავენ თანამშრომლებს. მათ აუცილებლად უნდა შეეძლოთ თანამშრომლების საქმიანობის შეფასება და წარმატებული თანამშრომლები უნდა შეაქოს კორექტულობა უნდა გამოიჩინონ.

წარმატებულ კომპანიაში თანამშრომლების მართვა ხდება ლიდერობის უნარ-ჩვევების საშუალებით, რომელიც, პირველ რიგში გულისხმობს კარგ დამოკიდებულებას საკუთარ თანამშრომლებთან. არ შეიძლება, რომ თანამშრომელი უბრალოდ გაუშვა სამსახურიდან იმ მიზეზის გამო, რომ ის ვერ აკეთებს საქმეს. მნიშვნელოვანია, რომ საკუთარ თავში ჩაიხდოს მენეჯერმა და გაანალიზოს რამდენად დაეხმარა მას საქმის სწორად გაკეთებაში, რამდენად ასწავლა მას ყველაფერი და მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება. კომპანია, ხომ თანამშრომლებისაგან შედგება – შესაბამისად თითოეული თანამშრომლის მოტივირებულობა და მონიტორინგის მნიშვნელოვანია საერთო წარმატების საქმეში.

თანამშრომლებთან ურთიერთობაში მენეჯერი უნდა იყოს სამართლიანი. სანამ დაელაპარაკება თანამშრომელს და მისცემს შენიშვნას წინასწარ უნდა გაანალიზოს ამ ყველაფრის განხორციელების ფორმა, ტიპი, ადგილი და დრო. დააყენოს საკუთარი თავი თანამშრომლის ადგილას და დაფიქრდეს, მისოვის როგორი ფორმით იქნება ეს უფრო მეტად მისაღები. ზოგადად, საკუთარი თავის სხვის ადგილას წარმოდგენა საკმაოდ კარგი თვისებაა და ხშირად სწორი გადაწყვეტილების მიღებაში ეხმარება მენეჯერს.

მენეჯერმა, თანამშრომლისათვის შენიშვნის მიცემა არ უნდა მოახდინოს წერილობით ან სხვების თანდასწრებით. ორივე შემთხვევაში თანამშრომლისათვის ასეთი ფორმით მიღებული შენიშვნა იქნება განსაკუთრებით მტკიცნეული და საწყენი. სხვების თანდასწრებით მიღებული შენიშვნა დამცირების ტილფასია, რაც ყველოვის ცუდად მოქმედებს ადამიანებზე.

წერილობით მიღებული შენიშვნის შემთხვევაში ბუნებრივად როული გასაგებია წერილის ტონი. ამიტომ, როგორც წესი, თანამშრომლის მიერ ხდება ყველაზე ცუდი სურათის წარმოდგენა და წერილობით მიღებული შენიშვნა იწვევს განსაკუთრებულ დემოტივაციას.

როდესაც ხელმძღვანელს სურს, რომ შეაქოს თანამშრომელი ამ შემთხვევაში ეს უნდა გააკეთოს საპირისპირო წესით. სხვების თანდასწრებით მიღებული შექება 2-ჯერ უფრო დირებულია. წერილობით მადლობასაც თანამშრომელი უფრო დადებითად აღიქვამს ზეპირ შექებასთან შედარებით. ასეთ შემთხვევაში იზრდება თანამშრომლების მოტივაცია, რაც საბოლოო ჯამში ხრდის კომპანიის შედეგებს.

უდაოა, რომ თანამშრომლების კვალიფიკაციაზე ძალიან ბევრი რამ არის დამოკიდებული. სწორედ ამიტომ მნიშვნელოვანია მენეჯერმა შეარჩიოს ისეთი თანამშრომლი, რომელიც მაქსიმალურად დააკმაყოფილებს მოთხოვნებს და წარმატებებს მოუტანს კომპანიას. ამდენად, სანამ გამოაცხადდება ვაკანსია საჭიროა, რომ სრულყოფილად ჩამოყალიბდეს: თანამდებობის ამოცანები, ფუნქციები და კანდიდატის პიროვნული თვისებები. შეიქმნას კონკრეტული ვაკანსიის შესაბამისი იდეალური თანამშრომლის თვისებების და უნარების სურათი, ხოლო თანამშრომლის შერჩევისას მაქსიმალურად მივუახლოვდეთ შექმნილ იდეალს. კარგი თანამშრომლის მოძიება მენეჯერის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი უნარია. თანამშრომლის ამოცანების ჩამოყალიბებისას აუცილებლად უნდა მომზადდეს წესი, რომლის მიხედვითაც მოხდება თანამშრომლის შეფასება, დაიწერება რას ელოდება მისგან და ანგარიშების როგორი სისტემა ექნება.

მენეჯერის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თვისება არის თანამშრომლებთან ურთიერთობა, მათი მართვა. თანამშრომლების მართვის მთავარი იარაღი არის საქმეების სწორად გადანაწილება და დელეგაციება.

მენეჯერის ძირითადი ფუნქცია თანამშრომლებთან ურთიერთობისას შედგება სამი ძირითადი ეტაპისაგან:

დაგეგმვა. სწორი დაგეგმვა შესასრულებელი საქმის ნახევარია, ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ ხელმძღვანელის მიერ სწორად მოხდეს საქმეების დაგეგმვა. მენეჯერის ჩართულობა ამ ეტაპზე არის უმნიშვნელოვანესი. ამოცანების დაგეგმვა უმჯობესია, რომ მოხდეს უშუალოდ კომპანიის თანამშრომლებთან ერთად. მენეჯერმა უნდა დახარჯოს საქმარისი რაოდენობის დრო იმისათვის, რომ დაგეგმილი სამუშაოები იყოს მაქსიმალურად ზუსტი და კომპანიების მიზნებთან შესაბამისობაში. მენეჯერის მიზანი უნდა იყოს გაზარდოს თანამშრომლები იმისათვის, რომ მათ შემდგომში თვითონ შეძლონ სამუშაოების დაგეგმვა, მიეცეს თანამშრომლებს მეტი თავისუფლება, რაც შედეგად მეტი სარგებლის მომტანი იქნება კომპანიისათვის.

სამუშაოს შესრულების კონტროლი. ამოცანის შესრულების პროცესში მნიშვნელოვანია მენეჯერის ჩართულობა, ოდონდ ეს არ უნდა გადაიქცეს მკაცრ კონტროლად. ზოგიერთი მენეჯერი დღის განმავლობაში ხშირად ეკითხება სამუშაოს შესრულების მდგომარეობას თავის დაქვემდებარებულს, რითაც აგრძნობინებს, რომ მათ არ ენდობიან. ეს იწვევს თანამშრომლის სტრესს და დემოტივაციას, შედეგად კი ეცემა შესრულებული სამუშაოს ხარისხი. ახალ თანამშრომელთან დელეგირების ხარისხი უნდა იყოს ნაკლები. წარმატებული მენეჯერის მიზანია, რომ ეტაპობრივად გაზარდოს ნდობა და დელეგირების ხარისხი. სამუშაოს შესრულების ეტაპზე მნიშვნელოვანია, რომ თანამშრომელმა დამოუკიდებლად იმუშაოს, თუმცა მენეჯერმა უნდა დადოს შეთანხმება მასთან, რომ ნებისმიერი პრობლემის შემთხვევაში ჩააყენებს საქმის კურსში. ამ შემთხვევაში მენეჯერი აუცილებლად უნდა ჩაერთოს პრობლემის მოვარეობაში და გვერდით დაუდგეს საკუთარ თანამშრომელს, იმისათვის, რომ დასახული ამოცანების შესრულება მოხდეს დროულად და ხარისხიანად.

თანამშრომელმა უნდა იგრძნოს რომ ხელმძღვანელის სახით მას მზრუნველი უფროსი პყავს, რომლის ნდობა შესაძლებელია, თუმცა ეს არ უნდა გადაიზარდოს ისეთ მდგომარეობაში როცა თანამშრომლები სანახევროდ გააკეთებენ საკუთარ საქმეს იმიტომ, რომ მენეჯერის იმედი ექნებათ. უმჯობესია, წინასწარ განისაზღვროს პერიოდულობა თანამშრომლებთან შეხვედრისა და განიხილებოდეს ამოცანის შესრულების მდგომარეობა.

შესრულებული სამუშაოს შეფასება. თანამშრომლის მიერ შესრულებული სამუშაო უნდა შე-

ფასდეს ობიექტურად, მას არ უნდა დარჩეს კითხვები შეფასებასთან დაკავშირებით. მენეჯერმა თავის მუშაკს უნდა აუსხნას მის მიერ დაშვებული შეცდომები, მისცეს რჩევები იმისათვის, რომ მომავალში გაიზარდოს მის მიერ შესრულებული სამუშაოს ხარისხი. იმისათვის რომ ხელმძღვანელის შეფასება იყოს ობიექტურია მნიშვნელოვანია, რომ სამუშაოს დელეგირება მოხდეს სწორად, თანამშრომელმა წინასწარ უნდა იცოდეს თუ რის მიხედვით მოხდება მისი შეფასება, ეს ააცილებს გაურკვევლობებს საქმის შეფასებას.

ამდენად, ჩვენ შევეხეთ მენეჯერის იმ უმნიშვნელოვანეს უნარ-ჩვევებსა და თვისებებს, რომელსაც სხვა თვისებებთან ერთად უნდა ფლობდეს თანამედროვე მენეჯერი. ეს თვისებები მას მისცემს შესაძლებლობას, რომ კომპანიას წარმატებით გაუძღვეს, თამანშრომლებთან კარგი ურთიეროობები ჰქონდეს და მათ მოტივაციის ამაღლებაში დაეხმაროს.

ბაზარისაროვა დ.გ.

დოქტორანტი, პერსონალის მართვის რეგიონალური აკადემიის დონეცკის ინსტიტუტი

06ტენივ-ტურიზმი, როგორც ტურისტული საჭარბოების მუშაკთა სამოტივაციო პოტენციალის დონის ამაღლების საშუალება

ინტენსივ-ტურიზმი შედარებით ახალი მოვლენაა და შესაბამისად, შეუსწავლელიც. ამაზე მიუთიხებს გამოკვლევათა სიმწირე ამ სფეროში. თუმცა, როგორც პრაქტიკა გვიჩვნებს, იგი არის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური საშუალება მუშაკთა მოტივაციის გაუმჯობესებისა და ზოგადად, შრომის ეფექტიანობის ამაღლებისათვის.

ნაშრომის მიზანია ინტენსივ-ტურიზმის ძირითადი მიმართულებების დახასიათება, მისი ეფექტიანობის დასაბუთება და გამოყენების შესაძლებლობების განსაზღვრა ტურიზმის სფეროში დასაქმებული პერსონალის შრომითი მოტივაციის გასაუმჯობესებლად.

ნაშრომის სრული ვერსია იხილეთ უურნალის რუსულენოვან ნაწილში.

ლარისა ჩვაურდა

Ph.D., ასოცირებული პროფესორი, ჩერკასკის ტექნოლოგიური
უნივერსიტეტის ტურიზმის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი

სტრატეგიული მენეჯმენტის პრცეფცია მომსახურების სვეროვი

სტატია განიხილავს მომსახურების სფეროს სტრატეგიული მენეჯმენტის ძირითად მიმართულებებს, განსაკუთრებით ტურიზმის ინდუსტრიის მიმართულებით.

ავტორი ავითარებს და ასაბუთებს იმ მოსახურებას, რომ ცვალებადი ბაზრის პირობებში თრგანიზაციები იძულებულნი არიან შეიმუშაონ განვითარების სტრატეგია, რომელშიც განსაკუთრებული ადგილი უნდა დაიმკვიდრონ სტრატეგიული მენეჯმენტის კონცეფციის ელემენტებმა.

ნაშრომის სრული ვერსია იხილეთ ჟურნალის ინგლისურენოვან ნაწილში.

ლოგო 3.3.

ე.მ.კ., კიევის ტექნოლოგიისა და დიზაინის
ეროვნული უნივერსიტეტის დოცენტი

ეპონომიკური უსაფრთხოების დონის მონიტორინგი ექსპერტული სისტემის გამოყენებით

ეპონომიკური უსაფრთხოების რეგულირების პროცესი ყველა დონეზე (სახელმწიფოებრივი, რეგიონული, საწარმო) ეკონომიკური სისტემების დაცვისაკენ არის მიმართული. ასეთი დაცულობის ძირითადი მიზანია მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა. ეკონომიკური უსაფრთხოება არის ეროვნული, ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური მდგრადობის საფუძველი. ნაშრომში განხილულია ეკონომიკური უსაფრთხოების დონის მონიტორინგის აქტუალური საკითხები ექსპერტული სისტემის გამოყენებით.

ნაშრომის სრული ვერსია იხილეთ ჟურნალის რუსულენოვან ნაწილში.

ნანა ლუსტაშვილი

ტექნიკის აკადემიური დოქტორი,
ქუთაისის უნივერსიტეტის ასისტენტი პროფესორი

შეგვიძლია თუ არა შინასწარმეტყველება მომავლის

ნებისმიერი მენეჯერისათვის მნიშვნელოვანია, რომ მის მიერ განორციელებული საქმიანობა წარმატებული იყოს. ეს კი მოითხოვს მენეჯერისაგან სერიოზულ ფიქრსა და განსჯას მომავალზე.

როგორც ცნობილია, საწარმოო პროცესი ხორციელდება შიდა და გარე სიტუაციური ფაქტორების ზემოქმედებით. შიდა ფაქტორებს მიეკუთვნებათ: მიზნები, სტრუქტურა, ამოცანები, ტექნოლოგია და ადამიანები. ხოლო გარე ფაქტორების ქვეშ გულისხმობენ ფაქტორებს, რომლებიც გვევლინებიან ორგანიზაციათა ფუნქციონირების, არსებობისა და ეფექტიანობის ხელშემწყობად.

განასხვავებენ პირდაპირი და ირიბი ზემოქმედების ფაქტორებს.

პირდაპირი ზემოქმედების ფაქტორებს მიეკუთვნება: მიმწოდებლები, შრომითი რესურსები, კანონები და სახელმწიფო დაწესებულებები, მომსმარებლები, კონკურენტები და საკონტაქტო აუდიტორია, რომლებიც უშუალო გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის შედეგებზე.

ირიბი ზემოქმედების ფაქტორებს კი პოლიტიკურ-სამართლებრივი, ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური, სოციალურ-კულტურული, კონკურენტული და ბუნებრივი გარემო.

გარემო ფაქტორებიდან ერთი რომელიმე ფაქტორის ცვლილება იწვევს სხვების ცვლილებასაც, მაგალითად, ნაგოობზე ფასების ზრდა იწვევს ეკონომიკის უველა დარგში ფასების ზრდას.

გარე ფაქტორების ზეგავლენის შესწავლისას აუცილებელია გავაანალიზოთ:

- გარემო ფაქტორების რომელი ასპექტები უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული და რომელი იგნორებული?

- შეიძლება თუ არა ვიწინასწარმეტყველოთ მომავალი მოვლენები?

- რამდენად შორს უნდა განსჭვრიობონ ორგანიზაციებმა მომავალი?

- როგორ შეუძლია ორგანიზაციას მინიმუმამდე დაიყვანოს გარე პირობებიდან გამომდინარე საშიშროება და ისარგებლონ არსებული შესაძლებლობებით?

პოლიტიკური და სამართლებრივი, ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური, კონკურენციული, სოციალური და ბუნებრივი გარემო ეს ის ასპექტებია, რომელთა იგნორირება დაუშვებელია.

კიოხვაზე: „არის თუ არა შესაძლებლობა რაიმე ხერხით ვიწინასწარმეტყველოთ, რა მოხდება მომავალში?“ — მოკლედ შეგვიძლია ვუპასუხოთ: „არა, ზუსტად არ შეგვიძლია.“ მიუხედავად ამისა უნდა, ვეცადოთ და არსებობს კიდევ რამოდენიმე მეორდი, რომელიც განკუთვნილია მომავლის რაღაც ელემენტების გასარკვევად.

გ
ე
ნ
ე
რ
ა
რ
მ
ე
ტ
ო
რ
ე
ბ
ი
ს
ტ
ა
რ
მ
ე
ტ
ო
რ
ე
ბ
ი
ს

„ფუტუროლოგია” — ასე ეწოდება მეცნიერებას, რომელიც ცდილობს განსაზღვროს გარემოს განვითარების მიმართულებები წინასწარ, რამდენიმე წლით ადრე. ფუტუროლოგი გვიხატავენ „განვითარების სცენარს”, როგორც ისინი მას უწოდებენ თანამედროვე ტენდენციების განვითარებისა და მათი მომავალში პროეცირების საფუძველზე. მომავლის წინასწარმეტყველები სცენარის შემუშავების თავიანთი მეთოდებით მიიწევენ კიდევ უფრო წინ. ისინი გვიხატავენ შორეული მომავლის 2-3 ვარიანტს, რომლებიც ძირეულად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ამასთან ისმის კითხვა, სახელდობრ რა უნდა მოიმოქმედოს ორგანიზაციაში, რომ გადარჩეს ნებისმიერ ვარიანტში.

დელფის მეთოდი — აღნიშნული მეთოდი ცნობილია „დელფის” სახელწოდებით, ძველ საბერძნეთში ქ. დელფის თრაკულის საპატივცემულოდ. თრაკული ცნობილი იყო თავისი ზუსტი წინასწარმეტყველებით ქრისტესშობამდე VIII-V საუკუნეებში.

ჩვენს დროში პროგნოზებს აკეთებენ ექცერტი-კონსულტანტები ამა თუ იმ სფეროში და არა აპოლონის დმერთის ქურუმები. მთლიანობაში დელფის მეთოდი მდგომარეობს მომავალში რომელიდაც მოსახდენ მოვლენაზე, ექსპერტთა შეხედულებათა შეპირისპირება-შედარებაში და მათი საერთო შეხედულების გამოვლენაში. მაგალითად, თუ ოცდაათი მანქანაომშენებლობის ექსპერტი თვლის, რომ 2020 წლისთვის ელექტრომობილებზე უფრო გაიზრდება მოთხოვნა, ვიდრე ჩვეულებრივ ავტომობილებზე, მაშინ თქვენ შეგიძლიათ მათი შეხედულების საფუძველზე მიიღოთ გადაწყვეტილება - გაყიდოთ თქვენი ბენზოგასამართი სადგური. რათქმა უნდა, შეიძლება ისინი შეცდნენ, მაგრამ ეს ნაკლებად მოსალოდნელია.

ეპონომიკური მოდელი — ეკონომიკური მოვლენების ამოცნობის პოპულარულ მეთოდს წარმოადგენს წარმოსახვითი ეკონომიკის შექმნა კომპიუტერზე და ამ მოდელში უამრავი ინფორმაციის შეფანა. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ამგვარი სამუშაოს შედეგები საშუალებას მოგვცემენ განვსაზღვროთ ეკონომიკის მდგომარეობა მომავალში 1 ან 5-6 წლით ადრე ერთადერთი პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ მოდელის ფუნქციონირებისათვის უნდა გავაკეთოთ დაშვებები, რომ ადამიანები, ორგანიზაციები და მთავრობა იმოქმედებს წინასწარ განსაზღვრული წესებითა და კანონებით. ასე რომ ხშირად მოდელზე მუშაობის შედეგად მიღებული დასკვნები კეთდება შემდეგი ტიპის – „ხელისუფლების პოლიტიკური კურსის უცვლელობის პირობით”. ყველაფრის მიუხედავად ეკონომიკური მოდელები წარმოადგენენ ეკონომიკის შემდგომი განვითარების სასარგებლო ინდიკატორს, განსაკუთრებით მოკლევადიანი პროგნოზების შედგენისას.

რამდენად შორს უნდა გასჭვრიტონ თრგანიზაციებმა მომავალი?—პასუხი დამოკიდებულია პრობლემის დასმაზე. დროის მონაკვეთს, რომლის განჭვრეტასაც ცდილობს ორგანიზაცია, დაგეგმვის პორიზონტი ეწოდება. ეს არის მომავლის დროის მონაკვეთი, რომლის განჭვრეტა- საც ცდილობს ორგანიზაცია ალბათობის მაღალი ხარისხით. პატარა მაღაზიებს აქვთ რამოდენიმე დღიანი დაგეგმვის პორიზონტი (მაგალითად, ბოსტნეულის მაღაზიაში დაგეგმვის პორიზონტი შეადგენს 24 საათს). ხოლო მსხვილ ფირმებს გააჩნიათ უფრო ფართო პორიზონტი. რაც უფრო დიდია ფირმა თრგანიზაციულად, მით უფრო ფართეა მისი პორიზონტი.

თრგანიზაციები, რომელთა მოქმედების სფერო საკმაოდ სტაბილურია, ხშირად თავს არ იწუხებენ შორეულ მომავალზე ფიქრით, (მაგალითად, სამშენებლო მასალების მწარმოებელი

ფირმები). მათ საპირისპიროდ, არსებობენ ისეთი კომპანიები, რომლებიც ძალიან მგრძნობიარედ პასუხობენ გარე ფაქტორების ცვლილებებს. მაგალითისთვის, სამკერვალო საწარმოები, ქალთა ტანსაცმლის მაღაზიები ძალზედ მგრძნობიარეა მოდისადმი. მეწარმეების ამ სფეროში საჭიროა წინასწარ ახალი მოდელების დაგეგმვა სეზონის დადგომამდე. მოდათა საშემოდგომო კოლექცია იგეგმება 18 თვით ადრე, ხოლო მაღაზიები 8 თვით ადრე უპავთავენ ამ დაგეგმილ ახალ მოდურ საქონელს.

ხშირად ნებისმიერი, თუნდაც ძალზე გულდასმით მიღებული გადაწყვეტილებაც არ იძლევა წარმატების გარანტიას შორეულ მომავალზე, რადგან შეიძლება მოულოდნელად თავი იჩინოს ისეთმა ფაქტორმა, რომელიც არსებით გავლენას მოახდენს დასახულ ამოცანაზე. ამიტომ, აუცილებელია განისაზღვროს მიღებული გადაწყვეტილების გადასინჯვის დრო; მეტი გულისყურით, მივუდგეთ გადაწყვეტილების ვარიანტების შერჩევის პროცესს. ცნობილია, რომ 1940 წელს აშშ-ს ერთ-ერთმა ავიასამშენებლო კომპანიამ თავისი განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრის დროს დაუშვა შეცდომა, როდესაც კურსი ხრახნულ ძრავებზე აიღო, თუმცა მაშინ უკვე ზოგიერთი კომპანია იწყებდა რეაქტიულძრავიანი მანქანების წარმოებას.

ორგანიზაციებს შეუძლიათ მინიმუმამდე დაიუვანონ გარე ფაქტორებიდან გამომდინარე საშიშროება და ისარგებლონ არსებული შესაძლებლობებით თუკი მიჰყებიან პრინციპს – „**მომავლიდან აწმყოსაკენ და არა წარსულიდან მომავლისაკენ**“.

ყოველი ორგანიზაციის მოქმედების სფერო მუდმივად იცვლება, ხანდახან ეს ცვლილებები ორგანიზაციისათვის სასარგებლო და ხელსაყრელია, ხანდახან კი ემუქრება ორგანიზაციის მომავალს და საჭიროა მიღებული იქნას ზომები, რომ იგი არ ასცდეს არჩეულ კურსს. მენეჯმენტის სფეროში ამ კურსს სტრატეგია ეწოდება.

ლიტერატურა

1. ლუხუბაშვილი ნ. მენეჯმენტი ქუთაისის შპს “ხომლი ენ”-ის სტამბის საგამომცემლო ცენტრი. ქუთაისი 2008 გვ. 256
2. მესტვირიშვილი გ. ბარათაშვილი ე. ჯავახაძე გ. მენეჯმენტის საფუძვლები. მე-2 განახლებული და შევსებული გამოცემა. თბილისი, 1997 წ.

ზაჟრ სერაფოვი

ტექნიკის აკადემიური დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მასწავლებელი

მუშა ჯგუფების ძცვების და ჰოზტორნის ესპერიმენტის შესახებ

ე ნ ე ვ ა რ ი მ ი რ ე ბ უ ლ ი

სამრეწველო ორგანიზაციებში ადამიანები არ იქცევიან, როგორც იზოლირებული ინდივიდები. ისინი ან ორგანიზებულნი არიან ჯგუფებში ფორმალური ნიშან-თვისებების მიხედვით, ან ოვითონ ქმნიან ჯგუფებს და შედეგად გავლენას ახდენენ ერთმანეთის ქცევაზე. ჩვენ ხშირად ვსაუბრობთ ამხანაგების შესახებ, რომლებიც ახდენენ კარგ თუ ცუდ გავლენას ერთმანეთზე. ეს არის მკაფიო აღიარება იმისა, რომ სხვასთან კავშირი გავლენას ახდენს ადამიანის პოზიციაზე, მის სურვილებზე და ქცევაზე. მუშა ჯგუფების ქცევები მნიშვნელოვანია ორგანიზაციის ნებისმიერ დონეზე. ადამიანური ურთიერთობის სკოლა ამტკიცებდა, რომ მუშების, დაბალი და მაღალი დონის ხელმძღვანელების ქმედება შეიძლება ადვილად იქნას გაგებული და წინასწარ განსაზღვრული მუშა ჯგუფის წევრებს შორის ურთიერთობის ანალიზის საფუძველზე.

ჯგუფი არსებობს, თუ ადამიანები ერთმანეთთან ურთიერთობენ რაიმე მიზნის მიღწევის პროცესში. საერთო მიზნის და ინტერესის გარეშე ჯგუფებს შორის კავშირი არ არსებობს. აქედან გამომდინარე, საშუალო კლასები არ ქმნიან ჯგუფებს მანამ, სანამ მათ ინტერესებს არ ემუქრება საშიშროება. მეორე მხრივ, პროფესიონები წარმოადგენენ ჯგუფს, რამდენადაც მის წევრებს წამო, რომ მათ აქვთ საერთო მიზნები და ინტერესები. განსაზუროებულ ინტერესს წარმოადგენს არა ისეთი მეორადი ჯგუფები, როგორიც პროფესიონებია, არამედ პირველადი ჯგუფები, ან ჯგუფები, რომელთა წევრებს აქვთ უფრო უშუალო კავშირი ერთმანეთთან. პრაქტიკაში პირველადი ჯგუფები შეუმნევლად გადადიან მეორადში.

მუშა ჯგუფებში ქცევების შესახებ ერთ-ერთი პირველი კვლევები ჩატარდა პოუტორნის ქარხანაში, რომელიც ეკუთვნილი “ვესტერნ ელექტრიკ K”-ს (ჩიკაგო, აშშ) მე-20 საუკუნის 20-ან -30-იან წლებში. თავდაპირველად, კვლევები ეხებოდა მუშების მწარმოებლობაზე ისეთი ფიზიკური ფაქტორების გავლენის შესწავლას, როგორიც არის განათება, ტემპერატურა სათავსოებში და მუშაობის გრაფიკი. სოციალური ფაქტორები, რომლებიც განიხილებოდა ფართო ზღვრებში, აღმოჩნდა ფიზიკურ ფაქტორებზე მნიშვნელოვანი. მაგალითად, რელეს წუნდებლების, ჩამხვევების და ამკრებების გამომუშავება იზომებოდა სხვადასხვა განათების დროს. წუნდებლების გამომუშავება იცვლებოდა, მაგრამ არა განათების ცვალებადობასთან დამოკიდებულებაში. მაგრამ, რელეს ჩამხვევების და ამკრებების გამომუშავება ნამდვილად გაიზარდა მას შემდეგ, რაც გაიზარდა განათების დონე, მაგრამ იგი არ შემცირდა მას შემდეგ, რაც განათება დაუბრუნდა საწყის მნიშვნელობას. როგორც შემდგომმა კვლევებმა აჩვენა, ელექტრონათურების უბრალოდ შეცვლამ, მისი სიკაშაშის გაზრდის გარეშე, გაზარდა გამომუშავება მკვლევარები, იმის ნაცვლად, რომ აღმოეჩინათ კავშირი ფიზიკურ ფაქტორებსა და მუშების მწარმოებლობას შორის, წააწყდნენ მოტივაციის სოციალური ფაქტორების მნიშვნელოვნობას – კომპანიამ გამოავლინა მზრუნველობა მუშაკებისადმი, მათ ამაზე მოახდინეს რეაგირება.

სოციალური ფსიქოლოგები საუბრობენ “პოუტორნის ეფექტის” შესახებ იმ შემთხვევების

აღნიშვნისათვის, როდესაც უშუალოდ დაკვირვება გამოსაკვლევებზე ან მათდამი ინტერესის გამოვლენა თავისთვის ამაღლებს მათ მწარმოებლობას.

იმისათვის, რომ გაუმჯობესებულიყო კონტროლის სისტემა, მკვლევარებმა პოუტორნის ქარხაში გამოყვეს ჩვეულებრივი ქვედანაყოფიდან მუშა ქალების მცირე ჯგუფი, რომელიც დასაქმებული იყო ტელეფონის რელეს აწყობაზე. ჯგუფი ასე შეიქმნა: ორ მეგობარ ქალს სთხოვეს შეერჩიათ კიდევ სამი ადამიანი. სოციალური კლიმატი ხელს უწყობდა მეგობრულ ურთიერთობას და ხისტ კონტროლზე უარი თქვეს. მუშაობის ისეთი პირობები, როგორიცაა შესვენების არსებობა, ანაზღაურების სისტემა – სისტემაბურად იცვლებოდა, მაგრამ მწარმოებლობა იზრდებოდა, მიუხედავად პირობების ასეთი ცვალებადობისა. გამოითქვა ვარაუდი, რომ გამომუშავების ზრდა დაკავშირებული იყო მატერიალური წახალისების სისტემის ცვალებადობასთან. ჯგუფს ანაზღაურება ეძლეოდა მწარმოებლობიდან გამომდინარე, მაშინ, როდესაც ჯგუფის წევრების შრომის ანაზღაურება წინათ ხდებოდა მთელი საამქროს გამომუშავებიდან გამომდინარე, საამქროში კი ასობით ადამიანი იყო დასაქმებული.

ჩატარებული იქნა კიდევ ორი ექსპერიმენტი იმის შესამოწმებლად, ხომ არ არის გამომუშავების გადიდების მიზეზი მატერიალური წახალისების ცვლილების ხანგრძლივი გავლენა. პირველ ექსპერიმენტში შეიქმნა კიდევ ერთი ჯგუფი რელეს აწყობისათვის, რომელიც შედგებოდა ასევე ხუთი ქალისაგან. პირველი ჯგუფისაგან განსხვავებით ეს ჯგუფი დატოვებული იქნა საამქროს შემადგენლობაში, მაგრამ მათი შრომის ანაზღაურება ხდებოდა მხოლოდ ამ ჯგუფის გამომუშავების მიხედვით. მეორე ექსპერიმენტში შექმნილი იყო მესამე ჯგუფი, რომელიც ასრულებდა ქარსის დანაწევრების ოპერაციას. ეს ჯგუფი განთავსებული იყო ცალკე ოთახში. მისი მუშაობის პირობები იყო ისეთივე, როგორიც პირველი ჯგუფისათვის, გარდა იმ განსხვავებისა, რომ მესამე ჯგუფის წევრებს შრომის ანაზღაურებას აძლევდენ არა მათი გამომუშავების მიხედვით, არამედ მთელი საამქროს გამომუშავების მიხედვით. ექსპერიმენტების დროს მეორე ამკრებმა ჯგუფმა გამომუშავება გაზარდა 12%-ით, ხოლო ქარსის დამნაწევრებელმა ჯგუფმა -15%-ით. მართლია პირველმა ჯგუფმა გაზარდა გამომუშავება 30%-ით, დამტკიცდა, რომ ამ ჯგუფის მიერ გამომუშავების გაზრდა არ შეიძლება მივაკუთვნოთ მხოლოდ მატერიალურ წახალისებას. ფრონტლისტერგერი პარვარდის უნივერსიტეტიდან და უდიკსონი “ვესტერნ ელექტრიკ”-იდან გამოვიდნენ იმის საწინააღმდეგოდ, რომ გამომუშავების ცვლილებები აიხსნას მატერიალური წახალისებებით იმდენად, რამდენადაც ექსპერიმენტებში წინასწარი განზრახვის გარეშე ჩართული იყო, მათი მოსაზრებით, მრავალი სოციალური ფაქტორი. ამრიგად, ანაზღაურების პროგრესულ სისტემაში ცვლილება არ იყო ერთად-ერთი ვარირებადი ფაქტორი. ფსიქოლოგი მ.ვაიტელსი ამაზე აკეთება შემდეგ კომენტარს:

“კერძოდ, ექსპერიმენტები არ აჩვენებს, რომ შესვენებები მუშაობაში და ხელფრასი არ წარმოადგენ დირებულებებს წარმოების სტიმულირებისათვის. უფრო მეტიც, ექსპერიმენტები ვერ ამართლებს ფირმის დასკვნას, რომ ეს პირობები (ან სხვა) ვერ შეძლებენ დამოუკიდებელი გავლენა იქონიონ ადამიანზე. მიუხედავად ამისა, ექსპერიმენტებმა შეასრულეს მნიშვნელოვანი როლი იმ ფაქტებისადმი ყურადღების მიქვევაში, რომ პიროვნებათაშორისმა ურთიერთობებმა და სოციალურმა კლიმატმა შეიძლება შეცვალონ ასეთი წამქეზებლური მოტივების ზემოქმედება”.

“ამასთანავე, პოუტორნის ჯგუფის მკვლევარების თანახმად, სოციალური ხასიათის მოსაზრებებს გააჩნიათ მეტი წონა, ვიდრე ეკონომიკურ ფაქტორებს მუშის შეხედულებების და პოზიციის შემუშავებაში, და აქედან გამომდინარე, სამუშაო ვითარებით ადამიანის დაკმაყოფილების

თუ დაუკმაყოფილებლობის ბუნების განსაზღვრაში. მხარესი განზოგადოება შეიძლება გამოიწვიოს უთანხმოებამ, განსაკუთრებით, თუ იგულისხმება, რომ მატერიალურმა სტიმულირებამ არ შეიძლება გავლენა იქონიოს გამომუშავებაზე პიდაპირ და სხვა ფაქტორებისაგან დამოუკიდებლად. როგორც წინათ იყო ნავარაუდევი, პოუტორნში ჩატარებული კვლევების მონაცემები, რომლებიც ინტერპრეტირებული იყო როგორც ჯგუფური გავლენის უფექტის აღმოჩენა, შეიძლება აიხსნას ანაზღაურების სისტემის ცვლილების სრულიად განსაზღვრული გავლენით. ცხადია, არ შეიძლება დავეთანხმოთ მათ, ვინც პოუტორნში ჩატარებული კვლევების შედეგების საფუძველზე თვლის, რომ წახალისების ზომა მუშას აინტერესებს არა უმეტეს იმისა, როგორც მისი სამუშაოს სოციალური მნიშვნელობის სიმბოლო და რომ მუშა, ჩვეულებრივ, მატერიალური სტიმულირების გაუმჯობესებას არ პასუხობს მწარმოებლობის გადიდებით”.

მეორე მნიშვნელოვან გამოკვლევაში, რომელიც ჩატარდა პოუტორნში, შეისწავლებოდა ჯგუფი, რომელიც შედგებოდა 14 კვლიფიცირებული ოპერატორისაგან (მამაკაცები), რომლებიც დასაქმებული იყენებ რელეს ჩახვევაზე. დაკავირვების მოხერხებულობის მიზნით ჯგუფი განათავსეს განცალკევებულ ოთახში. 14 ოპერატორიდან 9 ოპერატორი დასაქმებული იყო ჩახვევით, 3 – შეერთებების მიხრჩილვით, 2 - კი ამოწმებდა მზა ნაწარმის ხარისხს. ბრიგადა შედგებოდა 3 ჩამხვევის და 1 მჩრჩილავისაგან. ჯგუფი იცავდა ქცევის გარკვეულ საერთო თარგებს, რომელიც არ ემთხვევოდა ოფიციალურად დადგენილ წესებს. ეს ზღუდავდა გამომუშავებას, მიუხედავად მატერიალური სტიმულის არსებობისა. ამ დროს კომპანიის მიერ დადგენილი წესებისა და სტანდარტების ნაცვლად ხშირად მოქმედებდა ჯგუფის მიერ შედგენილი წესები და ნორმები და ჯგუფის წევრები მხარს უჭერდნენ ამ უკანასკნელ წესებს და ნორმებს. ჯგუფში სოციალური ფაქტორები იყო გამომუშავების განმსაზღვრელი; ჯგუფი წარმოადგენდა თავისებურ არაფორმალურ თრგანიზაციას. შეიძლება ითქვას, რომ მუშებს შორის ჩამოყალიბებულმა არაფორმალურმა ურთიერთობებმა ჩამოაყალიბა ჯგუფის მართვის თრგანიზაციული თარგი. ჯგუფური ნორმების აგტორიტენტის შენარჩუნება ხდებოდა მორალური ზემოქმედების საშუალებით, აუცილებლობის შემთხვევაში – ძალის გამოყენებითაც. მაგალითად, მათ, ვინც მუშაობდა გულმოდგინედ, ზედმეტსახელად უწოდებდნენ “სიჩქარის სასწაულს” ან “სიჩქარის მეფეს”; ყველა, ვისი გამომუშავებაც იყო ჯგუფურ სტანდარტზე დაბალი, იყო “მაჩანჩალა”. ჯგუფი დაიყო ორ ბანაკად, თუმცა ორივე ბანაკი გაერთიანებული იყო ჯგუფური ნორმის შენარჩუნებისათვის. ყველი ბანაკის წევრები განსხვავდებოდნენ სტატუსის მიხედვით; ჩამხვევებს ეკავათ უფრო მაღალი მდგომარეობა, ვიდრე მჩრჩილავებს, თუმცა ანაზღაურება პქონდათ ერთნაირი. ამრიგად, ჯგუფს გააჩნდა რთული არაფორმალური სოციალური სტრუქტურა, რომელიც წარმოიშვა ადმინისტრაციის ჩარევის გარეშე.

დასკვნები, რომელიც გაკეთდა პოუტორნის გამოკვლევების საფუძველზე, ზოგადად მდგომარეობს შემდეგ ში:

1. მუშის გამომუშავება განისაზღვრება უფრო ჯგუფური ნორმებით, ვიდრე მისი ფიზიკური შესაძლებლობებით. ყველა ნორმა, რომლებიც ახასიათებს ადამიანის ქმედების ან პოზიციის გარკვეულ სტანდარტებს, შენარჩუნებულია ჯგუფური სანქციებით. ეს დაუწერებლი წესები (ან ნორმები) ვითარდება როგორც ჯგუფში ურთიერთობის მართვის მეთოდი და განვითარების პროცესში სახეს უცვლის ფორმალურ თრგანიზაციას თუმცა, ყოველთვის არ უპირისპირდება მას. E

ასეთი ნორმები წარმოადგენს არაფორმალური თრგანიზაციის ნაწილს, ანუ იმ ქმედების ელემენტების ნაწილს, რომლებიც არ იყო დადგენილი ადმინისტრაციის მიერ, ან არ იყო მხ-

არდაჭვერილი დიად. ეს არაფორმალური სისტემა არ იქმნება მხოლოდ იმისათვის, რომ დაკმაყოფილდეს პიროვნების ის მოთხოვნები, რომლებიც არ იყო დაკმაყოფილებული ფორმალური ორგანიზაციის მიერ; იგი შეიძლება წარმოიქმნას აგრეთვე ოფიციალურად დადგენილ პროცესებში და პროცედურებში ნაკლის კომპენსაციისათვის. გარდაქმნების დროს ფორმალურ ორგანიზაციის შეიძლება არ აღმოაჩნდეს უნარი რეაგირება მოახდინოს ცვლად პირობებზე, და ხელმძღვანელი მუშაკები, ისევე, როგორც მუშები, იძულებული გახდნენ გამოვიდნენ ფორმალური სისტემის სახლვრებიდან იმისათვის, რომ იმოქმედონ ვითარების შესაბამისად.

2. მუშები ხშირად მოქმედებენ, ან დებულობენ გადაწყვეტილებებს, როგორც ჯგუფის წევრები, ვიდრე როგორც ინდივიდები. მათი ქმედება ხშირ შემთხვევაში განპირობებულია ჯგუფური ნორმებით. ჯგუფის ვერც ერთი წევრი ვერ შეძლებს ხანგრძლივი დროის განმავლობაში პქონდეს ურთიერთობა ჯგუფთან, თუ იგი თავის მოქმედებას არ მოარგებს ჯგუფურ ნორმებს. ზოგიერთი ჯგუფური სტანდარტები, ჩვევები ან ნორმები ფორმალურად არის მიღებული, მაგრამ ბევრი მათგანი რჩება როგორც დაუწერელი. არსებობს ბევრი რამ, რომელიც არ აირეკლება კლუბის წესებში, მათ იქ უბრალოდ “არ აკეთებენ”. ჯგუფის წევრები ვალდებული არიან დაემორჩილონ ქმედების ასეთ წესებს, თუ სურთ, რომ ისინი აღიარონ ჯგუფის წევრებად; ისინი ან აკეთებენ ისე, როგორც ყველა, ან უბრალოდ მიღიან ჯგუფიდან. პრაქტიკაში ჯგუფის ჩვევებს აღიარებენ ახალი წევრები, თუ მათ სურთ დაემორჩილონ უმრავლესობას და გახდნენ ჯგუფის წევრები. ჯგუფის ყოველი ახალი წევრის ნებისმიერი ქმედება ძლიერდება ან სუსტდება იმის მიხედვით, თუ ჯგუფის დანარჩენი წევრები როგორი ხარისხით აღმოუჩენენ მათ მხარდაჭერას.

3. არაფორმალური ლიდერების მნიშვნელობა ჯგუფის მიზნების მიღწევაში, ჯგუფური ნორმების დადგენასა და შენარჩუნებაში. როდესაც ადამიანი ახდენს გაცილებით მეტ გავლენას თავის კოლეგებზე, ვიდრე ისინი მასზე, ამბობენ, რომ იგი ანხორციელებს ლიდერობას. მუშა ჯგუფის ლიდერი – ეს არის ადამიანი, ვისი საქმიანობაც უმეტეს წილად ემთხვევა ჯგუფის ნორმებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Roethlisberger F. J., and Dickson W. J. Management and the Worker. Cambridge. Mass., Harvard University Press, 1939.
2. Viteles M. S. Motivation & Morale in industry. London, Staples Press, 1953.
3. Homans G. C. The Human Group. New York Harcourt Brace Jovanovich. 1950.

ეპივერ ბარათაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, სტუ-ს სრული პროფესორი

მანანა მარილაშვილი

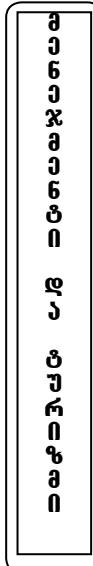
სტუ-ს დოქტორანტი, უფროსი მასწავლებელი

ირმა მასარაშვილი

გაგასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

თანამედროვე მეცნიერების პრიტერიუმების საკითხისათვის

კომერციული ორგანიზაციები, ისევე როგორც სახელმწიფო სექტორის ეკონომიკისა და საზოგადოებრივი მომსახურების ინსტიტუტები სოციალურ ორგანოებს წარმოადგენენ. ისინი არსებობენ საზოგადოების, ადგილობრივი თემისა და ინდივიდუმის განსაზღვრული მოთხოვნილებების დასაქმაყოფილებლად. ინსტიტუტები მიზანი კი არ საშუალებაა. აქედან გამომდინარე მიზანშეწონილია ასეთი კითხვის დასმა: რის შესრულება ევალებათ მათ და როგორია მათი ამოცანები? მენეჯმენტი თავის მხრივ ინსტიტუტის ორგანოა. ამასთან დაკავშირებით ისმება კითხვა: რა არის მენეჯმენტი? დასაწყისისათვის მენეჯმენტი განვსაზღვროთ მის მიერ გადაჭრილი ამოცანების მიხედვით.

ბიზნესის მართვას ვერ ჩავთვლით საკმრისად ეფექტურად, თუ მას არ შეუძლია უზრუნველყოს მომხმარებლისათვის საქონლისა და მომსახურების მიწოდება ისეთ ფასად, რომლის გადახდაზე თანახმა მომხმარებელი. თუ მენეჯმენტი არ ამაღლებს ან უკიდურეს შემთხვევაში ვერ ინარჩუნებს სტაბილურ დონეზე ინსტიტუტის უნარს შექმნას სიმდიდრე არსებული ეკონომიკური რესურსების სწორად გამოყენების პირობებში, მაშინ მას წარმატებულად ნამდვილად ვერ მივიჩნევთ. ეს კი თავის მხრივ, ნიშნავს, რომ ეკონომიკური და პოლიტიკური სტრუქტურისაგან ან საზოგადოების იდეოლოგიისაგან დამოუკიდებლად მენეჯმენტს აქვს პასუხისმგებლობა მომგებიანობაზე.

ბიზნესის მენეჯმენტს აქვს ერთი საერთო თვისება ნებისმიერი სხვა ინსტიტუტის მენეჯმენტი: მან უნდა მართოს. ეს მხოლოდ შეგუებულის პასიური ქმედება არ უნდა იყოს. მენეჯერმა უნდა იმოქმედოს და მიაღწიოს კიდევ დასახულ მიზნებს. პირველად ეკონომისტები თვლიდნენ, რომ ბიზნესმენის ქმედება მხოლოდ და მხოლოდ პასიური შეიძლება იყოს. ბიზნესში წარმატება ნიშნავდა სწორ და გააზრებულ ადაპტაციას მოვლენებთან, რომლებიც ეკონომიკაში ხდებოდა იმ ობიექტური ძალების ზეგავლენით, რომლის გაკონტროლებაც არ შეეძლო ბიზნესმენს. ამ მოვლენას შეგვიძლია „ვაჭრის“ კონცეფცია ვუწოდოთ. მას პარაზიტად არ თვლიდნენ, მაგრამ მის მიერ წარმატებაში შეტანილ წვლილს მიიჩნევდნენ როგორც მექანიკურს, ე.ი. მიიჩნევდნ, რომ რესურსები გადანაწილდებოდა მისი უფრო ეფექტური გამოყენებისათვის. თანამედროვე ეკონომისტები თვლიან, რომ ბიზნესმენი აკეთებს რაციონალურ არჩევანს მოქმედების სხვადასხვა ვარიანტს შორის. ეს მექანიკური კონცეფცია აღარ არის, ვინაიდან აშკარაა, რომ მოცემული არჩევანი გავლენას ახდენს ეკონომიკაზე. მაგრამ მაინც ეკონომისტის წარმოდგენაში ბიზნესმენი, ე.ი.სახე, რომელიც ჩადებულია ეკონომიკაში პრევა-

ლირებულ თეორიებში „ფირმის თეორია“ და „მოგების მაქსიმიზაცია“, მხოლოდ და მხოლოდ რეაგირებს ეკონომიკის ცვლილებებზე.

ეს ბიზნესმენი კვლავინდებურად აასიურია, ძველებურად შემგუებელია, თუმცა აქვს არჩევანის უცლება შეგუების რამდენიმე ვარიანტს შორის. არსებითად, ეს უფრო „ინვესტორის“ ან „ფინანსისტის“ ცნებაა, ვიდრე მენეჯერის. რა თქმა უნდა ყოველთვის მნიშვნელოვანია ეკონომიკაში მიმდინარე ცვლილებებთან სწრაფად და რაციონალურად ადაპტაცია, მაგრამ მართვა გულისხმობს ეკონომიკური გარემოს ფორმირებზე, დაგეგმვაზე, ამ სფეროში ცვლილებების განხორციელებაზე, ბარიერების გადალახვაზე პასუხისმგებლობის აღებას. ის, რაც შესაძლებელია, ე.ი. ეკონომიკისტის ეკონომიკური პირობები, სინამდვილეში ბიზნესის მართვის მხოლოდ ერთი პოლუსია. მეორე პოლუსია ის, რაც სასურველია ეკონომიკისა და საწარმოს ინტერესებისათვის. გამომდინარე იქიდან, რომ კაცობრიობა ვერასოდეს შეძლებს მთლიანად დაიპყროს გარემო, ვინაიდან ჩვენ ყოველთვის შეზღუდული შესაძლებლობების პირობებში ვიმყოფებით, მენეჯმენტის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ამოცანა მდგრადი მოვლენის იმაში, რომ სასურველი გარდაქმნას ჯერ შესაძლებლად, ხოლო შემდეგ მოქმედად.

უნარი, რომლის დახმარებითაც ხდება დასაქმებულთა ორიენტირება მაღალი მიღწევების მოსაპოვებლად, ნებისმიერი ინსტიტუტის საქმიანობის ეფექტურობის კრიტერიუმად და შესაბამისად, მენეჯმენტის მნიშვნელოვან ამოცანად ითვლება. სამუშაოს ორგანიზება მისი საკუთარი ლოგიკური პრინციპების გათვალისწინებით მხოლოდ პირველი ეტაპია. მეორე, გაცილებით უფრო რთული ეტაპი მდგრადი მოვლენის იმაში, რომ მოახდინოს ადამიანის შეგუება შრომასთან. ადამიანის ლოგიკა შრომის ლოგიკისაგან რადიკალურად განსხვავდება. იმისათვის, რომ დასაქმებული ორიენტირებული იქნას მიღწევებზე, იგი უნდა განვიხილოთ, როგორც ცოცხალი ორგანიზმი, რომელსაც გააჩნია სპეციფიკური ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური ნიშან - თვისებები, შესაძლებლობები და შეზღუდვები.

საწარმოს უნდა შეეძლოს ააწყოს ისეთი წარმოება, რომელსაც უფრო მეტი პროდუქციის გამოშვება შეუძლია, ვიდრე მასში შემავალ ცალკეულ ელემენტებს. ის ერთ მთლიანს უნდა წარმოადგენდეს. შესაბამისად, საწარმო ვერ იქნება რესურსების მხოლოდ მექანიკური ნაკრები. რესურსებისაგან რომ შეიქმნას საწარმო, ამისათვის საკმარისი არ იქნება რესურსების დაწყობა ლოგიკური თანმიმდევრობით და შემდეგ მისთვის კაპიტალის დამატება, როგორც ამას მე-19 საუგუნის ეკონომიკისტები თვლიდნენ. საჭიროა რესურსების შეცვლა, რათა ისინი უფრო პროდუქტიული გახდნენ. ამისათვის კი მენეჯმენტია საჭირო. აშკარაა, რომ რესურსები, რომლებიც შეიძლება განვითაროთ, მხოლოდ კადრები შეიძლება ამონდნენ. სხვა დანარჩენი რესურსის სახეები მექანიკის კანონებს ემორჩილება. ისინი შეიძლება უკეთესად ან უარესად გამოვიყენოთ, მაგრამ არასოდეს მოგვცემენ იმაზე უკეთეს შედეგს, ვიდრე კომპონენტთა ჯამია. ადამიანი ერთადერთია ყველა რესურსებიდან, რომლებსაც შეუძლიათ გაიზარდოს და განვითარდეს. თუ ჩვენ მხედველობაში გვაქვს ზრდა და განვითარება, ვგულისხმობით, რომ ადამიანი თვალი განსაზღვრავს, რა წვლილს შეიტანს საერთო საქმეში.

ჩვენ შევეხვიეთ, რომ რიგითი თანამშრომლები, მენეჯერებისაგან განსხვავებით, აღვიძვათ ადამიანებად, რომლებიც აკეთებენ იმას, რასაც უბრძანებენ და ამასთან არავითარ პასუხისმგებლობა არ აკისრიათ და არ იღებენ მონაწილეობას იმ გადაწყვეტილების მიღებაში, რაც უშეალოდ მათ სამუშაოს შეეხება. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ ჩვენ განვიხილავთ თანამშრომლებს იმავე კუთხით, როგორც სხვა მატერიალურ რესურსებს. ხოლო რაც შეეხება მათ მიერ საწარმოში შეტანილ წვლილს, ის ჩვენი აზრით მექანიკის კანონებს ემსახურება. ეს სერიოზული

შეცდომაა, მაგრამ ის ძირითადად იმაღლება არა რიგითი თანამშრომლის მუშაობის განსაზღვრებაში, არამედ იმის გაგების შეუძლებლობაში, რომ რიგით სამუშაოსაც აქვს პოტენციალი გახდეს მართვითი და შესაბამისად უფრო მწარმოებლური.

მენეჯმენტის წეალობით კადრები იძენენ ზრდისა და განვითარების უნარს და შეაქვთ თავისი წვლილი მუშაობის შედეგში. ჩვენ ვსაუბრობთ ორგანიზაციაზე, ე.ი.საწარმოს ფორმალურ სტრუქტურაზე, მაგრამ სინამდვილეში მხედველობაში გვაქვს მენეჯერების თრგანიზაცია და ფუნქციები, რომლებსაც ისინი ასრულებენ. რიგითი თანამშრომლები არ წარმოადგენენ ორგანიზაციული სტრუქტურის საუმჯობესოს. ჩვენ ვსაუბრობთ ლიდერობასა და ორგანიზაციის სულზე. მაგრამ ლიდერობას მენეჯერები ახორციელებენ და ლიდერობა იქნება ეფექტური მხოლოდ მენეჯმენტის ჩარჩოებში, ხოლო ორგანიზაციის სული ყალიბდება მმართველი გუნდის საფუძველზე.

ჩვენ ვსაუბრობთ კომპანიის ამოცანებზე მისი მუშაობის ხარისხზე. მაგრამ კომპანიის ამოცანები მენეჯმენტის მიზანია, ხოლო საწარმოს მუშაობის ხარისხი მენეჯმენტის მუშაობის ხარისხია. თუ საწარმო ვერ აღწევს წარმატებას, კომპანიის თანამშრომლები კი არა დირექტორი უნდა შეიცვალოს.

მენეჯმენტის ამოცანა მდგომარეობს იმაში, რომ მართვა მოხდეს ინსტიტუტის საზოგადოებაზე ზეგავლენის გზით და მისი სოციალური პასუხისმგებლობით. არც ერთი ჩვენი ინსტიტუტი არ არსებობს თავისთვავად და თვითმიზნად არ ითვლება. თითოეული ინსტიტუტი სოციალური ორგანოა და არსებობს საზოგადოებისათვის და მისი ინტერესების გასატარებლად. არ არის გამონაკლისი ბიზნეს სექტორიც. თავისუფალი მეწარმეობა მოგებიანი უნდა იყოს არა მხოლოდ ბიზნესისათვის, არამედ საზოგადოებისათვისაც უნდა მოჰქონდეს სარგებელი.

ნებისმიერი თანამედროვე ინსტიტუტი მიმართულია იქითკენ, რომ სასარგებლო იყოს გარე სამყაროსათვის, უზრუნველყოს და დააკმაყოფილოს ისინი, ვინც ინსტიტუტს არ მიეკუთვნებიან. ბიზნესი არსებობს იმისათვის, რომ უზრუნველყოს მომხმარებლები საქონლითა და მომსახურებით, რომ მისცეს სამუშაო ადგილები თანამშრომელებსა და მენეჯერებს ან მოუტანოს დივიდენდები აქციონერებს. საავადმყოფო პაციენტებისათვის არსებობს და არა იმისათვის, რომ ექიმებსა და სანიტრებს სამუშაო ადგილები შეუქმნას. უნივერსიტეტი პროფესორ-მასწავლებლების მატერიალური კეთილდღეობისათვის კი არა, არამედ სტუდენტთა სწავლებისათვის არსებობს. თუ მენეჯმენტი ამის შესახებ დაივიწყებს, ის ცუდი მენეჯმენტი იქნება.

ასრულებს რა თავის ფუნქციას, ანუ აწარმოებს საქონელსა და მომსახურებას, კომერციული საწარმო გავლენას ახდენს ადამიანებზე, ადგილობრივ საზოგადოებაზე და საერთოდ, მთელს საზოგადოებაზე. მას ძალაუფლება უნდა ჰქონდეს თავის ხალხზე, ე.ი.დაქიარვებულ მუშახელზე, რომელთა საბოლოო მიზნები არ შემოიფარგლება ინსტიტუტის ჩარჩოებით. ერთი მხრივ, მან უნდა მოახდინოს გავლენა ადგილობრივ ორგანიზაციაზე, როგორც მისმა ერთ-ერთმა წევრმა, როგორც სამუშაო ადგილების შემქმნელმა და გადასახადების გადამხდელმა, ხოლო მეორე მხრივ, მას არ შეუძლია არ ქონდეს უარყოფითი ზეგავლენა, როგორც სამრეწველო ნარჩენების წყაროსა და გარემოს დამბინძურებელს. ამას გარდა, ჩვენს პლურალურ საზოგადოებაში ორგანიზაციები მუდმივად უნდა ზრუნავდნენ თანამედროვე ადამიანისა და საზოგადოების ცხოვრების რაოდენობრივ (საქონელი და მომსახურება) და ხარისხობრივ (ფიზიკური, ბუნებრივი და სოციალური გარემო) მხარეებზე.

ეველა ზემოთ ხსენებული ამოცანა უნდა სრულდებოდეს მენეჯერის პროფესიული საქმიანობის ჩარჩოებში და თანაც მუდმივად. არ შეიძლება ითქვას, რომ რომელიმე ეს ამოცანა

უფრო მნიშვნელოვანია ან უფრო მეტ კვალიფიკაციას ან კომპეტენციას მოითხოვს. რა თქმა უნდა, ბიზნესში ეკონომიკური ეფექტურობა პირველ ადგილზეა, იმიტომ, რომ ეს ბიზნეს-ორგანიზაციის მთავარი მიზანია. ეკონომიკური ეფექტურობა არის ის, რისთვისაც ბიზნეს-ორგანიზაცია იქმნება. მაგრამ თუ სამუშაო და თანამშრომელები ცუდად იმართება, ვერარნაირ ეფექტურობაზე ვერ იქნება ლაპარაკი, იმის მიუხედავად, რამდენად კომპეტენტურია ტოპ-მენეჯერი ბიზნესის მართვის საკითხებში.

ეკონომიკური ეფექტურობა შრომისა და ადამიანური რესურსების არასათანადო მართვის დროს იღუზიურია და დესტრუქციულია კაპიტალისათვის დროის შედარებით მოკლე პერიოდში. ასეთ სიტუაციას მივყავარო გაზრდილ ხარჯებთან იმ დონემდე, რომელზეც საწარმო კონკურენტუნარიანი ვალიარ იქნება. საბოლოო ჯამში კლასობრივი სიძულვილისა და უთანასწორობის გამო ორგანიზაცია საერთოდ ვერ შეძლებს ნორმალურად მუშაობას. თუ ინსტიტუტში არასაკმარისად ეფექტურად მართავენ ხალხზე ზეგავლენას, მაშინ საზოგადოება მის მხარდაჭერაზე უარს იტყვის. არსებითად, მენეჯმენტის ზემოთ ხსენებული სამი ამოცანიდან, თითოეული მათგანი თავისებურად პრიორიტეტულია.

ბიზნესის მართვა პრიოტიტეტულია, იმიტომ რომ საწარმო ეკონომიკური ინსტიტუტია, ხოლო შრომის ნაყოფიერებისა და თანამშრომლის ორიენტაცია მაღალ მიღწევებზე ძალიან მნიშვნელოვანია იმის გამო, რომ საზოგადოება ეკონომიკური ინსტიტუტი არ არის და ელის მენეჯმენტისაგან თავისი რწმენისა და ფასეულობების ხორცშესხმას. ინსტიტუტის საზოგადოებაზე გავლენის მართვა ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია, იმდენად რამდენადაც არც ერთ ცალკეულ ორგანოს არ შეუძლია იმაზე დიდხანს იცხოვოს, ვიდრე იმ მთლიანს, რომელსაც ის ეკუვნის, ინსტიტუტი კი არის ადგილობრივი საზოგადოებისა და ზოგადად მთელი საზოგადოების ორგანო.

მენეჯმენტმა ყოველთვის უნდა შეაფასოს მომავალიც და აწმეოც, როგორც მოკლევადიანი და ასევე გრძელვადიანი თვალსაზრისით. მენეჯმენტის ამოცანას ვერ დაგარქმევთ შესრულებულს, თუ იგი მიღწეულია „ჯანმრთელობის“ გაუარესების ან კომპანიის გრძელვადიან პერიოდში გადარჩენის ხარჯზე. მენეჯმენტის გადაწყვეტილება უპასუხისმგებლი იქნება, თუ ის დაკავშირებულია დღევანდელ სერიოზულ რისკთან გრანდიოზული მომავლის იმედით. ძალიან გავრცელებული სიტუაციაა, როდესაც ბრწყინვალე მენეჯერი, რომელიც კომპანიის შესანიშნავი ეკონომიკურ შედეგებს უზრუნველყოფს, მიდის და ტოვებს ჩასაძირად განწირულ გეგმებს. ეს არის აშკარა მაგალითი უპასუხისმგებლობის მართვისა და აგრეთვე მენეჯმენტის უუნარობისა დააბალანსოს აწმეოც და მომავალი. მყისიერი ეკონომიკური შედეგები იღუზიურია და როგორც წესი, მიიღწევა კაპიტალის არასერიოზული და გაუმართლებლად მაღალი ხარჯვით. თითოეულ სიტუაციაში, როდესაც არ არის გათვალისწინებული აწმეოსა და მომავლის მოთხოვნები, როდესაც მათი საჭიროებები არ არის პარმონიული ან დაბალანსებული მაინც, ადგება სერიოზული ზიანი კაპიტალს, ანუ რესურსს, რომელიც კომპანიის სიმდიდრეს ჰქმინს.

არსებობს ორი მიზეზი, რომლის გამოც დროის ფაქტორი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მენეჯერისათვის და ძალიან ურთეულებს მას ცხოვრებას. ერთის მხრივ, თვითონ ეკონომიკური და ტექნოლოგიური პროგრესის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ნებისმიერი მიღებული გადაწყვეტილების ხარისხს და შესაბამისობას დრო ამოწმებს. მე-19 საუკუნის ათიან წლებში ედისონს დასჭირდა ორი წელი, რომ გადასულიყო კვლევითი სამუშაოებიდან ექსპერიმენტულ ფაბრიკაში. დღეს ედისონის მიდღვვრებს ამისათვის თხუთმეტი წელი დასჭირდებოდათ. ხოლო იმისათვის, რომ შეიქმნას რაიმე ორგანიზაცია, მაგალითად, გასაღების სამსახური ან მმართ-

ველი გუნდი, უფრო დიდი დროა საჭირო.

დროის კატეგორიის მეორე თავისებურება მდგრმარეობს იმაში, რომ მენეჯმენტი, ასპექტების უმრავლესობისაგან განსხვავებით უნდა არსებობდეს აწყობიც და მომავალშიც. მენეჯერი უნდა ზრუნავდეს ინსტიტუტის ეფექტურობაზე დღეს, რომ მისმა კომპანიამ შეძლოს წარმატებით მუშაობა ხვალ. მან უნდა გადააქციოს წარმოება ეფექტურად და მისცეს ზრდისა და განვითარების შესაძლებლობა მომავალში. თუ ის ამას არ აკეთებს, მაშინ ანგრევს კაპიტალს, ე.ი. ამცირებს რესურსების უნარს, აწარმოონ სიმდიდრე ხვალ. მენეჯერისათვის მომავალი უწყვეტობის არარსებობაა, მაგრამ მომავალს, როგორიც არ უნდა იყოს ის, მხოლოდ აწყობს გავლით მივადგებით. დროის ფაქტორი აქცევს მენეჯერის გადაწყვეტილებას სპეციფიკურად. ნებისმიერი მენეჯერი დაკავებულ უნდა იყოს ადმინისტრაციული საქმიანობით, ე.ი. მართვდეს და სრულყოფდეს იმას, რაც უკვე არის. მაგრამ არსებობს მენეჯერის საქმიანობის კიდევ ერთი კრიტერიუმი. ამას გარდა ის მეწარმეც უნდა იყოს მან უნდა გაანაწილოს რესურსები, გადაიტანოს ისინი არამომგებიანი სფეროებიდან ისეთ სფეროებში, რომლების მაღალ და ზრდად შედეგებს უზრუნველყოფენ. მან უნდა შექმნას ხვალინდელი დღე. დღეისათვის არსებობს განსაზღვრული ბაზრები, ტექნოლოგიები, საქონელი და მომსახურება, საწარმოო სიმძლავრეები და აღჭურვილობა, კაპიტალი, რომელიც ადრე იყო ჩადებული და ახლა მომსახურება ესჭიროება, ადამიანები, რომლებიც დაქირავებული იყვნენ და ა.შ. მენეჯერის ადმინისტრაციული ფუნქცია მდგრმარეობს იმაში, რომ ყველა ამ რესურსი გამოყენებით მოახდინოს შედეგების ოპტიმიზაცია. ამას, როგორც ეკონომისტები გვარწმუნებენ, ითვალისწინებს შედეგიანობა, ე.ი. იმის უნარი, რომ გააკეთო უკეთესად, ვიდრე მანამდე აკეთდებდი. ეს ნიშნავს უურადღების გამახვილებას ხარჯებზე. მაგრამ ოპტიმიზაცია დაფუძნებულ უნდა იყოს ეფექტურობაზე. მისი აქცენტი გამახვილებულია შემოსავლის მიღების, ახალი ბაზრების შექმნის, არსებული ბაზრებისა და პროდუქციის ეკონომიკური პირობების შეცვლის უნარზე. მოცემულ შემთხვევაში საკითხი მდგრმარეობს არა იმაში, როგორ შევძლოთ ეს უკეთესად, არამედ იმაში რომელ პროდუქტებს მოაქვთ ან შეეძლოთ მოეტანათ განსაკუთრებული ეკონომიკური შედეგები. როგორ უნდა გადავანაწილოთ რესურსები და ძალისხმევა, რომ მათ მოგვიტანონ განსაკუთრებით მაღალი და არა ნორმალური, ორდინარული შედეგები? ეს სულაც არ ამცირებს შედეგიანობის მნიშვნელობას.

ყველაზე ჯანმრთელი და მაღალეფებული ბიზნესიც კი შეიძლება დაიღუპოს, თუ მისი შედეგიანობა დაბალი იქნება. მეორე მხრივ, ყველაზე შედეგიანი კომპანიაც კი ვერ გადარჩება, არ არის უკვე ლაპარაკი წარმატების მიღწევაზე, თუ ის ეფექტურია არა იმ სფეროებში, რომლებშიც საჭიროა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვაოთ თუ ის არაეფექტურად მუშაობს. ეფექტურობა წარმატების საწინდარია, ხოლო შედეგიანობა ინსტიტუტის გადარჩენის მინიმალური პირობაა წარმატების მიღწევის შემდეგ. შედეგიანობა არის საქმის სწორად კეთების უნარი, ხოლო ეფექტურობა სწორი საქმის კეთების უნარი. შედეგიანობა ითვალისწინებს საქმიანობის ყველა სფეროში ადგენგატური ძალისხმევის გამოჩენას. ეფექტურობა იწყება იმის გაგებით, რომ ბიზნესში, როგორც საზოგადოების სხვა ნებისმიერ ორგანოში, მოვლენების 10-15%, როგორიცაა მაგალითად პროდუქტი, შეკვეთები, კლიენტები, ბაზრები და ადამიანები, წარმოქმნის საბოლოო შედეგების 80-90%-ს. მოვლენათა დანარჩენი 85-90%, იმის მიუხედავად, რამდენად ეფექტურად იმარტებიან ისინი, არაფერს არ ქმნიან ხარჯების გარდა. მენეჯერის, როგორც ადმინისტრატორის უპირველეს ამოცანას წარმოადგენს რომ შედეგის მომცემი გახადოს ორგანიზაციის საქმიანობის ის მცირე ზომის ძირითადი ბირთვი, რომელსა შეუძლია იყოს შედეგიანი. ამავე

დროს მენეჯერი ანეიტრალებს (თუ სრულიად არ უგულებელყოფს) სხვა ოპერაციების დიდ ხაწილს: კვლევით სამუშაოს, გასაღების ღონისძიებებს, რომლებიც რა ხარისხიანიც არ უნდა იყოს, არ მოაქვთ განსაკუთრებული შედეგები.

მენეჯმენტის მეორე ადმინისტრაციული ამოცანა მდგომარეობს იმაში, რომ მუდმივად, თუნდაც მცირდით მიუახლოვოს ბიზნესი მისი პოტენციალის სრულ რეალიზაციას. ყველაზე წარმატებული ბიზნესსაც კი გააჩნია რეალური მწარმოებლურების მის მთელ პოტენციალთან შეფარდების საკმაოდ დაბალი კოეფიციენტი. პოტენციალი ეკონომიკური შედეგია, რომელიც შეიძლება მიღწეულიყო, თუ ძალისხმევა და რესურსები ოპტიმალურად იქნებოდნენ გადანაწილებული მაქსიმალური შესაძლებელი შედეგის მისაღებად. ეს ამოცანა ახალი არ არის. ეს ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ უნდა გავაანალიზოთ ბიზნესის საქმეების დღვანდელი მდგომარეობა.

საინტერესოა, რა არის მისთვის თეორიულად ოპტიმალური? რა უშლის ხელს ამ სასურველი პირობების მიღწევას? რა ბარიერები და ხელისშემწლელი ფაქტორებია, რომელიც აკავებს ბიზნესს და არ აძლევს მას საშუალებას მიიღოს სრული უკუგება თავისი რესურსებისა და ძალისხმევის გამოყენების შედეგად?

ამავე დროს ნებისმიერი მენეჯერის სამუშაო, პირველ რიგში, ითვალისწინებს სამეწარმეო საქმიანობას და სახელდობრ, ხვალინდელი ბიზნესის შექმნას. მეწარმეობა განუყოფლად არის დაკავშირებული ინვაციის ამოცანასთან. ხვალინდელი ბიზნესის შექმნა ეფუძნება იმ წინაპირობას, რომ ის უნდა იყოს და იქნება კიდევ არა ისეთი, როგორიც დღეს არის, მაგრამ ამისათვის მუშაობა დღესვევე უნდა დაიწყოს.

“ხვალინდელი დღის” ბიზნესის შექმნა არასოდეს არის გენიოსის მომენტალური გამონათების შედეგი. მას სჭირდება მძიმე, სისტემატური და აუცილებელი მუშაობა დღეს. ეს ნიშნავს, რომ მომავალს ქმნიან ადამიანები, რომლებიც დღევანდელ ბიზნესში მუშაობენ. ამბობენ, რომ წარმატება მუდმივი არა არის. ბოლოსდაბოლოს, ბიზნესი სხვა რაფერია, თუ არა ადამიანის ქმნილება და არც ერთ ადამიანს არ შეუძლია იცხოვოს სამუდამოდ. ყველაზე ძველი კომპანიაც კი ას წელზე ცოტა მეტი ხნით ადრე შეიქმნა. მაგრამ იმისათვის, რომ შეიგანოს მნიშვნელოვანი წვლილი ეკონომიკისა და საზოგადოების განვითარებაში, კომერციული ორგანიზაცია უნდა არსებობდეს არა ერთი ადამიანის ან თაობების სიცოცხლის მანძილზე, არამედ უფრო ხანგრძლივადაც. ბიზნესის არსებობის ხანგრძლივობა მენეჯერის ერთ ერთი მთავარი ამოცანაა, რომელიც მის სამეწარმეო საქმიანობასთან არის დაკავშირებული. ბიზნესის ხანგრძლივი არსებობის უზრუნველყოფა ერთ-ერთი საიმედო და თვალსაჩინო გამოცდაა მენეჯმენტისათვის.

ლიტერატურა:

1. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors by Michael E. Porter 1980
2. The 7 Habits of Highly Effective People: Powerful Lessons in Personal Change by Stephen R. Covey 2010
3. Effective Management Decision Making by Ian Pownall 2011
4. http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2086680_2086683_2087656,00.html
5. hbswk.hbs.edu/topics/leadership.html
6. www.forbes.com/management

ვაშა გურაბაანიძე

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის
და აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

კონფლიქტური სიტუაციების მეცნიერება

კონფლიქტი ჩვენი ცხოვრების განუყრელ ნაწილს წარმოადგენს. მას შემდეგ, რაც ადამი და ევა სამოხიდან გამოაძევეს, კონფლიქტი ადამიანთა მოდგმის მუდმივი თანამდევი გახდა. იბადება და ქრება ცივილიზაციები, იცვლება წყობილება, მაგრამ არ ნელდება დაპირისპირება. ადამიანები ყოველდღიურად დგებიან მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი პრობლემების წინაშე და ხშირად წარმატებითაც უმკლავდებიან მათ. მაგრამ ხშირად კონფლიქტს მეტად უარყოფითი, ზოგჯერ კატასტროფული შედეგებიც მოაქვს.

კონფლიქტებში იგულისხმება ცალკეული ადამიანის ფსიქიკაში, ადამიანებსა და მათი ფორმალური და არაფორმალური გაერთიანებების ურთიერთდამოკიდებულებებში, ურთიერთსაწინააღმდეგო მიმართულებების ტენდენციების შეჯახება. ორგანიზაციებში კონფლიქტები გამოვლინდება ადამიანთა განსაზღვრული ქცევითა და მოქმედებით, რომლებიც ხშირად გადაიზრდებიან ხევის საქმეებში ჩარევით.

ადამიანი კონფლიქტში შედის, როცა ვერ ხედავს მისოვების მიუდებელი სიტუაციის შეცვლის ხევა საშუალებას. ამ დროს მისი მოქმედება იდებს შეტევის ან თავდაცვის ფორმას. მოცემულ შემთხვევაში სასურველია, კონფლიქტში შემავალი ადამიანი ცდილობდეს შეინარჩუნოს „მოწინააღმდეგებოთან“ ნორმალური ურთიერთობა და გამოიჩინოს თავშეკავება.

კონფლიქტებშე თანამედროვე შეხედულებით, ბევრი მათგანი არამარტო დასაშვებია, არამედ სასურველიცაა. საქმე ისაა, რომ ისინი იძლევიან ინფორმაციას ორგანიზაციის პრობლემების შესახებ. გარდა ამისა, მათი დახმარებით შეიძლება გამოვლინდეს ორგანიზაციაში მიმდინარე ფარული პროცესები, თანამშრომელთა ხევადასხვა სასარგებლო თვალსაზრისი და ა.შ.

კონფლიქტების პოზიტიურ შედეგებად ითვლება ყველა მხარისათვის მისადები საშუალებებით პრობლემების ისეთგვარი გადაწყვეტა, რომელიც ამტკიცებს ადამიანთა ურთიერთდამოკიდებულებას, ხელს უწყობს კოლექტივის დარაზმულობას და მათ წევროა ნორმალურ ურთიერთობაამშრომლობას, ამცირებს ანტაგონიზმს და ა.შ.

კონფლიქტები იწვევს ძველი სოციალური ინსტიტუტების გარდაქმნას და ახლის ფორმირებას, ხელს უწყობს ადამიანთა პროგრესული ჯგუფების წარმოშობასა და კონსოლიდაციას, მათ შორის ინტერესების დაბალანსებას და ამდენად უზრუნველყოფს ორგანიზაციის სტაბილურობას.

კონფლიქტი იწვევს აგრეთვე აქტიურობისა და მუშაობისადმი მოტივაციის ამაღლებას, კვალიფიკაციის ზრდას, მიღებული გადაწყვეტილებების ხარისხის ამაღლებას. ყოველგვარი კონფლიქტების, განცდისა და დაძაბულობის უქონლობისას ადამიანმა შეიძლება შეწყვიტოს, ან შეანელოს თავისი განვითარება. ზომიერი კონფლიქტები აიოდებს მართვის პროცესს და ამაღლებს მის ეფექტიანობას. ამიტომ, სიტუაციიდან გამომდინარე უმჯობესია, კონფლიქტები

კი არ ჩავასშოთ, არამედ ვმართოთ ისინი.

ცალკეული სუბიექტის მიმართ კონფლიქტები შეიძლება იყოს შინაგანი და გარეგანი. პირველს მიეკუთვნება შიგაპიროვნეული, ხოლო მეორეს – პიროვნებათშორისი, ანუ პიროვნებასა და ჯგუფს შორის და ჯგუფებს შორის არსებული კონფლიქტები.

შიგაპიროვნეული კონფლიქტები განპირობებულია ადამიანის შინაგანი წინააღმდეგობებით. პიროვნებათშორისი კონფლიქტების ძირითადი მიზეზი კი ცალკეულ სუბიექტთა ინტერესების შეჯახებაა.

კონფლიქტების მართვის მეთოდებია: კონფლიქტებისაგან თავის არიდება, კონფლიქტების ჩახშობა და საკუთრივ კონფლიქტის მართვა.

კონფლიქტისაგან თავის არიდების მეთოდის უპირატესობა ის არის, რომ გადაწყვეტილება როგორც წესი ოპერატიულად მიიღება. ეს მეთოდი გამოიყენება მოცემული კონფლიქტის არასასურველობის შემთხვევაში, როცა იგი არ შეესაბამება ორგანიზაციაში შექმნილ სიტუაციას ან დიდია მასთან დაკავშირებული დანახარჯები.

კონფლიქტისაგან თავის არიდების მეთოდის სახესხვაობაა უმოქმედობა. ამ მეთოდისას ყველაფერი ხდება სტიქიურად. უმოქმედობა გამართლებულია სრული განუსაზღვრელობის პირობებში, როცა შეუძლებელია მოვლენათა განვითარების პროგნოზის გაკეთება.

კონფლიქტებისაგან თავის არიდების მეთოდი სახესხვაობაა დათმობა და შეგუება. მოცემულ შემთხვევაში ადმინისტრაცია მიდის დათმობებზე საკუთარ მოთხოვნილებათა შემცირების ხარჯზე.

კონფლიქტისაგან თავის არიდების ერთ-ერთი სახესხვაობაა მორიგების მეთოდი. მორიგება, როგორც კონფლიქტების გადაწყვეტის მეთოდი, მოწინააღმდეგე მხარეებისათვის მისაღები გადაწყვეტილებების ძიებისადმი მიმართულ ილეთთა ერთობლიობა. იგი გამოიყენება ისეთ თრგანიზაციაში, რომლებიც ორიენტირებულნი არიან შრომითი პროცესის კოლექტიურ მეთოდებზე. ეს მეთოდი ემყარება რწმენას, რომ განსხვავება მოპირისპირ მხარეებს შორის უმნიშვნელოა. წინა პლანზე წამოწეული საერთო ინტერესები.

კონფლიქტების მართვის ერთ-ერთი მეთოდია კონფლიქტების ჩახშობა. იგი, თავის მხრივ გულისხმობს სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებას. მათგან ერთ-ერთია: ფარულ მოქმედებათა მეთოდი. იგი გამოიყენება შემდეგ შემთხვევებში: ა) როცა ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური და ფსიქოლოგიური მდგომარეობანი შეუძლებელს ხდის მშვიდობიანად გადაიჭრას კონფლიქტი; ბ) არ არსებობს დაი კონფლიქტზე გადასვლის სურვილი თრგანიზაციის იმიჯის დაკარგვის შიშის გამო; გ) ამა თუ იმ მიზეზის გამო შეუძლებელია მოწინააღმდეგე მხარის ჩართვა აქტიურ თანამშრომლობაში და ა.შ.

კონფლიქტების ჩახშობის ერთ-ერთი სახესხვაობაა სწრაფი გადაწყვეტილების მიღების მეთოდი. იგი გულსხმობს, რომ კონფლიქტის გამომწვევ მიზეზზე (მიზეზებზე) გადაწყვეტილება მიიღება სასწრაფოდ. ამ მეთოდს მიმართავენ, როცა შექმნილი მდგომარეობიდან გამომდინარე აუცილებელია საკითხის უსწრაფესად გადაწყვეტა.

საკუთრივ კონფლიქტის მართვა მენეჯმენტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა. მოცემულ პროცესში აუცილებელია, გამოყენებულ იქნეს კონფლიქტურ სიტუაციასა და კონფლიქტში მონაწილეობა ქცევაზე ზემოქმედების მეთოდთა მოედნი კომპლექსი.

კონფლიქტური სიტუაციების მართვის მეთოდებს მიეკუთვნება: სამუშაოსადმი წაყენებული მოთხოვნების ახსნა-განმარტება, საკოორდინაციო და ინტეგრაციული მექანიზმების გამოყენება, საერთო თრგანიზაციული ხასიათის კომპლექსური მიზნების დადგენა და დაჯილდოების

სისტემის გამოყენება.

სამუშაოსადმი წაყენებული მოთხოვნების ახსნა-განმარტება ხელქვეითებისათვის კონფლიქტის დისფუნქციური შედეგების თავიდან აცილების ერთ-ერთი საუკეთესო მეთოდია. ამ შემთხვევაში ხელმძღვანელი განუმარტავს მუშაკებს, თუ როგორი უნდა იყოს მათი მუშაობის შედეგები, ვინ უნდა წარმოადგინოს და მიიღოს ინფორმაცია, როგორია უფლებამოსილებათა და პასუხისმგებლობათა სისტემა, პროცედურა და წესები.

საკოორდინაციო და ინტეგრაციული მექანიზმების გამოყენებაში იგულისხმება, მმართველობითი იერარქიის მიზნობრივი ჯგუფების და განყოფილებათაშორისი თაობირების გამოყენება კონფლიქტების მართვის პროცესში. გამოკვლევებმა აჩვენა, რომ ორგანიზაციებმა რომელთაც შეინარჩუნეს ინგეგრაციის საჭირო დონე მიაღწიეს მეტ ეფექტიანობას, ვიდრე მათ ვინც ნაკლებად მიაქცია ამ საკითხს ყურადღება.

კონფლიქტური სიტუაციის მართვაში გარკვეულ როლს ასრულებს საერთო-ორგანიზაციული კომპლექსური მიზნები, რომელთა განხორციელება მოითხოვს ორი ან მეტი თანამშრომლის, ჯგუფის ან განყოფილების ერთობლივ ძალისხმევას. თუ ორგანიზაციის ყველა ქვედანაყოფისათვის დადგინდა მკაფიოდ განსაზღვრული საერთო მიზნები, ქვედანაყოფის მენეჯერების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები სასარგებლო იქნება არა მხოლოდ მათი ქვედანაყოფებისათვის, არამედ მთელი ორგანიზაციისათვის.

დაჯილდოების სისტემა კონფლიქტური სიტუაციების მოწესრიგებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. მუშაკები, რომლებიც მონაწილეობენ საერთო-ორგანიზაციული მიზნების მიღწევაში, უნდა დაჯილდოვნენ პრემიოთ, გამოეცხადოთ მადლობა, დაწინაურდნენ თანამდებობაზე-ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ ფაქტს, რომ დაჯილდოების სისტემა არ გამოიყენონ მათ მიმართ, ვინც იქცევა არაკონსტრუქტურულად და პრობლემას ცალმხრივად და არაკომპლექსურად უდგება.

კონფლიქტური სიტუაციების სრულფასოვნად მართვა წარმატებული მენეჯმენტის ერთ-ერთი მდგენელია. ზემოთ აღნიშნულის გარდა, კონფლიქტების მინიმალური დანახარჯებით თავიდან აცილებას ასევე მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს, ორგანიზაციაში მომუშავე ყველა პერსონალის მიერ კონფლიქტოლოგების შემოთავაზებული შემდეგი რეკომენდაციების გათვალისწინება:

- უნარი - განასხვავო მთავარი არამთავარისაგან - მეორესარისხოვნისაგან მთავარის გარნებისმიერ ადამიანს ეხმარება, გამოიქმნოს კონფლიქტებში ქცევის სწორი გზა;

- შინაგანი სიმშვიდე - ეს ცხოვრებისადმი დამოკიდებულების ისეთი პრინციპია, რომელიც არ გამოხატავს ადამიანის ენერგიულობასა და აქტიურობას. შინაგანი სიმშვიდე ყველა არასასურველი ცხოვრებისეული სიტუაციებისგან დაცვის თავისებული საშუალებაა;

- ემოციური სიმწიფე და სიმტკიცე - მასში იგულისხმება ნებისმიერ ცხოვრებისეულ სიტუაციაში დირსეულად მოქმედების შესაძლებლობა და მზადებლობა;

- მოვლენებზე ზემოქმედებისას ზომიერების დაცვის ცოდნა - იგი გულისხმობს უნარს - შეაქერო საკუთარი თავი და არ გადახვიდე შეგევაზე ან პირიქით, დააჩქარო მოვლენები იმისათვის, რომ „ფლობდე სიტუაციას“ და შეგეძლოს ადექვატურად რეაგირებდე მასზე;

- პრობლემისადმი სხვადასხვა თვალსაზრისით მიღობმის უნარი - იგი განპირობებულია იმით, რომ ერთი და იგივე მოვლენა, დაკავებული პოზიციიდან გამომდინარე შეიძლება შეფასდეს სხვადასხვაგვარად. თუ კონფლიქტს განიხილავ საკუთარი „მე“-ს პოზიციიდან, ყოველთვის

მივიღებთ ერთ შეფასებას, ხოლო თუ იგი (კონფლიქტი) განხილული იქნება საკუთარი ოპონენტის პოზიციიდან, შეიძლება მივიღოთ სრულიად საწინააღმდეგო შეფასება;

- მზადყოფნა ნებისმიერი მოულოდნებლობისათვის – მასში იგულისხმება სწრაფი გარდაქმნისა და სიტუაციის ცვლილებაზე დროული და ადექვატური რეაგირების საშუალების არსებობა;

-სინამდვილის ისეთი აღქმა, როგორიცაა იგი და არა ისეთის, როგორიც სურს დაინახოს მოცემულმა კონკრეტულმა ადამიანმა – ეს პრინციპი მჭიდროდაა დაკავშირებული წინა პრინციპთან. იგი ხელს უწყობს ფსიქიდური სიმტკიცის დაცვას;

- პრობლემური სიტუაციიდან გამოსვლისადმი მისწრაფება – პრაქტიკა ადასტურებს, რომ როგორც წესი, ყველა „გადაუჭრელი“ სიტუაცია საბოლოო ანგარიშით გადაწყვეტადია და გამოუვალი მდგომარეობა არ არსებობს;

- შორსმჭვრეტელობა – მასში იგულისხმება უნარი - არამარტო შეიცნო მოვლენათა შინაგანი ლოგიკა, არამედ დაინახო მისი განვითარების პერსპექტივა.

ლიტერატურა:

1. ბალანჩივაძე ი., კონფლიქტების მართვის სწავლება უმაღლეს სასწავლებელში, საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია თემაზე “სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების და ინფორმატიზაციის თანამედროვე პრობლემები: ახალი გამოწვევები და პერსპექტივები”, 26-27 ოქტომბერი, ქუთაისი 2013წ., გვ: 28-30.

2. ბაბუნაშვილი გ., მდებრიშვილი ბ., შუბლაძე გ., მენეჯმენტი, თბილისი 1998წ.
3. ძერიძე რ., ადამიანური რესურსების მენეჯმენტი, თბილისი 2009წ.
4. გურაბანიძე ვ., ადამიანური რესურსების მენეჯმენტი, თბილისი 2009წ.
5. პაიჭაძე ნ., პერსონალის მართვა, თბილისი 2003წ.
6. შუბლაძე გ., მდებრიშვილი ბ., წოწოლაური ფ., მენეჯმენტის საფუძვლები, თბილისი 2008წ.
7. ჯულაყიძე გ., მენეჯმენტის საფუძვლები, ქუთაისი 2013წ.

ტვირთვა დ.ლ.

დონეცკის ეროვნული ტექნიკური უნივერსიტეტის ასპირანტი

საინფორმაციო—საპომუნიკაციო რესურსების უსაფრთხოება, როგორც სახელმწიფოს ანტიპრიზისული კოლექტივის წარმატებული რჩალიზაციის ძირითადი ფაქტორი

ნაშრომში განხილულია ის სირთულეები, რაც გლობალიზაციისა და ცივილიზაციის გენეზის პირობებში შეიძლება მოჰყვეს საინფორმაციო—საკომუნიკაციო სისტემების გაუმართავ ფუნქციონირებას. სტატიის მიზანია, წარმოადგინოს თეორიული და პრაქტიკული მიღებობის ინფორმაციისა და საინფორმაციო უსაფრთხოების სისტემების ორგანიზაციულ—ეკონომიკური მდგენელების საიმედობისა და გამოყენების მიმართულებით.

ნაშრომის სრული გერსია იხილეთ შურნალის რესულენტის ნაწილში.

ზათუნა თომაზა

ეკონომიკის დოქტორი,

აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

უმუშევრობის პროცესის საქართველოში და მისი დაძლევის გზები

უმუშევრობა თანამედროვე პირობებში ერთ-ერთი ყველაზე რთულად გადასაჭრებული მაკროეკონომიკური პრობლემაა.

საქართველოში არსებულ პრობლემებს შორისაც 75,3%-ით სწორედ უმუშევრობა „დიდერობს“ - სტატისტიკური და სოციოლოგიური გამოკითხებით, უმუშევრობა საქართველოში, მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური ოუკონიტიკური საკითხების ნუსხაში პირველ ადგილს იკავებს.

უმუშევრობის გამო ხდება საწარმოო პოტენციალის არასრული გამოყენება, ანუ იკარგება პროდუქცია, რომლის მიღება შესაძლებელი იქნებოდა უმუშევრობა დასაქმების შემთხვევაში.

თუკენის კანონის მიხედვით, უმუშევრობის დონის ყოველი 1%-ით ზრდა მშპ-ს დაახლოებით 2-3%-იან ზრდას განაპირობებს. ადსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ხელისუფლება შემოსავალს კარგის გადასახადის გადამხდელთა რიცხვის შემცირების გამოც. განვითარებულ ქვეყნებში ხარჯი კიდევ უფრო იზრდება, რადგან ხელისუფლებას უმუშევრობის კომპენსაციის გადახდა უწევს. რაც შეეხება საქართველოს, ამ მხრივ აქ საქმე სხვაგვარადა, რადგან ხელისუფლება უმუშევრობის კომპენსაციას არ იხდის და უმუშევრობის ტვირთო მხოლოდ უმუშევრებს აწვება, მათი შემოსავალი იკლებს, ხოლო უნარ-ჩვევები, დროთა ვითარებაში, რეგრესს განიცდის.

უმუშევრობის ერთ-ერთი ტიპი, რომელიც ყურადღებამისაქცევია საქართველოს რეალობაში, ციკლური უმუშევრობაა. ამ ტიპის უმუშევრობა მოკლევადიანია და ეკონომიკური რეცესიის დროს იჩენს თავს, როცა ეკონომიკური აქტივობა იკლებს და წარმოების ციკლზე ბაზარზე მოთხოვნის კლება აისახება.

საყურადღებო სტრუქტურული უმუშევრობა; ამ ტიპის უმუშევრობა გრძელვადიანია, რაც ძირითადად გამოწვეულია მუშახელის უნარ-ჩვევების შეუსაბამობით ბაზარზე არსებულ სამუშაოსთან. მისი მიზეზითაა, რომ სტატისტიკური ანალიზის შედეგების მიხედვით, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (რაც საქართველოს მთლიანი ინვესტიციების უდიდესი ნაწილია, ვინაიდან ადგილობრივი დანაზოგები არასაკმარისია ფინანსური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად), საქართველოში ვერ ახდენს გავლენას დასაქმებაზე ჩვენთვის სასურველი მასშტაბით. მაგალითად, 2007 წელს, როცა მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ყველაზე მაღალი - 12%-იანი მაჩვენებელი დაფიქსირდა, უმუშევრობის დონე მაინც საკმარის მაღალი იყო და 13,3 %-ს შეადგენდა, 2011 წელს კი, როცა საქართველოს ეკონომიკის ზრდის მაჩვენებელი 6,5 %-ს აჭარბებდა, უმუშევრობა მხოლოდ 0,8 %-ით შემცირდა. ანუ, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში დასაქმებაზე ვერ მოქმედებს იმ მაქსიმალური მასშტაბით, რა მასშტაბითაც შეუძლია, რომ იმოქმედოს. ამის მიზეზი კი, ისევ და ისევ, სტრუქტურული უმუშევრობაა.

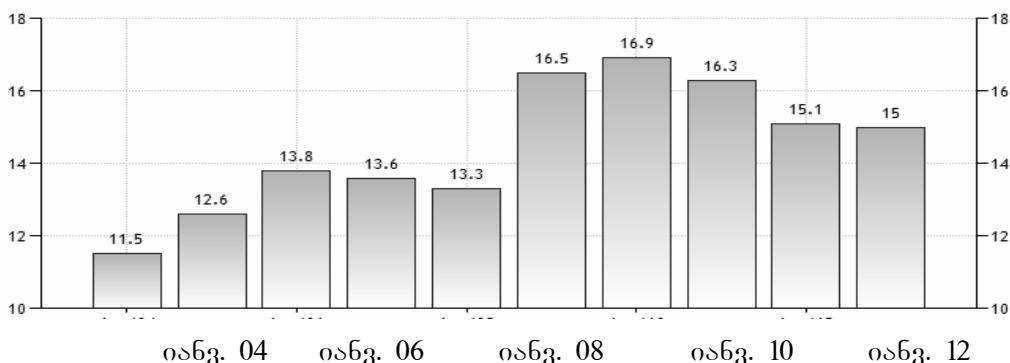
უმუშევრობის დონე საქართველოში ევროკავშირის ქვეყნებისას 1,6-ჯერ აღემატება, თუმცა, იმის გამო, რომ ამ ქვეყნებში დაქირავებით დასაქმების დონე საქართველოსთან შედარებით მაღალია (თანაფარდობა გამოიხატება პროპორციით - 4/1 - თან) დასაქმების პრობლემა ჩვენთან გაცილებით მწვავედ დგას. 25 ქვეყანას შორის საქართველო უმუშევრობის დონით მე-19 ადგილს იკავებს, ბოლო ადგილზე უმუშევრობა დაახლოებით 33%-ით ბოსნია-ჰერცოგოვინაა, ხოლო პირველ ადგელზე - ბელორუსი. საქართველოს გვერდით რეიტინგებშია ლიტვა, ლატვია, ხორვატია და ესტონეთი.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო უმუშევრობის დონის გამოთვლას იმავე მეოთხოდოვით აწარმოებს, როგორითაც სომხეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა და რუსეთი. ამასთან, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კანონმდებლობა ითვლის დასაქმებულ და თვითდასაქმებულ ადამიანებს. ამავე კანონმდებლობით, უმუშევრად ითვლება 15 წლის და უფროსი ასაკის ადამიანი, რომელსაც კვლევამდე 7 დღე არ უმუშავია არც ერთი საათი, ხოლო სამსახურს 4 კვირის გამნავლობაში ემებდა. დასაქმებულად ითვლება ის ადამიანიც, რომელიც პირუტყვს უვლის ან საკუთარ ბადში შრომობს. აქედან გამომდინარე, უმუშევრობის რეალური დონე სოფლად გაცილებით მაღალია, ვიდრე ქალაქები. საქართველოში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობის 50% სოფლის მეურნეობაშია, ამ დროს კი სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის მხოლოდ 9%-ს შეადგენს. სოფლად უმუშევრობის დონე 7,9%-ია, ქალაქებ კი - 27,2 %-ს აღწევს, გარდა ამისა, სოფლად მთლიანად დასაქმებულთა 80% თვითდასაქმებულია.

უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში, მოსახლეობის 1/5-ით შემცირების პირობებში, დასაქმება 2/5-ით შემცირდა. 2011 წლისათვის უმუშევრობა საერთო რაოდენობამ ქვეყანაში 295 ათას კაცს გადააჭარბა და ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის 15,1% შეადგინა. ყურადსაღებია ის გარემოებაც, რომ ამჟამად საქართველოდან ეკონომიკური მიზეზით გასული ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის რაოდენობა დაახლოებით 1-1,5 მლნ. კაცია.

ნახ. 1.

უმუშევრობის დონის ცვლილება

წყარო: www.tradingeconomics.ge

რომ არა ქვეყნის მოსახლეობის ამგვარი გადინება, დღეისათვის უმუშევრობის დონე საქართველოში ოფიციალურად არსებულზე 4-ჯერ მაღალი იქნებოდა! საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ანგარიშის მიხედვით, 2011 წელს 2010 წელთან შედარებით აღინიშნა მოსახლეობის აქტივობისა და დასაქმების დონეების 1,0 და 1,6%-ით ზრდა; თანაბრად გაიზარდა დაქირავებით დასაქმებულთა და თვითდასაქმებულთა რაოდენობა. როგორც წესი, დასაქმებულებში სჭარბობს თვითდასაქმებულთა წილი, მაშინ, როდესაც, დასაქმების თვალსაზრისით ჯანსაღი მდგომარეობის შემთხვევაში, დაქირავებით დასაქმებულთა რაოდენობა უნდა აჭარბებდეს თვითდასაქმებულთა რაოდენობას. ესტონეთში, მაგალითად, 10 დაქირავებით მომუშავეზე მოდის 1 თვითდასაქმებული, საქართველოში კი დაქირავებული 600 ათასი ადამიანია, თვითდასაქმებული კი - მილიონზე მეტი!

2012 წელს 2011 წელთან შედარებით დაქირავებით დასაქმებულთა რაოდენობა გაიზარდა 4,8 %-ით, ხოლო თვითდასაქმებულთა რაოდენობა - 2,8 %-ით, მაგრამ ამის შედეგად აღნიშნული თანაფარდობა მხოლოდ უმნიშვნელოდ შეიცვალა დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლების სქესობრივ ჭრილში განხილვისას ადსანიშნავია, რომ 2012 წელს 2011 წელთან შედარებით, უმუშევრობის დონე მამაკაცებში 0,6 პროცენტული პუნქტით შემცირდა, ხოლო ქალებში - 0,7 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა. მამაკაცებში აქტიურობის დონემ 2012 წელს ყველაზე მაღალ ნიშნულს - 78,2 %-ს მიაღწია ბოლო 15 წლის მანძილზე.

უმუშევრობის დონის განხილვა ასაკობრივ ჭრილში გვიჩვენებს, რომ მან ყველაზე მაღალ ნიშნულს 15-19 წლის ასაკობრივ ჯგუფში მიაღწია (36,9%); უმუშევრობის დონე გაზრდილია ასევე 40-44 და 55-59 წლების ასაკობრივ ჯგუფებში, შესაბამისად 3,7 და 1,4 პროცენტული პუნქტებით. ამასთან, უმუშევრობის დონის ყველაზე დიდი შემცირება (4,1 %-ით) დაფიქსირდა 20-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში.

უმუშევრობის პრობლემა მხოლოდ საქართველოს წინაშე არ დგას. ჩვენი ქვეყნის პრობლემა ის არის, რომ აქ უმუშევრობის მასშტაბებია საგანგაში.

უმუშევრობის ერთ-ერთი მიზეზი უმაღლესი და სპეციალური განათლების მქონე კადრების მომზადების დაგეგმვის ტექნიკურობით. დღეისათვის ეწ. „პოპულარული“ სპეციალობების გამო, მოსახლეობის განათლების პროფილი არ ემთხვევა შრომის ბაზრის მოთხოვნებს.

მაგალითად, სამედიცინო განათლების მქონეთა რაოდენობა ბევრად აღემატება მასზე მოთხოვნას და ადამიანთა დიდი ნაწილი, ხანგრძლივი აკადემიური სწავლის მიუხედავად, სამუშაო ადგილის გარეშე რჩება, ანუ განათლებული სამუშაო ძალა გამოუყენებელია. სხვათა შორის, საქართველო ერთ-ერთი ლიდერი ქვეყანაა სამუშაო ძალის განათლების დონის მიხედვით, ჩვენთან უმუშევართა 81 %-ს საშუალო ან უმაღლესი განათლება აქვს მიღებული. აშკარაა, რომ არსებობს დიდი შეუსაბამობა დამსაქმებლების საჭიროებებსა და იმ უნარ-ჩვევებს შორის, რასაც მას პოტენციური მუშახელი სოვაზობს. მიუხედავად იმისა, რომ განათლების ოფირმა ხორციელდება, განათლების სისტემა კვლავ არაეფექტურიანია ისეთი მომავალი კადრების აღზრდაში, რომლებსაც თანამედროვე საბაზო მოთხოვნების შესაბამისი უნარ-ჩვევები ექნებათ.

უმუშევრობის მაღალ დონესთან ერთად შრომის ბაზარზე შეიმჩნევა კვალიფიციური მუშა ხელის დეფიციტი. კადრების დეფიციტი იმ დარგებშიცაა, სადაც შრომის ანაზღაურება შედარებით მაღალია. ბაზარზე მაღალი მოთხოვნაა როგორც საშუალო და მაღალი დონის პროფესიონალ მენეჯერებზე, ისე ტექნიკურ კადრებსა და კვალიფიციურ პერსონალზე (ელექტრიკოსი, მლესავი, შემდუღებელი და სხვ.).

ქვეყანაში ბიზნესის კეთების მოავარი ხელისშემშლელი ფაქტორიც ეს არის - არადექვატური განათლების მქონე სამუშაო ძალა. გარდა ამისა, მსოფლიო კონკურენტულობის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ საქართველოში ბიზნესის კეთების ძირითადი ხელშემშლელი ფაქტორებია: ფინანსების არახელმისაწვდომობა და ინფლაცია.

უმუშევრობის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზია ისიც, რომ ინვესტიციების არსებული მოცულობა არ არის საკმარისი უმუშევრობის დასამარცხებლად. ყველაფერი ზემოადნიშნული მოწმობს, რომ პრობლემა კომპლექსური ხასიათისაა და სერიოზულ მიდგომას საჭიროებს. პირველ რიგში, აუცილებელია შეიქმნას სახელმწიფო სტრუქტურა, რომელიც უმუშევართა რეგისტრაციას განახორციელებს.

საქართველოში შრომის ბაზის განუვითარებლობა სერიოზულად აფერხებს ქვეყნის წინსვლას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში დღეს დასაქმების სახელმწიფო ცენტრები ფუნქციონირებს მხოლოდ აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში;

კერძოდ, 2011 წლის ოქტომბერში შეიქმნა სსიპ „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დასაქმების სააგენტო”, რომელსაც აქვს 6 მუნიციპალური (ბათუმის, ქობულეთის, ხელვაჩაურის, ქედის, შუახევის, ხელოს) განყოფილება. განსაკუთრებული კურადღება უნდა გამახვილდეს განათლების სფეროზე; საჭიროა ისეთი შემდგომი რეფორმების გატარება განათლების სექტორში, როგორიცაა განათლების სტანდარტების მოდერნიზაცია, განათლების ხარისხის ამაღლება და სხვ.

დასაქმების დონის ასამაღლებლად ეფექტური გზა არის ბიზნესისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა, ვინაიდან ბიზნესი ეკონომიკის მამოძრავებელი ერთ-ერთი ძალა და დასაქმების უმნიშვნელოვანების წყაროა. იგი შექმნის დამატებით სამუშაო ადგილებს.

საქართველოს მთავრობამ და სხვა შესაბამისმა ორგანოებმა უნდა სცადონ იმ შეფერხებების აღმოფხვრა, რაც ხელს უშლის ბიზნესის განვითარებას. ამ კუთხით აღსანიშნავია, რომ 2013 წლის 2 აგვისტოს საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებულ იქნა დადგენილება „საქართველოში შრომის ბაზის ფორმირების სახელმწიფო სტრატეგიის” შესახებ.

01 თეთრშაშვილი

ქუთაისის უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საქართველოში პიზნების განვითარების ტენდენციების შეფასების საპითხისათვის

ბოლო წლებში საქართველოში ბიზნეს გარემოს გაჯანსაღების კუთხით გარკვეული ნაბიჯები გადაიდგა. თუმცა უახლესი ისტირიის განმავლობაში განვითარებული მოვლენები და პროცესები გვარწმუნებენ, რომ ბიზნეს სექტორში კვლავ როგორი მდგომარეობაა შექმნილი.

ბიზნეს გარემოსთან მიმართებაში უთურდ განსახილველია განვითარების მოდელის ძიება წარსულსა და აწყობს გაოვალისწინებით. უახლესი ისტორიას გამოცდილებამ დაგვანახა, რომ 2012 წლის ოქტომბრის არჩევნებს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა არა მხოლოდ პოლიტიკური თვალსაზრისით, არამედ იმ კუთხითაც, რომ ფაქტობრივად უნდა გადაწყვეტილიყო განვითარების მოდელის არჩევის საკითხი წინა ხელისუფლების ცხრაწლიანი პერიოდის შემდეგ, ანუ, არჩევანი ავტორითარებულ რეჟიმს, ადამიანის უფლებათა სისტემურ რდგევას, სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვასა და ცივილიზებული სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ფორმირებას შორის.

ცენტრალიზებული გეგმიანი ეკონომიკის რდგევის შემდეგ, ბოლო თრი ათწლეულის განაფლობაში ყველთვის იყო აქტუალური საკითხი განვითარების მოდელის შერჩევისა. თანამედროვე ეკონომიკური მოდელი ემყარება არა იმდენად წარმოების ზრდას, არამედ მოხმარების სტიმულირებას, რამაც ბევრი უარყოფითი შედეგი მოგვცა.¹

მართლაც, მოხმარების სტიმულირება რექტორის უკეთესობის გარეშე რიგ დუფლრმაციებს იძლევა. საწყის ეტაპზე მართალია იზრდება მშპ, მაგრამ გრძლევადიან პერიოდში, რეალური რექტორის უმოქმედობა მაინც გამოიწვევს ინფლაციური პროცესებს, საგადამხდელო ბალანსის გაუარესებას და სხვა მაკროეკონომიკური პარამეტრების გაუარესებას.

ბიზნესის მაკროეკონომიკური გარემოს მართებული შეფასება შეუძლებელია ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობების გამოვლენის გარეშე. ამისათვის მიზანშეწონილ მიგვაჩნია ბიზნესის ფუნქციონირების კომპლექსური შეფასება.

შეფასების სიზუსტის მიზნით გამოვიყენეთ ინდექსის შერჩევის მეთოდი. იგი საშუალებას გვაძლევს ოპერატიულად და ეფექტურად შევაფასოთ ბიზნესის თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები. კვლევის შედეგები გარკვეული ორიენტირების მიმცემი იქნება როგორც ბიზნეს სექტორისათვის, ისე ამ სექტორის სახელმწიფო მხარდაჭერის ძირითად მიმართულებათა განსაზღვრისთვისაც.

დასახელებული კვლევის ფარგლებში გამოვთვალეთ ბიზნესის განვითარების ინდექსები

¹ Папава В., Экономика грузии: в поиске модели развития. Ж. «Мир перемен», №3, 2013. გვ. 51.

(I_b). მის გამოსათვლელად გამოვიყენეთ ბიზნესის განვითარების მაჩვენებლები $X_1(t)$, როგორც დროის ფუნქცია t $Z, Z - \text{შესაბამისი } \vec{v}$ ელია, $i - \text{მაჩვენებლის } n$ მერია \vec{z} უფში (იხ. ცხრ. 1).

ბიზნესის განვითარების ინდექსი (I_b) განისაზღვრება, როგორც დასაქმებულთა რაოდენობის, შრომითი დანახარჯების, ბრუნვის და ფიქსირებული აქტივების ინვესტიციების ზრდის საშუალო მაჩვენებელი.

ბიზნესის განვითარების ინდექსი გამოითვლება ფორმულით:

$$I_b(t) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{X_i(t)}{X_i(t-1)} - 1 \right) \times 100\% \quad (1)$$

სადაც, $X_i(t)$ – დროის t მომენტში მაჩვენებლის მნიშვნელობაა, NN – ჯგუფში მაჩვენებელთა რაოდენობაა, i – ჯგუფში მაჩვენებლის ნომერია (იხ. ცხრ. 1 და 2) t $Z, Z - \vec{v}$ ელია. კვლევის პროცესში გამოვიყენეთ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები 2004 წლიდან, რამაც ცხრაწლიანი პერიოდისათვის (2004–2012 წლები) მოგვცა ინდექსების განსაზღვრის საშუალება.

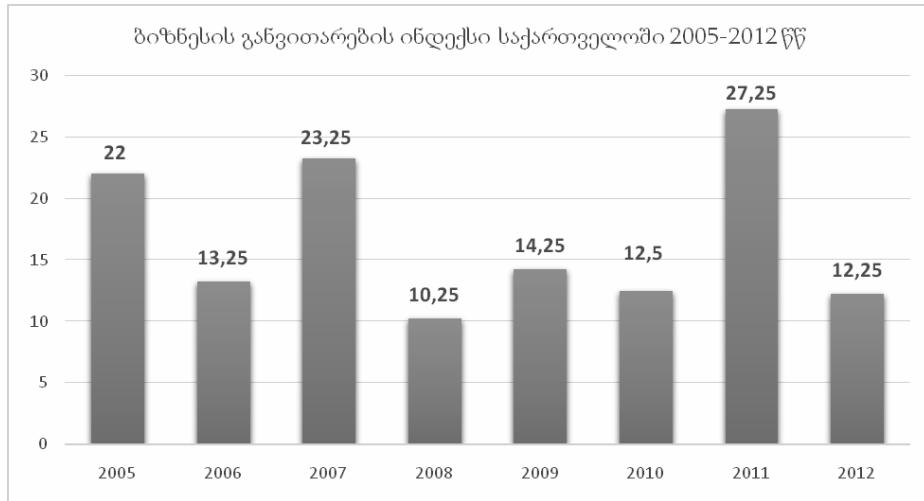
ინდექსის გამოთვლის შედეგები ქვემოთ გვაქვს გამოტანილი (იხ. ნახ. 1).

ცხრილი 1.

მაჩვენებლები ბიზნესის განვითარების ინდექსის გამოსათვლელად

i- ნომ- ერი	მნიშვნე ლობა	მაჩვენებელი/ წელი	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	$X_1(t)$	ბრუნვა (მლნ. ლარი)	7248,4	10076,3	13090,3	17544,4	19650,7	20302,2	24400,7	36726,2	42048,0
2	$X_2(t)$	ფიქსირებული აქტივები (მლნ. ლარი)	4942,8	5415,1	6040,5	7935,9	9257,1	12025,8	13386,1	15538,7	18625,8
3	$X_3(t)$	დასაქმებულთა რაოდენობა (ვაცი)	322779	388946	360987	361209	349250	387463	397806	503236	534397
4	$X_4(t)$	რეგისტრირებუ- ლი სუბიექტები (ერთეული)	126071	150151	177004	226298	260840	295121	342222	395144	428847

ნახაზი 1

ინდექსების მაჩვენებლებმა 2004-2012 წლებში ბიზნეს სექტორში ტენდენციების გამოვლენის საშუალება მოგვცა:

1. პიკური იყო 2011 წელი, რაც გამოიწვია წინა წელთან შედარებით დასაქმებულთა რიცხოვნობის მკვეთრმა ზრდამ (397806-დან 503236-მდე), ხოლო ეს უკანასკნელი მეთოდოლოგიური ცვლილებით იყო გამოიწვეული. ამ პერიოდში წინა წელთან შედარებით ასევე მკვეთრად გაიზარდა ბრუნვის მოცულობაც (24400,7 მლნ. ლარიდან 36726,2-მლნ. ლარამდე). ამიტომ, მიგვაჩნია, რომ ეს მაჩვენებელი იღუზორულია.

2. მაღალი შედეგები დაფიქსირდა 2005 და 2007 წლებში. 2005 წელს ეს გამოიწვია წინა წელთან შედარებით ბრუნვის მოცულობის მკვეთრმა ზრდამ, ხოლო 2007-ში ამის მიზეზი იყო ფიქსირებული აქტივების, ბრუნვისა და რეგისტრირებული სუბიექტების მკვეთრი გადიდება.

3. ამ წლებში ყველაზე დაბალი იყო ეს მაჩვენებელი 2008 წელს (10,25%), რაც ერთი მხრივ რუსეთთან ომა და მეორე მხრივ მსოფლიო კრიზისმა გამოიწვიეს, როცა მაგალითად, დასაქმებულთა რაოდენობა წინა წელთან შედარებით არათუ გაიზარდა, შემცირდა კიდეც (349250-დან 361209 კაცამდე).

მთლიანობაში, შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო წლებში განხორციელებული ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც მოხმარების სტიმულირებას ემსახურებოდა, არათანმიმდევრულად ხორციელდებოდა. ამას ერთვოდა ინფლაციური პროცესები, ომი რუსეთთან, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და სხვა ფაქტორები, რამაც ბიზნესის განვითარების ინდექსის დინამიკას „სინუსოდური ფორმა“ მისცა.

ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ძნელია რაიმე ეტაპების გამოყოფაშ თუმცა საანაზღიურ პერიოდის განმავლობაში ყველაზე სტაბილურად მაინც 2007 წელი იქვეთება, როცა 2004 წლის შემდეგ ახალმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ სათანადო შედეგები მოგვცა. თუმცა, შემდგომ წლებში არათანმიმდევრულობა კვლავ იჩენს თავს, რაც აისახება კიდეც გრაფიკზე.

ბაზარი გაბეჭდის დასაგლური ვეზტორი:

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

საბარეო გაპროგის დასაგლური ვეზტორი: ანალიზი და პროგნოზები

თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიო ეკონომიკური გლობალიზაციის ძირითადი მამოძრავებელი ინდიკატორებს წარმოადგენენ საგარეო ვაჭრობა და უცხოური ინვესტიციები. სწორედ მათი საშუალებით მიმდინარეობს მეცნიერულ-ტექნიკური და ტექნოლოგიური მიღწევების გადაადგილება განვითარებული ქვეყნებიდან განვითარებად ქვეყნებში, რაც უზრუნველყოფა ამ უკანასკნელთა ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებას და შესაბამისად მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას.

პრაქტიკამ დაადასტურა, რომ გლობალიზაცია განსაკუთრების დადებით შედეგებს იძლევა იმ ქვეყნებში, რომლებმაც დროულად აღიარეს თავისუფალი ვაჭრობის პოლიტიკა და, შესაბამისად, გაამარტივეს სხვა ქვეყნებთან ეკონომიკური ურთიერთობების მექანიზმები. თავისუფალი ვაჭრობის პირობებში შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში მონაწილეობა, ერთი მხრივ, ქვეყნებს აძლევს გარკვეული ეკონომიკური სარგებლის მიღების საშუალებას, ხოლო მეორე მხრივ, იწვევს მათ ჩართვას მწვავე საერთაშორისო კონკურენციაში. ეროვნული ბიზნესი ერთვება რა შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში, იგი იძულებული ხდება სიდრმისეულად დასპეციალდეს იმ დარგების განვითარებაზე, რომლისთვისაც მოცემულ ქვეყანაში არსებობს წარმოების შეფარდებითი უპირატესი პირობები. ამავე დროს, საერთაშორისო კონკურენცია აიძულებს მათ გააუმჯობესონ წარმოებული საქონლისა და მომსახურების ხარისხი და შეამცირონ წარმოების ხარჯები. ყოველივე ეს საბოლოო ჯამში იწვევს ეროვნული ეკონომიკის ეფექტიანობის ამაღლებას, ადგილობრივი და იმპორტირებული ფართო ასორტიმენტის საქონლითა და მომსახურებით წარმოებისა და მოსახლეობისმოთხოვნილების დაკმაყოფილებას. გარდა ამისა, საერთაშორისო ვაჭრობის სისტემაში ჩართული ქვეყნები მნიშვნელოვან სარგებელს იღებენ პარტნირი ქვეყნებიდან ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების იმპორტირების შედეგად. უპირველეს ყოვლისა ეს არის ახალი ცოდნა და გამოცდილება, რომელიც თან ახლავს იმპორტირებულ ტექნოლოგიებს და ინვესტიციებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიო ეკონომიკის ინტეგრაცია პოზიტიურ მხარეებთან ერთად შეიცავს გარკვეულ საფრთხეებს. უპირველეს ყოვლისა ეს გულისხმობს მსოფლიოში მიმდინარე მწვავე კონკურენციის შედეგად განვითარებული და ნაკლებად კონკურენტული ეროვნული დარგების გაკოტრების საფრთხეს. ასეთი მუქარების წინაშე ძირითადად დგებიან გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები და მათ შორის საქართველოც. როგორც ცნობილია, ჩვენი ქვეყნის დარგობრივი სტრუქტურიდან უკანასკნელი ორი ათეული წლის განმავლობაში, დაბალი კონკურენტუნარიანობისა და არასწორი ეროვნული ეკონომიკური პოლი-

ტიკის გატარების გამო, თითქმის მთლიანად გაქრა მთელი რიგი ტრადიციული დარგები (მეზაიერბა, მეთამბაქოება და სხვა) და საწარმოები (ჩარჩოშენებელი, ელექტრონული დასხვა), რომლებსაც უახლოეს წარსულში წამყვანი პოზიციები ეკავათ ქვეყნის ეკონომიკასა და საექსპორტო საქონლის სტრუქტურაში.

ეროვნული ეკონომიკის უსაფრთხოების დაცვის სხვადასახვა მოდელები არსებობს. ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის დაცვის მიზნით შეიძლება გამოყენებულ იქნას იმპორტის რაოდენობრივი შეზღუდვის ან იმპორტირებულ საქონელსა და მომსახურებაზე მაღალი საბაჟო ტარიფების დაწესების რეჟიმი, რომლის შემთხვევაში მათი ფასი ადგილობრივ ანალოგიურ პროდუქციასთან შედარებით გაძვირდება და ნაკლებად კონკურენტული აღმოჩნდება. მაგრამ ეს გზა გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის არაეფექტურია, რადგან ცნობილი მიზეზების გამო იგი ვერ უზრუნველყოფს ადგილობრივ მოთხოვნილებას მაღალხარიასხიანი საქონლით და მომსახურებით, რაც თავის მხრივ, ანელებს ეკონომიკურ განვითარებას. მეორე მხრივ, იმპორტიორმა ქვეყანამ ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვის კუთხით შეიძლება მიიღოს გადაწყვეტილება საკუთარი მოთხოვნილების დასაქმაყოფილებლად უველა სახეობის საქონლისა და მომასახურების ადგილზე წარმოების შესახებ. ოუმცა ასეთი მიღგომა მხოლოდ თეორიულად არის დასაშვები, რადგან არ არსებობს ისეთი სახელმწიფო, რომელსაც დამოუკიდებლად შეეძლოს საკუთარი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება იმპორტის გარეშე მხოლოდ ადგილობრივი წარმოებით.

საქართველომ ადიდგინა რა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, კურსი აიდო ლიბერალურისავაჭრო პოლიტიკისაკენ და მსოფლიო ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესში ჩართვისაკენ. გარდამავალ ეტაპზე სახელმწიფოს მიერ გატარებული სატარიფო პოლიტიკის შედეგად საქართველოს დღეისათვის გააჩნია მსოფლიოში ერთ-ერთი უველაზე ლიბერალური საგარეო სავაჭრო პოლიტიკა. პოსტსაბჭოური ქვეყნებიდან საქართველო ერთ-ერთი პირველი იყო, რომელიც წარმატებით გაწევრიანდა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში, რითაც მან დაადასტურა მზადყოფნა ვაჭრობის ლიბერალიზაციისაკენ.

საქართველოს სავაჭრო მექანიზმების უმეტესობა არის ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრი და შესაბამისად მათთან სავაჭრო ურთიერთობებს ახორციელებს “უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის” (MFN-Most-Favored-Nation) საფუძველზე. გარდა ამისა საქართველოზე ვრცელდება პრეფერენციათა განხოგადებული სისტემა (Generalized System of Preferences - GSP), რომლის ძირითადი არსია ბენეფიციარი ქვეყნები და ნიმპორტირებულ საქონელზე საბაზო საიმპორტო ტარიფის შემცირებული განაპირების დაწესება, რაც აიოლებს განვითარებადი ქვეყნების საქონლის შეღწევას განვითარებული ქვეყნების ბაზარზე. ასეთი რეჟიმის ბენეფიციარ ქვეყანათა გაერთიანებებს და ქვეყნებს წარმოადგენენ ევროკავშირი, აშშ, იაპონია, კანადა, შვეიცარია და ნორვეგია. გარდა ამისა, საქართველომ უზრუნველყო თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმის დამყარება დსთ-ს უველა ქვეყანასთან და თურქეთთან. ასეთი რეჟიმი გულისხმობს შეთანხმების მონაწილე მხარეებს შორის უმეტესი სახეობის საგაჭრო საქონლის გათავისუფლებას საბაჟო-საიმპორტო გადასახადისაგან. საქართველოს ორმხრივი თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებები გაფორმებული აქვს რუსეთთან, აზერბაიჯანთან, სომხეთთან, უკრაინასთან, მოლდოვასთან, ყაზახეთთან, უზბეკეთთან, თურქეთთან და თურქეთთან.

შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალური და კონკურენტული საგაჭრო რეჟიმი აქვს. 2006 წლიდან საიმპორტო ტარიფების 16 სატარიფო განაკვეთი შემცირდა 3 განაკვეთამდე (0,5 და 12%). საიმპორტო ტარიფები გაუქმდა პროდუქციის თითქმის 85%-ზე. მთლიანად გაუქმდა სეზონური ტარიფები.

ექსპორტი ან რეექსპორტი საქართველოდან განთავისუფლებულია საბაზო გადასახადისაგან. გამომდინარეიქიდან, რომ საქართველო იყენებს საქონლის დამატებული ღირებულების დაბეგვრას დანიშნულების ქვეყნის პრინციპით, ექსპორტი ამ გადასახადით არ იძეგრება. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად, დამატებული ღირებულების გადასახადის და სააქციზო გადასახადის განაკვეთები ადგილობრივ და იმპორტირებულ პროდუქციაზე თანაბარია.

საგარეო გაჭრობა თავისუფალია არასატარიფო შეზღუდვებისაგან (ლიცენზირება, კვოტირება, აკრძალვები და სხვა). გამონაკლისია შემთხვევები, როდესაც ეს აუცილებელია ჯანმრთელობის, უსაფრთხოებისა და გარემოს დაცვისათვის.

უკანასკნელ წლებში საქართველოს საგაჭრო პოლიტიკის მთავარი ვექტორი მიმართულია ევროპაგმირისაკენ, განსაკუთრებით კი მას შემდეგ, რაც რუსეთმა ემბარგო დააწესა ქართულ პროდუქციაზე ამჟამად ევროპაგმირი, როგორც 27 ქვეყნის გაერთიანება საქართველოს რიგით პირველი საგაჭრო პარტნიორია. ევროპაგმირის ბაზარზე საკმაოდ მაღალი მოთხოვნით სარგებლობს თხილი და კაკალი, დვინო, მინერალური წყლები, სპირტიანი სასმელები, ხილისა და ბოსტნეულის წვენები, უალკოჰოლო სასმელები, ცხოველური ტყავები და ა.შ. ასევე სამრეწველო პროდუქცია: მინერალური სასუქები, სპილენძის მაღნები და კონცენტრატები; შავი ლითონის და სპილენძის ჯარითი და ნარჩენები, მანგანუმი სოქსიდები და სხვა.

ევროპაგმირსა და საქართველოს შორის ურთიერთობა დაიწყო საქართველოს სახელმწიფო ეგიდის დამოუკიდებლობის აღდგენისთანავე. ევროპაგმირმა გარდამავალ ეტაპზე საქართველოს დიდი ფინანსური და ტექნიკური დახმარება აღმოჟენია. ევროპაგმირთან ურთიერთობები განსაკუთრებით განმტკიცად უანასკნელი ათი წლის განმავლობაში. 1999 წელს შევიდა ძალაში პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება (PCA), რომელიც ითვალისწინებს ფართო მასშტაბიან თანამშრომლობას პოლიტიკურთან ერთად ვაჭრობისა და ეკონომიკის სხვა საკითხებზე. ამ შეთანხმების საშუალებით გაუქმდა კვოტები ვაჭრობის სფეროში დამხარეებმა ერთმანეთს მიანიჭეს უპერატესი ხელშეწყობის რეჟიმი. 2005 წლის დეკემბერში ევროპაგმირმა საქართველოს მიანიჭა პრეფერენციების ზოგადი სისტემით (GSP) სარგებლობის უფლება, რომელიც 2008 წელიდან გაგრძელდა GSP+ რეჟიმით. ეს უკანასლნელი ითვალისწინებს საქართველოდან ევროპაგმირში ექსპორტირებული საქონლის საბაზო გადასახადებისგან გათავისუფლებას და ტარიფების ცალმხრივად შემცირებას.

გარდა ამისა, ევროპომისიამ 2003-2004 წლებში შეიმუშავა საგარეო პოლიტიკის ახალი მიმართულება – ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა (ENP), რომლის მიზანია გაფართოებულ ევროპაგმირსა და მის შეზობლებს შორის ახალი გამყოფი ხაზების თავიდან აცილება და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. აღნიშნულ პროგრამაში საქართველო ჩაერთო 2004 წელს, ხოლო 2006 წელს მიღებულ იქნა სამოქმედო გეგმა, რომლითაც განისაზღვრა საქართველოს და ევროპაგმირს შორის თანამშრომლობის სტრატეგიულ ამოცანები.

ევროკავშირმა 2009 წელს წამოაყენა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივა, რომლის მიზანი იყო საქართველოში, და პოსტსაბჭოურ ზოგიერთ ქვეყანაში პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური რეფორმების მხარდაჭერა. აღნიშნული ინიციატივა მიზნად ისახავს უფრო დრმა პოლიტიკურ თანამშრომლობას ევროკავშირთან ახალი ასოცირების შეთანხმებების დადებას. ამ უკანასკნელის ამოცანაა ევროკავშირის ეკონომიკაში ინტეგრირება დრმა და ყოვლის მომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის საშუალებით.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივის ფარგლებში ევროკავშირმა საქართველოსთან „დრმა და ყოფლისმომცველი“ ვაჭრობის სივრცის (DCFTA) შესაქმნელად წამოაყენა შემდეგი აუცილებელი პირობები: ვაჭრობის ტექნიკური ბარიერების ლიბერალიზაცია, სურსათის უვნებლობა, ინტელექტუალური საკუთრების უფლების დაცვა და კონკურენციის უზრუნველყოფა. საქართველომამ მიმართულებებით ევროკომისიის რეკომენდაციების შესაბამისად განახორციელა რიგი დონისძიებები: ევროკავშირის მხრიდან ვაჭრობის ტექნიკური ბარიერების კუთხით ძირითადი რეკომენდაციები იყოს ტანდარტიზაციის, აკრედიტაციის, შესაბამისობის შეფასების, ტექნიკური რეგლამენტების და მეტროლოგიის სფეროში სამთავრობო პროგრამის მომზადება. ეს სამუშაოები საქართველოს მთავრობამ წარმატებით შეასრულა. სურსათი სუვნებლობის კუთხით ევროკავშირის მოთხოვნა იყო ამ სფეროში საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის შეჩერებული მუხლების ამოქმედება (ძირითადად შეეხებოდა საექსპორტო-პროდუქციის კონტროლს), რაც მთავრობამ შეასრულა კიდევაც. ინტელექტუალური საკუთრების უფლების დაცვის კუთხით ევროკომისიის რეკომენდაცია იყო საქართველოს ბაზრის კალების დაწყება, რაც ასევე დროულად იქნა განხორციელებული. ევროკავშირის ბოლო მეოთხე მოთხოვნა გულისხმობდა კონკურენციის მარეგულირებელი კანონის შემოდებას, რაც მოიცავდა თავისუფალი ვაჭრობის და კონკურენციის სააგენტოს დამოუკიდებელ ორგანოდ გარდაქმნას. ეს სამუშაო დაწყებულია, თუმცა ბოლომდე არ არის მიყვანილი.

გამომდინარე ზემოაღნიშნულიდან ევროკავშირმა და საქართველომ 2013 წელს დაასრულეს მოლაპარაკებები ასოცირების შეთანხმების (AA), მათ შორის დრმა და ყოვლის მომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის (DCFTA) თაობაზე, ხოლო ამავე წლის ნოემბერში შედგა შეთანხმების პარაფირება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ვილნიუსის სამიტზე. ასოცირების შეთანხმება წარმოადგენს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების ევროკავშირის სტანდარტებთან და ნორმებთან დაახლოების ძირითად ინსტრუმენტს. ის შედგება 4 მთავარი თავისგან: საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა; მართლმსაჯულება და საშინაო პოლიტიკა; დრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცე (DDbFA); და მეოთხე თავი მოიცავს მთელ რიგ საკითხებს გარემოს დაცვის, მეცნიერების, ტრანსპორტისა და განათლების საკითხების ჩათვლით.

შეიძლება ითქვას, რომ ასოცირების ხელშეკრულების პარაფირება ისტორიული მნიშვნელობისაა, რადგან წვდომა ევროკავშირის, მსოფლიოში ერთ-ერთ უმსხვილეს და მდიდარ ბაზარზე არის მდლავრი იმპულსი ქართული ბიზნესისა და ექსპორტის განვითარებისათვის. ხელშეკრულება დრმა და ყოვლის მომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ მოიცავს პროდუქტებით ვაჭრობას, საბაჟო გადასახადების გაუქმებისა თუ შემცირების ჩათვლით. გარდა ამისა, იგი იძლევა მომსახურების ბაზრის ხელმისაწვდომობის და საინვესტიციო გარემოს

გაუმჯობესების შესაძლებლობებს. ხელშეკრულების მიზანია ვაჭრობის მაქსიმალური დიბერალიზაცია, მარეგულირებელი პოლიტიკის რიგ სფეროებში კანონმდებლობის დაახლოება ევროკავშირის სტანდარტებთან. არსებული საბაჟო გადასახადებისა და მარეგულირებელი ბარიერების ეტაპობრივი გაუქმება გაზრდის პროდუქტებისა და მომსახურების ასორტიმენტსა და ხარისხს, გამოაცოცხლებს კონკურენციას და ექსპორტს, გააუმჯობესებს ბიზნეს-გარემოს, მოწიდავს ინვესტორებს და, ამავედროს, აამაღლებს სოციალური, გარემოსდაცვისა და მომხმარებლის დაცულობის დონეს.

ექსპერტული კვლევების თანახმად ხელშეკრულება ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო ზონის შესახებ მნიშვნელოვნად გაზრდის საქართველოს ექსპორტს ევროკავშირში. გრძელვადიან ჭრილში საქართველოს მთლიანი და პროდუქტი შეიძლება გაიზარდოს 4.2%-ით ანუ 292 მილიონი ევროს ოდენობით, თუკი ხელშეკრულება ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო ზონის შესახებ სრულფასოვნად გატარდება და შენარჩუნებული იქნება მისი შედეგები.

ასოცირების ხელშეკრულების პარაფირება ითვალისწინებს ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სიგრცის შესახებ ხელშეკრულების ნაწილის ხელმოწერის დაწარებას 2014 წლისათვის.

ასოცირების შეთანხმებაზე ხელმოწერა არ ნიშნავს ევროკავშირში გაწევრიანებას, იგი არის წინა მოსამზადებელი ეტაპი გაწევრიანებისათვის. საქართველოსა და სხვა პოსტსაბჭოური ქვეყნებისათვის (მოლდოვა, უკრაინა) უფრო რთული მიღება იქნა შერჩეული ვადრე დასავლეთი ბალკანეთის ქვეყნებისათვის, რომლებმაც პირდაპირ მიიღეს წევრობა. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი ქვეყანა (მაროკო, ტუნისი) შეუერთდა ასოცირების ხელშეკრულებას, ისე რომ გამორიცხა მათი წევრად მიღება. ხორვატიას 12 წელი დასჭირდა ბრიუსელთან სტაბილიზაციისა და ასოცირების შეთანხმების ხელმოწერის დღიდან, რომ შეერთებოდა ევროკავშირს. თურქეთმა ხელი მოაწერა ასოცირებას 1962 წელს დღემდე არაა გაწევრიანებული.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს ევროკავშირთან ასოცირება ვაჭრობის კუთხით ძალიან ბევრ პრობლემებთან იქნება დაკავშირებული, რომელთა შორის, ჩვენი აზრით, უნდა გამოიყოს შემდეგი:

1. ევროკავშირთან სავაჭრო ხელშეკრულების საბოლოო ვარიანტის გაფორმებამდე საქართველოს მოუწეს ძალიან დიდი მოცულობის თრგანიზაციილ-მეთოდური სამუშაოების ჩატარება. უპირველეს ყოვლისა საჭირო გახდება საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაცია. ამასთან გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ საუბარია დაახლოებით 300-მდე სამართლებრივ აქტზე, რომელიც ძალიან შრომატევადი სამუშაოა და დიდ დროს მოითხოვს.

2. საჭირო გახდება მთელი რიგი პოლიტიკური ხასიათის გადაწყვეტილებების მიღება, რომლებიც მეტნაკლებად წინააღმდეგობაში მოდიან ქართულ მენტალიტებთან და ტრადიციებთან. მაგალითად, ისეთი კანონის მიღება, რომელიც ნებას დართავს ერთსქესიანთა ქორწინებას, მოსალოდნელია, რომ საზოგადოებისათვის მიუღებელი გახდება და დამაბავს ქვეყანაში პოლიტიკურ ვითარებას. თუმცა არაა გამორიცხული, რომ ევროკავშირმა გაითავალისწინოს

ქათული მენტალიტები და საგალდებულოდ არ ჩათვალოს ამ ტიპის კანონის მიღება.

3. განსაკუთრბით დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის ეკონომიკის მომზადებას საექსპორტო პროდუქციის წარმოების გაზრდის მიმართულებით. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში საქართველოს მოუმზადებლად გაწევრიანებამ სასურველიშედეგი არ გამოიღო. ეს იქიდანაც ჩანს, რომ დღეისათვის იმპორტი ექსპორტს თითქმის ოთხჯერ აღემატება, ამ ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ექსპორტის ზრდის ტემპმა გადააჭარბა იმპორტის ზრდის ტემპს, რაც დადგებითი მოვლენაა. საჭიროა ამ ტენდენციის გადრმავება და შენარჩუნება, რათა ეკონომიკურთან საგაჭრო ურთიერთობიდან ქვეყანამ სარგებელი მიიღოს.

4. ეკონომიკურთან საგაჭრო კავშირის გადრმავება დღის წესრიგში დააყენებს მთელ რიგ პრობლემებს სურსათის უქნებლობასთან და მისი ხარისხის ამაღლებასთან დაკავშირებით, რაც საქმაოდ დიდი მოცულობის ფინანსებთან იქნება დაკავშირებული. ამ მხრივ საჭირო გახდება როგორც უცხოური დონორების დახმარება, ასევე სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ასიგნებების მობილიზება.

საქართველოს მთავრობის მთავარი ამოცანაა მოსალოდნელი გამოწვევების დაძლევა და ეკონომიკურთან თავისუფალ ვაჭრობაზე პარაფირებული შეთანხმების ბოლომდე მიყვანა, რაც მისცემს შესაძლებლობას ქართველ მეწარმეებს, გარკვეული პირობების დაკმაყოფილების შემოხვევაში, თავისუფლად შევიდნენ მსოფლიოს უმსხვილეს ბაზარზე, რომელიც ამ ეტაპზე აერთიანებს 28 ქვეყანას და 500 მილიონზე მეტ მომხმარებელს. საქონდისა და მომსახურების თავისუფალი გადაადგილება ხელს შეუწყობს საქართველოს საექსპორტო პოტენციალის ზრდას, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების და მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

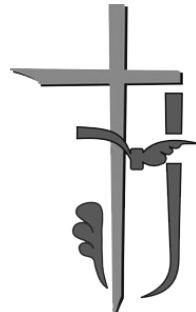
1. ვ. პაპავა, არატრადიციული ეკონომიკისი, თბ., 2011.
2. ი. მესხია, საერთაშორისო ვაჭრობა, თბ., 2011.
3. მ. თოქმაზიშვილი, ვაჭრობა, წიგნში „საქართველოს ეკონომიკა“, თბ., „სიახლე“, 2011.
4. რ. უუტკარაძე, საქართველო-ევროკავშირის საგაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები, თბ., „უნივერსალი“, 2010.
5. http://enpi-info.eu/maineast.php?id=35410&id_type=1&lang_id=450
6. http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=2&id_artc=7858
7. <http://www.ei-lat.ge/vin-vin-aris/saqarthvelos-da-evrokavshiris-savatcro-urthierthobebi/363-shethankhmeba-ghrma-da-yovlismomcveli-thavisufali-vatcrobis-shesakheb.html?lang=ka-GE>

KUTAISI UNIVERSITY

ECONOMICS

PROFILE

ISSN 1512-3901 (Print)

ქუთაისის უნივერსიტეტი

UDC 33 SCIENTIFIC-PRACTICAL JOURNAL
e - 491

№13, 2013
December

REVIEW: SCIENCE INFORMATION INSTITUTE (SOCIAL SCIENCES),
RUSSIAN SCIENCES ACADEMY (www.rim.inion.ru)

ABSTRACTS:

BUSINESS, ACCOUNTING AND TAXATION

MANAGEMENT AND TOURISM

ECONOMIC POLICY

SCIENTIFIC EDITORIAL BOARD:

EDITOR: Doctor of Economic Sciences (D.E.S.), Member of Georgian Economic Sciences Academy (GES) Professor **REVAZ KAKULIA**
RESPONSIBLE EDITOR: D.E.S., Prof. **NIKO CHIKHLADZE**

MEMBER OF EDITORIAL BOARD:

D.E.S., The vice-president of the GESA Prof. **JAKOB MESKHA**
D.E.S., Academician of the Georgian Academy of Sciences,
AVTANDIL SILAGADZE

DOCTORS OF ECONOMIC SCIENCES:

Prof. **EVGENIY BARATASHVILI**
Prof. **REVAZ BASARIA**
Prof. **GEORGE GHAVTADZE**
Prof. **GEDEVAN KHELAIA**
Prof. **REVAZ MANVELIDZE**
Prof. **ELGUJA MEKVABISHVILI**

**ACADEMIC DOCTORS OF ECONOMICS,
ASSOCIATE PROFESSORS:**

LELA BAKHTADZE
AKAKI BAKURADZE
KAKHA GABELASHVILI
VAZHA GURABANIDZE
NAIRA VIRSALADZE
KHATUNA SHALAMBERIDZE
GURAM UPLISASHVILI
GODERDZI SHANIDZE

MEMBER OF THE DAYSIDE:

Prof. **SERGEI LUKIN** (Belarus)
Prof. **TIMO LINKOLA** (Finland)
Prof. **PIOTR MASHEGOV** (Russia)
Prof. **MILAN MIKULASTIK** (Czech Republic)
Prof. **MARYA TURYANSKAIA** (Ukraine)

FOUNDER: KUTAISI UNIVERSITY
Rector: Prof. **LELA KELBAKIANI**

13, Tsereteli, str., Kutaisi
Georgia. 4601
Tel: (+995 431) 242373, 251273.
www.unic.edu.ge, chixi@mail.ru

Printting by
LTD "MBM-POLIGRAPHY"
186 Tsereteli St. Kutaisi, Georgia
Tel.: +995 431 23 45 54

Business, Accounting and Taxation

1. **Silagadze Dali** (3)
COOPERATIVES IN AGRIBUSINESS
2. **Virsaladze Naira** (3)
HISTORICAL ASPECTS OF STUDYING THE CONNECTION BETWEEN OCCURRENCES
3. **Svanadze Sergo** (4)
COOPERATIVES IN AGRIBUSINESS
4. **Gugeshashvili Tinatin** (4)
THE ROLE OF COMMERCIAL BANKS IN THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES
5. **Kldiashvili Panteleimon** (5)
NEW POSSIBILITIES OF ACCOUNTING DEVELOPMENT IN GEORGIA

Management and Tourism

6. **Bogomolov O.I** (6)
CONCEPTION OF INFORMATION SYSTEMS CONSTRUCTIONS OF ENTERPRISE AS MANAGEMENT ACTIVITY'S BASIC FACTOR OF ECONOMIC SUBJECT
7. **Shanidze Goderdzi** (7)
SOME OF THE NECESSARY FEATURES OF A MANAGER
8. **Bagdasarova Dyana** (7)
INCENTIVE TOURISM AS A MEANS OF INCREASING OF TOURIST ENTERPRISES STUFF MOTIVATIONAL POTENTIAL
9. **Chepurda Larysa** (9)
CONCEPTION OF STRATEGIC MANAGEMENT IN SERVICE INDUSTRY
10. **Loyko V.** (10)
MONITORING OF LEVEL OF ECONOMIC SAFETY BY MEANS OF EXPERT SYSTEM
11. **Lukhutashvili Nana** (10)
CAN WE PREDICT THE FUTURE
12. **Serapov Zaur** (11)
THE BEHAVIOR OF THE WORKERS GROUPS AND THE HAWTHORNE EXPERIMENTS
13. **Baratashvili Evgeny, Maridashvili Manana, Makharashvili Irma** (12)
THE ISSUE OF MODERN MANAGEMENT CRITERIA
14. **Gurabanidze Vazha** (12)
CONFLICT SITUATIONS MANAGEMENT

Economic Policy

15. **Tsvirko D.L.** (12)
SAFETY OF INFORMATIVE-COMMUNICATION RESOURCES AS BASIC FACTOR OF SUCCESSFUL REALIZATION OF ANTICRISIS POLICY OF THE STATE GOVERNMENT
16. **Todua Khatuna** (13)
THE PROBLEMS OF UNEMPLOYMENT IN GEORGIA AND THE WAYS OF ITS DECISION
17. **Tetriashvili Ia** (14)
ON THE ISSUE OF EVALUATING BUSINESS DEVELOPMENT TRENDS IN GEORGIA
18. **Gabelashvili Kakhaber** (14)
WESTERN VECTOR OF FOREIGN TRADE: ANALYSIS AND FORECASTS

DALI SILAGADZE

Doctor BM, Associate Professor of Akaki Tsereteli State University

COOPERATIVES IN AGRIBUSINESS

The article deals with the role of cooperatives in agricultural sector, it puts emphasis on providing scientific-economical basis for the purpose of founding agricultural cooperatives, integrated and mini integrated enterprises, in order to widen the range of their activities, create a food market and develop it. We have defined the meaning of cooperatives in accordance with two main principles of their functioning: priority of interest and management based on democracy. The research work is very topical as nowadays it is of primary importance to found cooperatives and ensure their functioning for boosting their cost effectiveness.

Our objective was to study one definite cooperative and in accordance with the results figure out the reasons preventing establishing the cooperative and its smooth functioning and at the same time define the necessity of founding cooperatives based on our innovative approach. We have used method of observation and made inquiry as well as studied the data of the definite enterprise.

We have set ourselves a task: we have studied the cooperative "Dovlati" in Maghlaki, Tskaltubo region, observed the existing situation, we have talked to its founder Avlandil Kvachakidze and shareholders. We have put special emphasis on problems troubling the founder as well as shareholders and the village population in general. We have familiarized with the speech of Minister of Agriculture delivered at the conference concerning agricultural issues.

The study has proved that village, its population and cooperatives face many problems (no credits with law interest rates, no machinery, great expenses, production without competitive capability, natural risk and lack of confidence among farmers as a result of past experience not only towards cooperatives but towards state program as well, lack of information, problems with issuing certificates)

In conclusion we may say that nowadays the government should support founding cooperatives and ensure smooth functioning of the ones already running, as cooperatives can play a vital role in the welfare of farmers.

Today the purchase and realization of production are of primary importance which should be guaranteed by cooperatives as flexible, viable system.

NAIRA VIRSALADZE

Doctor of economics, Associated Professor of
Kutaisi University and Akaki Tsereteli State University

HISTORICAL ASPECTS OF STUDYING THE CONNECTION BETWEEN OCCURRENCES

In the economic researches of the countries with developed market economies of the modern world there is widely used economic-statistic, mathematic -statistic, logical and other kind of methods. The economic hypothesis, intervals of reliability, statistic evaluations and taking relevant decisions are determined on the basis of the mentioned methods.

In the methods listed above the important is the correlative-regressive analysis and other methods of parallel series, balance, graphic, analytical grouping of studying connection between occurrences.

For characterizing incomplete connection (correlation) between current occurrences in economics and business the correlative-regressive method is mostly used which explains cause-and-effect connection with functional attitude and gives possibility to determine quality of connection closeness. On the basis of the above-mentioned the article is actual.

In the article there is talked about creation of mathematic-statistic methods and their development for studying correlative connection which leads us to formation of correlation theory. In the article there is mentioned that discovery of correlative method belongs to English biologist Frenzies Galton, but American statisticians D. Yul, and M. Cendel, English researchers P. Jevort and K. Pirosn, Russian mathematician A. Chupov and etc played a great role in their final development.

In the article there are discussed opinions of researchers of correlative-regressive analysis, evaluated results of the research and relevant reports are made upon them.

SERGO SVANADZE

Doctor of Economics, Associated professor
of Kutaisi University and Ak. Tsereteli State University

TAXATION OF TRADE OBJECTS

It is important to the country's economic revival the existence of a comprehensive legislative framework. At the present stage in Georgian structure of GDP great place takes the trade, which in turn, puts on the agenda the problem of perfection of accounting and taxation. Proposals make sense is the following: instead of trade objects to the current value added tax (VAT) and income (income tax - in the case of an individual enterprise) tax should be introduced one taxation that will be named: the trade tax or income tax, which is determined by a certain percentage rate on income from trading activities. Under the current legislation is somewhat realized by the introduction of a special tax regime, particularly in the small business tax, the bottom line is the 5% - a revenue rate of taxation on turnover volume (amount) of a certain range of -30000 GEL 100,000 thousand dollars, but these issues need to be considered - to be updated. The paper deals with the taxation mechanism for change - improvement of the issue, in particular for goods purchased (VAT - included), instead of calculating taxes on the sale price, it is recommended taxation by the average coefficient of the amount of sales. As a result not only decreased attracted tax volume in similar conditions by the existing tax law, but on the contrary, there are increased tax value, which gives a tax rate differentiation method. Tax rates are defined from supply and received (sales) amount. From suggested rule tax varies from 3% to 25%. Due to the average trade addition amount of the objects, the simplification of the tax assessment makes taxation more fair and efficient. Suggested method ensures payments with the budget on a monthly basis, Thereby it is increasing the amount of funds raised and circulation and the budgetary revenues are becoming stable.

It should also be noted that the proposed rule provides for the taxation of the entire lifecycle by VAT, because added value is created for all levels of production and circulation, including the turnover of less than GEL 100,000, and it turns out that the current system is not taxable by VAT. Why? Is it difficult to administer? Then again, a fundamental requirement of Taxation (fairness and equality) becomes partially neglected. This is a very important matter and the subject of a separate review and discussion.

TINATIN GUGESHASHVILI

Doctor of Economics, Associated professor of Ak. Tsereteli State University

**COMMERCIAL BANKS' ROLE IN THE DEVELOPMENT OF
SMALL AND MEDIUM BUSINESSES**

Small business is an integral part of the national economy in the world; the modern economy is unthinkable without a well-developed small manufacturing sector. Because it gives the economy more flexible and movement character and at the same time provides a minimum cost of production and financial resource mobilization and creating new jobs.

It contributes to the activation of the human entrepreneurial skills and provides scientific - technical progress in the development of a number of important areas;

Contributes the employment problem and hence improve the social situation of the country and ultimately develops market relations in the formation of a democratic processes.

Commercial banks are still reluctant to long-term crediting of to small and medium-sized businesses, which is caused by 4 main reasons:

1. Financial risk – in the unprofitable enterprise it is greater risk of insolvency of the loan;
2. With the short-term crediting the velocity of money is more than with the long-term crediting, so commercial banks prefer a faster return limited financial resources rather than invest in long-term assets.

3. Political risk – in the majority of developing countries, including the political situation in Georgia, which negatively affects the business in general.

This causes the result of the current credit market reality in Georgia.

The market economy countries, including Georgia, recreational, commercial banks can not fully perform the role of stimulating the economy.

PANTELEIMON (PAATA) KLDIASHVILI

Assistant Professor of Kutaisi University, working for Doctor's Degree at TSU

NEW POSSIBILITIES OF ACCOUNTING DEVELOPMENT IN GEORGIA

In Georgia transformation of accounting system has been started from the beginning of XX century. Since XX century in the country making accounting according to International Accounting Standards became obligatory. Herewith, many arrangements have been developed for improving the quality of application of the standards requirements in the practice. Though, there should be mentioned that in spite of specified achievements Georgian couldn't reach even to the modern European level through the direction.

In the article there is analyzed reasons of the above mentioned, especially, what has been done in recent years for introduction of Accounting International Standards and what the Accounting International Federation and other European countries do to this direction. On the basis of the above said the reports are made what should be done in the country for further development of accounting and where from the additional resources shall be attracted for providing. Especially in the article there is discussed the possibilities which is offered by innovative program STAREP of the World Bank to Partnership Participant Countries and including to Georgia.

BOGOMOLOV O.I

Advanced student Donetsk National Technical University

CONCEPTION OF INFORMATION SYSTEMS CONSTRUCTIONS OF ENTERPRISE AS MANAGEMENT ACTIVITY'S BASIC FACTOR OF ECONOMIC SUBJECT

In paper principles of construction, approbation and functioning of systems of the informational service for expansion of the target market and raise of efficiency of decision-making in management of the factories are observed.

Modern achievements in the field of computer techniques and communication facilities are observed as mechanisms of the informational service in management of information field of difficult economic installation. Control systems of such economic installations meet the requirements of an openness. They promote operative reception and machining of the trustworthy information providing adoption of effective administrative solutions. Use of new information technology and communication systems for formation on their basis of highly effective difficult economic installations should be a main route of economic policy of the state. The new approaches based on use of the informational systems, demand radical changes of organizational structures of management of financial and economic activity of the factories. Special value has a heading of the informational systems considerably expanding possibilities of use by the factories of the informational resources. The informational control system of the factory gives the powerful tool of forecasting, sampling of alternatives and the analysis of the future financial and economic condition of difficult economic installation, monitoring of its current condition for adoption of timely and adequate administrative solutions. The problem of creation of uniform information field of the factory can be successfully solved with application of multidimensional databases (OLAP). Production engineering OLAP gives to a key element and users as much as possible convenient and sweeping assessors, viewing and the

analysis of the business information. Representation of the economic information by the informational system in the form of a subset of the economic information, and this subset — as a subset of uniform information field allows to approach to modeling of agency of administrative solutions on balance of the organization through which quality of the made administrative solution can be sized up. The control system of databases (BODB) is applied to the solution of a problem of modeling of processes of planning in the informational system. In BODB the structure of the data of the administrative account, adequate to solved problems of the factory is formed.

Thus, the concept of construction of the informational system of activity of the factory allows to solve problems of modeling of economic parameters on uniform information field. Besides, the informational system also is applied and in management of the finance through the analysis, modeling and control of use of financial resources. Management of the finance widely uses the data as accounting, and results of modeling of economic parameters of activity of the factory.

GODERDZI SHANIDZE

Doctor of Business and Management,

Associated Professor of Kutaisi University and Ak. Tsereteli State University

SOME OF THE NECESSARY FEATURES OF A MANAGER

Manager's features and managing skills are quite actual problems in today's conditions: A manager should be definitely orientated on the future and be the leader if he would like to be successful. Only 10 % of the society watches the future but others generally get momentary, every day enjoyments or they mainly look at the past.

The aim and the tasks of the work is to show the importance of some of the many features of a modern manager for the effective ruling of the company, what kind of influence the managers' features have generally on the employees relationship and on raising the motivation.

While doing the research I used the methods of analysis and observation. The research has shown that a manager should take into account the rules of giving praises and remarks to his employees. He has to praise his employee publicly but his remark should be given unnoticed. It's a matter of fact that none of the company is able to become successful if the managers rule the employees with terror and cruelty. They should definitely evaluate their staff's work, praise the successful employees and correctly give the remarks to those who deserve it. A manager should never remark his employee in writing or with other people's presence. The remark in both of these forms will be particularly painful and offensive for the employee. The remark told in others' presence is the worth of abasement which always badly impacts on people.

In case of written remark it is naturally hard to guess the tone of the letter, that's why, the employee as a rule imagines the worst picture and the remark in written form causes the special demotivation.

When a manager wants to praise, it should be done on the contrary. A praise said in other people's presence is much more valuable. And a thank you letter is considered more positively than the oral praise. In such case the staff's motivation increases and it finally raises the company's results.

The ways of solving the problem can be developed in the following way: A good manager should definitely own the skill of watching the future, he should be the leader, he should be able to praise the employees objectively, he should know the rules of giving the praises and remarks to the staff and he should always be eager to develop a healthy relationship with the employees.

BAGDASAROVA D.
Working for Doctor's Degree at Institute of Management (Donetsk, Ukraine)

INCENTIVE TOURISM AS A MEANS OF INCREASING OF TOURIST ENTERPRISES STUFF MOTIVATIONAL POTENTIAL

This article is devoted to such method of increasing of tourist enterprises stuff motivational potential as incentive tourism. The author sets as the purpose to describe the main features of incentive tourism and justification of its efficiency as means of increasing of tourist industry stuff motivational potential.

In spite of the fact that native and foreign scientists pay attention on the matter of labor motivation including in the tourism sphere, in practice one usually the whole system of stimulating in tourism enterprises is reduced to material issues (wages, bonuses, allowances, etc.). Enterprises managers do not pay attention and simply ignore the intangible methods of motivation, which refers to the number incentive tourism too, which in short, represents incentive (motivational) journey which is organized for the employees of the company for those or other achievements in work (for example, for increasing of sales, effective advertising, etc.). As a rule, such trips are provided absolutely free of charge.

This article reveals the content of the «incentive tourism» concept, describes its types and aims, as well as provides a rationale the effectiveness of incentive programs as a powerful stimulus for the formation of a cohesive team and functioning of the enterprises in the future.

Incentive tourism is a relatively new and almost unexplored phenomenon. This is evidenced by the virtual absence of researches and, as a consequence, the literature on the subject. However, as practice shows, it is one of the most effective methods of increasing the employees' motivation on resulting work.

LARYSA CEPURDA
Ph.D., Associate Professor, Head of the Tourism
Department Cherkasy State Technological University

CONCEPTION OF STRATEGIC MANAGEMENT IN SERVICE INDUSTRY

The management system in service industry, especially in tourist business, is related to the values, what services are provided for a customer and the degree of satisfaction of the personnel of an enterprise of service industry, that is why the special attention should be given to the strategic vision of a service, that is to the mission and the personnel.

A mission is a general aim that gives an answer to the question: what an organization is for (the reason of its existence), what aims are pursued by an organization; who are basic consumers and what attitude is towards them; the main idea of the basic philosophy of an organization, its attitude to society, to its workers, what basic values are recognized by workers; what are the basic principles of the activity of an organization. A mission determines the content of the activity of an organization, its basic aims and principles of its activity, helps to combine efforts one-way. Main question that a mission gives an answer to is what human necessity is satisfied by an organization.

In the service industry working out the mission of an organization is necessary both for commercial and non-commercial structures. The mission of a business enterprise consists in satisfaction of necessities of a customer in the best way comparing to the competitor that is why during development of value of service an enterprise is concentrated on a consumer. In the conditions of the strategy development the best way is non-standard that requires eccentric decisions, as all standard decisions are already known to the competitors.

The mission of any business consists in the decision of consumer problems. Therefore everything that an organization does must be oriented towards this aim. It is just both for municipal and for regional administration.

Their mission also consists in the decision of problems of consumers of their services. In the state field it is very important, that civil servants knew general missions of the organization in which they work. Most noncommercial organizations do not think about the priorities of their own activity, although they are interested in creation of the system of effective work of personnel in a greater degree, than the commercial organizations, otherwise resources will be distributed inefficiently, and employees and clients will be disappointed by low efficiency of work of the organization.

The activity of the considerable part of noncommercial organizations is determined by indeterminate “public interests” and good intentions, and failures are explained by the deficit of resources and political directives. Leaders take off their responsibility for the strategy realization for the sake of administrative work.

Great Britain can be specified as an example, where there is a mission in a government, separate ministries, departments and branches. Even London subway has its mission that is not only well-known to all workers of the subway but also well-proven into consideration of every passenger: at a subway entrance everybody can take a leaf that explains the mission of this organization. In this case the mission of an organization targets simultaneously the increase of the efficiency of work of subway personnel and the establishment of positive standard of the given organization in the eyes of consumers of its services.

On the basis of the mission the aims of an organization are produced. They have the following characteristics:

- measurability: any, even a quality aim should be converted to quantitative measuring;
- orientation in time;
- reach: an aim must be real;
- interconnection of aims.

Thus, a mission formulates the general directions and principles that determine the aim of an organization and its cooperation with other objects.

A strategy is a system of interconnected decisions and directions that determine the priority directions of actions as for realization of the mission of an organization, and aims determine the eventual and intermediate states in realization of the strategy. Aims are movable the same as external conditions, that is why strategies can not be worked out in detail beforehand. On the basis of the accepted aims and taking into account the results of strategic analysis decisions about basic directions of actions and corresponding administrative procedures are produced.

For working out the strategic plan of the organization development the intellectual potential of the organization and professional consultants in strategic management industry can be used.

Organization of strategy realization consists in distribution of strategic tasks in the structure of management and control after their implementation.

In world practice the new method of control – benchmarking spread widely. It is the special administrative procedure of introduction in practice of work of an organization technologies, standards and methods of work of the best organizations. Within the benchmarking framework the search of organizations (enterprises) that show the greatest efficiency, studies of the methods of their work and realization of the advanced methods in practice are carried out.

Not only leaders of commercial firms but also leaders of public sector organizations, and also the civil servants of many countries of the world use benchmarking as an instrument of estimation of the executed work and for the transmission of advanced experience of management.

Thus, in the conditions of market, that change constantly, organizations are forced to develop, and this development becomes not only the consequence of natural evolution but also the result of purposeful efforts of managers on transformation of an organization.

REFERENCES

1. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. Вип. 6. Т. 1 / за ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ, 2010. – 289 с.
2. Балаева О.Н. Сфера услуг в мировой экономике: тенденции развития /Балаева О.Н., Предводителева М.Д. Сфера услуг в мировой экономике: тенденции развития// Мировая экономика и Международные Отношения. – 2007. – №5, с.23
3. Грищенко. І. Формування конкурентного середовища на ринку послуг України [Текст] / І. Грищенко // Вісник КНТЕУ. – 2007. – № 5. – С. 163–166
4. Данилишин Б. М. Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства / Б. М.

Данилишин, В. І. Куценко, Я. В. Остафійчук. – К. : ЗАТ «Ніч лава», 2005. – 328 с.

5. Дорофіенка В.В., Калинович С.В. Інноваційний менеджмент: Уч.пос.– Макіївка: ДонГАСА, 2000.– 172с

6. Ісаченко Д. А. Практика стратегічного планування розвитку регіонів / Д. А. Ісаченко // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 24–32.

7. Куценко В.І. Менеджмент сфери послуг / В.І. Куценко, Трілленберг Г.І. –Київ, 2007. – 459 с.

8. Медянцев С.Г. Задачи развития системы социальных услуг в переходной экономике России / С.Г. Медянцев // Социально-экономические преобразования в России: Сборник научных трудов. Выпуск второй. / Под ред. проф. В.А. Шабашева. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2001. – С. 261–262.

9. Менеджмент в сфере услуг [Текст] : учеб. пособие / под ред. С.Ф. Поважного, В.В. Дорофіенка. – Донецк : ВІК, 2004. – 824 с.

10. Николайчук, В. Е. Маркетинг и менеджмент услуг. Деловой сервис [Текст] / В. Е. Николайчук. – СПб. : Питер, 2005. – 608 с.

LOYKO V.

The Kiev National University of technologies and design

MONITORING OF LEVEL OF ECONOMIC SAFETY BY MEANS OF EXPERT SYSTEM

In paper main routes of development of monitoring of level of economic safety at regional level which assume performance of certain stages are observed. The first stage of monitoring consists in formation of system of economic safety at region level. At the second stage of monitoring the estimation of level of economic safety on separate functional making by means of formation of system of separate parameters and comparisons of the gained design values with threshold values of indicators is made. On the counted magnitudes of functional components the integrated parameter of level of economic safety of region pays off. Observing a significant amount of the used given and spent scaling, the author develops expert system «Universal expert» which allows to make the analysis, to count and predict level of economic safety of region. Necessity of a heading of expert system for implementation of monitoring of level of economic safety at regional level is proved. The developed expert system «Universal expert» refers to the combined type of expert systems. It can be used for diagnostic of level of economic safety of installation of economy which is investigated, and also for monitoring and forecasting. The user answers on defined by the expert and the list of questions put in expert system which touch economic safety. On certain algorithm calculations of level of economic safety of a prototype system are carried out, and expert leading-outs concerning a condition of level of economic safety are given. The expert system allows to fill up the knowledge base, to add separate functions for conducting of additional calculations and refinement, to update existing techniques of calculations of level of economic safety, to supplement look-ahead models for reception of look-ahead results. For reception of look-ahead level of economic safety of a prototype system it is desirable to carry out the analysis of a condition of economic safety for some contiguous previous periods for definition of existing trends.

The purpose of state regulation of economic safety at regional level is definition of a possible condition of system of economic safety which can be attained under condition of the forestalling of origination of threats of economic safety and maintenance developments of the person and a society as the priority.

Process of monitoring of state regulation of economic safety at regional level develops of five basic stages: 1) formations of system of economic safety at regional level; 2) estimations of a condition of economic safety of region behind the gated out functional components; 3) estimations of possibilities of state regulation of maintenance of economic safety of region; 4) workings out and headings of tooling of state regulation by economic safety of regions and the country; 5) control over performance of the previous stages.

NANA LUKHUTASHVILI

Assistant- Professor of Kutaisi University

CAN WE PREDICT THE FUTURE

It is important for any manager to be successful in its activities. This requires serious thinking and judgment of the manager's future. As is well known, the manufacturing process is carried out in-house and external situational factors. Internal factors include: the objectives, structure, tasks, technology, and people. While external factors include the factors that come as functioning of the organization, existence and effectiveness of a facilitator.

There are direct and indirect impact factors:

Direct impact factors include: providers, labor resources, laws, and public institutions, customers, competitors and audience contact, which directly affect the outcome of the organization. Indirect impact factors include: political - legal, economic, scientific - technical, social - cultural, competitive and natural environment. A change in any environmental factors causes change in others.

Job purpose and objectives: What aspects of the environmental factors should be taken and which ignored? Is it possible to predict future events? How far should the organizations predict the future? How can organizations minimize risk derived from the outer conditions and benefit from the current abilities?

The article provides a method that is designed to find out the future of some of the elements.

"Futurology"- Science that seeks to define the development of the environment in advance, a few years before. Futurologists describe the development of a scenario, as it is called in modern trends in the development and they base their future projection.

The Delphi method- this method is known under the name of Delphi in ancient Greece in honor of Orakuli. Overall, the Delphi method is based on any future event, expert opinions confrontation - and their shared belief. Economic model- creating an imaginary economy, and put a lot of information into computer. In this article, it is said, that we cannot predict the future, but organizations can minimize the risk of external factors, to take advantage of existing opportunities and thy course, if we follow the principle – "from future to the present, not from the past to the future".

ZAURI SERAPOV

Candidate of science, Ak. Tsereteli State University

THE BEHAVIOR OF THE WORKERS GROUPS AND THE HAWTHORNE EXPERIMENTS

The article stressed the fact that the rate of growth of the scientific and technical progress is outstripping the pace of development of science of production management as a result of which occurs discrepancy. Therefore, each rational proposal for the management of production will make a certain contribution to the closing of the difference. With this purpose the author considers the question on creation of the workers groups and their behavior in different conditions of work. Considered in one of the first studies on the workers groups which was held at the Hawthorne factory(owned by Western Electric factory outside Chicago).

The studies were conducted between 1924 and 1932. In the article, the attention of research is most pronounced with a direct link to the productivity of workers in different conditions, such as working-collectors of electrical appliances. Change of work conditions included changing factors such as illumination and temperature of the room, the work schedule, which were reflected certain results. There have been two experiments to test whether the material incentives caused long term influence to the results. F.Rostisberg from Harvard University and W.Dikson from

Western Electric were specialists which protested against how the incentives affected the experiment's result. Also psychologist M.Whyterless objected to the result. The article also considered a question about another important experiment, conducted in Hawthorne Works.

There was observation group of qualified operators employed for making wound relay. The aim of the research was to establish the pattern of change of output, when the workers were guided by their own rules and standards and not by the management of the company. Workers created some informal organization templates. As result of the study it was found that non-formal attitude among workers led to the formation of organizational templates management of the group. The authority of group norms was maintained by means of moral impact, and in the case of necessity - the use of force. The study found that employees in the group in spite of the fact that they differed in status, payment was the same. At the end of article there are some conclusions made on the basis of a study conducted by the Hawthorne factory.

EVEGENY BARATASHVILI

Doctor of Economic science, full professor of GTU

MANANA MARIDASHVILI

Senior Teacher of GTU

IRMA MAKHARASHVILI

Doctoral Student of Caucasus International University

THE ISSUE OF MODERN MANAGEMENT CRITERIA

In management there are three main tasks that can be called as criteria. The first is to think and formulate a concrete purpose and mission of the organization, whether it is a business enterprise, hospitals, schools or public organ. The second problem is, that make the work productive , and the employee - a successful. Finally, third task is to control the influence of the organization on society and to have social responsibility. In regard to the second and third problems ,all institutions alike. Only the first task of a business enterprise differs from a hospital, a school or a public authority.

A concrete purpose and mission of the business enterprise is the economic impact. To achieve them, managers must always balance the present with an uncertain and risky future, they must seek and ensure long-term success of business.

Managers in any situation should be administrators.. In addition, they need to create something new. They need to be entrepreneurs and innovators willing to take risks .Modern business can benefit both society and the employees, only it can survive several generations of workers and will fulfill its functions in new, changing future .

Managers are transformation agents of the workforce and made individuals into a group of the educated and highly qualified specialists and performers in developed countries. This is achieved by using knowledge of the activity. Managers create organizations, conduct and use them to achieve its goals. As soon as the organization begins to grow in size it immediately posed the need for managers who will be professionals. In the 20th century, our society became a society of organizations.

Organizations rely on managers Management is a scientific discipline that is supported by objective goals of the organization and its employees. Any organization needs managers, who perform the tasks of management. They will be occupied with planning, job systematization and integrating, evaluating, and developing people. The organization needs managers who will be responsible for the consequences of their contribution. Management brings together people from different areas within the organization. Thus, it appears as a social factor. Consequently, the management as a scientific discipline and a practical method is important for all public institutions. Management relies on this function as a humanitarian, as well as knowledge of the natural sciences, and technology.

VAZHA GURABANIDZE

Doctor of Economics, Associated professor
of Kutaisi University and Ak. Tsereteli State University

CONFLICT SITUATIONS MANAGEMENT

Conflicts mean collision of tendencies of conflict directions in human's psychics, interrelation of their formal and informal associations. The conflicts are displayed in the organizations by their specific conduct and actions which often are overgrown with meddling in others matters.

By modern view on conflict many of them can be not only allowed but they can be advisable also. The matter is that they give information on the problem of the organization. Besides, by help of them there can be displayed secret processes in the organization, useful point of view of the employee and etc.

The positive result of the conflict is a resolution of the problem by acceptable facilities for all parties and etc.

The positive results of the conflict can be admitted resolution of the problem by acceptable facilities for all parties which confirms interrelation of the people, supports to unity of the staff and normal collaboration of the members, reduces antagonism and etc.

The methods of conflict management are: to avoid from conflict, suppression and management of conflict.

The priority of the method of avoiding from conflict is that the resolution shall be taken operatively as a rule. The categories of the method of avoiding from conflict are inactivity, concession and adjustment, agreement.

One of the methods of management of conflict is suppression. It means using different methods. The important one is the method of secret actions and the method of taking fast decision.

Conflict management is one of the most important problem of management. In the process application of the entire complex of methods having influence on conduct of the participant of conflict situation and conflict is essential.

The methods of management of conflict situations consist of: explanation of the requests to the work, using coordinative and integrative mechanisms, establishing general organizational complex aims and using awarding system.

The valuable management of conflict situations is one of the establishing mean of successful management. Besides avoiding from conflict with minimal expanses will be importantly supported by considering the following recommendations of the conflict specialists by all staff members of the organization: ability to differ the main from secondary; internal calmness; emotional ripeness and stability; while effecting on events knowing moderation, ability of approaching to the problem from different point of view, perception of reality as it is and not so as the specific person wants to see and etc.

TSVIRKO D.L.

Advanced student Donetsk National Technical University

**SAFETY OF INFORMATIVE-COMMUNICATION RESOURCES AS BASIC FACTOR
OF SUCCESSFUL REALIZATION OF ANTICRISIS POLICY OF THE STATE
GOVERNMENT**

In paper actual problems of information of a modern society are observed, aftereffects of a heading of informational-communication tools and the general social and economic effect at state level as a whole was analyzed. The basic social worth, the main product of manufacture and the basic goods, in the informational society the information is. Today sciences which are connected with the information, endure a stage of intensive development, and the concept of the information is one of fundamental. Knowledge allows to reuse the information which gained only once. As shows experiment of other countries, information process promotes maintenance of national interests, developments of the high technology manufactures and high production engineering, to overall performance raise, development of management by economy, social and economic relations, to enrichment of spiritual life and the subsequent democratization of a society. At the state level the important information shows

a strategic resource, and information (which provides working out and a heading of computer aids, computers, the software and information technology) – is not only a profitable field of activity, but also one of the priority problems of the state, promoting acceleration of the general development. Construction of the informational society – the purpose which is beyond the National program of information. An overall objective of the informational society is maintenance of legal and social assurances of each citizen of a society which is in any place, and at any time, for the comprehensible price and with the secured level of safety can gain all necessary for the solution of essential problems the information. Additional criterion is accessibility of the information to each person which is attained by decrease in its cost as a result of development and a timely heading of new informational-communication production engineering, for example, networks the Internet. Thanks to the prompt rates of increase the Internet makes today really revolutionary changes in a number of economic areas. At the same time, the Internet already became the powerful factor of social, educational and cultural development, giving new possibilities, eliminating barriers to creation and extending of materials, offering general access to constantly increasing sources of the digital information.

Safety of information field of Ukraine – gets today the greatest significance because of enormous value of mass media (mass-media). At the moment the information is main means and the precondition for adoption or aversion of solutions. Value of protection of the information is defined not only in information security system, but also in system of national safety. Thus, management of information security can be observed as an integral part of a control system of the state.

KHATUNA TODUA

Doctor of economics, Associated Professor of Akaki Tsereteli State University

THE PROBLEMS OF UNEMPLOYMENT IN GEORGIA AND THE WAYS OF ITS DECISION

Unemployment causes the harsh reality to country. An unemployment rises, the ability of country citizens to pay taxes decreases, the quality of life decreases, economic growth can come to a halt and increased pressure on the government can lower spending on social benefits. Long term high unemployment can cause even more global issues.

Unemployment is caused when someone is laid off, fired or quits - and is still looking for a job.

This type of natural unemployment always occurs, even in healthy economy. Sometimes unemployment is a result of advanced technology, such as computers or robots, which replaces worker tasks with machines. If the workers are not retrained, they may not have the skills needed to get a new job. This is known as structural unemployment.

Unemployment can also be caused by job outsourcing, or when consumer demand slows enough that business lose too much profit. This happens during the recession phase of the business cycle.

The purpose of this study is to analyze the problems of unemployment, its causes and its results, also to view the unemployment rate in Georgia in last period.

The unemployment rate represents the number unemployed persons as a percent of the labor force.

Unemployment rate in Georgia decreased to 15 percent in 2012 from 15,1 percents in 2011. unemployment rate in Georgia is reported by the National Statistics Office of Georgia. Unemployment rate averaged 13,6 percent reaching an all time high of 16,9 percent in December of 2009 and a record low of 10,3 percent in December of 2000. In Georgia unemployment rate measures the number of people actively looking for a job.

The unemployment rate can be defined as the number of people actively looking for a job divided by the labor force. Changes in unemployment depend mostly on inflows made up of non-employed people who lose their jobs and look for new ones and of people who stop looking for employment.

The problem of high unemployment exist in Georgia. Setting up the business, becoming an entrepreneur could be a positive step towards the solution of unemployment problem. Also education sector remain longer underdeveloped and this problem must be solved, as unemployment is often caused by lack of skill and knowledge in relevant field.

IA TETRUASHVILI

Doctoral Student Kutaisi University

**ON THE ISSUE OF EVALUATING BUSINESS DEVELOPMENT
TRENDS IN GEORGIA**

The presented paper discusses and analyses the objective necessity of supporting businesses in Georgia. Generally, in recent years significant progress has been made in terms of business development in Georgia. In particular several facts can be named: considerable growth of gross domestic product, a leading position in terms of ease of starting up business according to the world rankings, the simplicity of registration and liquidation of a business, several concessionary regimes regarding small and micro businesses, a policy of deregulation and reduction of administrative barriers in business, and etc.

To form a policy regarding businesses it is important to reveal the potential of the development of the above-mentioned sector. Therefore, the complex evaluation of this type of enterprises has been prepared in the paper. It is expedient to choose an index that enables to effectively evaluate the condition of businesses and their development prospects. Such type of information is necessary for a business sector and for determining the main tendencies of a state support of businesses as well. The paper presents the indices of businesses (I_b) calculated within the bounds of the research.

The values of the indices within 2004-2012 enabled us to reveal the tendencies in small and medium businesses. The law should be realized in the following directions: the law should provide the scientifically proved system of the criteria for defining small and medium enterprises. Businesses should be independent and self-regulatory institutions. It is not enough to create corresponding commissions and committees in executive and legislative structures.

KAKHABER GABELASHVILI

Doctor of Economics, Associate Professor of Kutaisi University

WESTERN VECTOR OF FOREIGN TRADE: ANALYSIS AND FORECASTS

The main driving indicators of world economic globalization at present are foreign trade and foreign investments. The transfer of scientific-technical and technological advances from developed to developing countries is being just carried out by means of those drivers. This process ensures an acceleration in economic development and improvement of living standards in developing countries.

After regaining independence Georgia took a course towards liberal trade policies and inclusion in the process of global economic integration. As a result of the tariff policy pursued by the government in the transitional stage, nowadays Georgia has the one of the most liberal foreign trade regimes in the world.

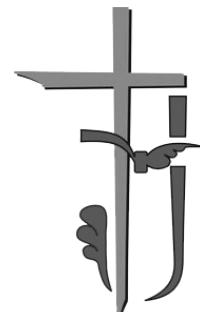
Signing of “associate agreement” with the EU does not mean EU membership, it is just the preparatory stage of the integration process. More complicated approach were used for Georgia and other post-Soviet countries (Moldova, Ukraine) than for Western Balkan countries. The Western Balkan countries directly gained membership in the EU. Deepening trade ties with the EU will raise a set of problems related to overall improvements of food safety and quality; and quite a large volume of financial resources will be needed to settle these problems. In this regard, both an aid from foreign donors and a mobilization of state budget allocations will be required.

The main objective of the Georgian government is to overcome expected challenges and reach an initial free trade agreement with the EU. In case of meeting certain terms and conditions, this agreement will give Georgian entrepreneurs free access to the world’s largest market.

КУТАИССКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПРОФИЛЬ

ISSN 1512-3901 (Print)

ქუთაისის უნივერსიტეტი

UDC 33 НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
е - 491

№13, 2013
Декабрь

Реферирование: Институт Научной Информации по Общественным Наукам
(Российская Академия Наук) _ www.rim.inion.ru

В НОМЕРЕ:

**Бизнес, учет и
налогообложение**

Менеджмент и Туризм

Экономическая политика

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Д.Э.Н., Профессор, Академик Академии
 Экономических Наук (АЭН) Грузии
РЕВАЗ КАКУЛИЯ
 ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР:
 Д.Э.Н., Академик АЭН Грузии, Профессор
НИКО ЧИХЛАДЗЕ

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ:

Д.Э.Н., Профессор, Вице-президент
 АЭН Грузии

ЯКОВ МЕСХИЯ

Д.Э.Н., Профессор, Академик
 Национальной Академии Грузии
АВТАНДИЛ СИЛАГАДЗЕ

Доктора Экономических Наук, профессора:

ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ

РЕВАЗ БАСАРИЯ

ГЕОРГИЙ ГАВТАДЗЕ

РЕВАЗ МАНВЕЛИДЗЕ

ЕЛГУДЖА МЕКВАБИШВИЛИ

ГЕДЕВАН ХЕЛАЯ

Ассоциированные профессора:

КАХА ГАБЕЛАШВИЛИ

АКАКИЙ БАКУРАДЗЕ

ЛЕЛА БАХТАДЗЕ

НАИРА ВИРСАЛАДЗЕ

ВАЖА ГУРАБАНИДЗЕ

ГУРАМ УПЛИСАШВИЛИ

ХАТУНА ШАЛАМБЕРИДЗЕ

ГОДЕРДЗИ ШАНИДЗЕ

Иностранные члены:

Проф. **ТИМО ЛИНКОЛА** (Финляндия)

Проф. **ПЕТР МАШЕГОВ** (Россия)

Проф. **МИЛАН МИКУЛАСТИК** (Чехия)

Проф. **СЕРГЕЙ ЛУКИН** (Беларусь)

Проф. **МАРИЯ ТУРИЯНСКАЯ** (Украина)

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Кутаисский университет

Ректор, Проф. **ЛЕЛА КЕЛБАКИАНИ**

4601, Грузия, г. Кутаиси,
 Тел. (+995 431) 242373, 251273.

E-mail: info@unic.edu.ge; chixi@mail.ru
<http://www.unic.edu.ge>

отпечатано в типографии

ООО „МБМ-ПОЛИГРАФ“

Грузия, Кутаиси, ул. А. Церетели №186
 тел: +995 431 23 45 54.

Бизнес, учет и налогообложение

1. **Дали Силагадзе** (17)
 КООПЕРАТИВЫ В АГРОБИЗНЕСЕ
2. **Наира Вирсаладзе** (17)
 ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ ВЗАИМОСВЯЗИ
 МЕЖДУ СОБЫТИЯМИ
3. **Серго Сванадзе** (18)
 О НАЛОГООБЛОЖЕНИИ ТОРГОВЫХ ОБЪЕКТОВ
4. **Тинатин Гугешашвили** (19)
 РОЛЬ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В РАЗВИТИИ
 КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ
5. **Пантелеимон Кладиашвили** (19)
 НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ БУХГАЛТЕРСКОЙ
 ОТЧЁТНОСТИ В ГРУЗИИ

Менеджмент и Туризм

6. **Богомолов О.И.** (20)
 КОНЦЕПЦИЯ ПОСТРОЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ
 СИСТЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОСНОВНОЙ ФАКТОР
 УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
 СУБЪЕКТА
7. **Годердзи Шанидзе** (23)
 НЕСКОЛЬКО НЕОБХОДИМЫХ СВОЙСТВ МЕНЕДЖЕРА
8. **Багдасарова Д. Г.**, (24)
 ИНСЕНТИВ-ТУРИЗМ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ
 УРОВНЯ МОТИВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА
 РАБОТНИКОВ ТУРИСТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ
9. **Чепурда Л.М.** (26)
 КОНЦЕПЦИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА НА
 РЫНКЕ УСЛУГ
10. **Лойко В.В.**, (27)
 МОНИТОРИНГ УРОВНЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
 БЕЗОПАСНОСТИ С ПОМОЩЬЮ ЭКСПЕРТНОЙ
 СИСТЕМЫ
11. **Нана Лухуташвили** (31)
 МОЖНО ЛИ ПРЕДСКАЗАТЬ БУДУЩЕЕ
12. **Заур Серапов** (32)
 О ПОВЕДЕНИИ РАБОТЧИХ ГРУПП И ХОУТОРНСКИХ
 ЭКСПЕРИМЕНТАХ
13. **Евгений Бараташвили, Манана Маридашвили,**
Ирма Махарашивили (33)
 К ВОПРОСУ КРИТЕРИЕВ СОВРЕМЕННОГО
 МЕНЕДЖМЕНТА
14. **Важа Гурабанидзе** (33)
 МЕНЕДЖМЕНТ КОНФЛИКТНЫХ СИТУАЦИЙ

Экономическая политика

15. **Цвирко Д.Л.**, (34)
 БЕЗОПАСНОСТЬ ИНФОРМАЦИОННО-
 КОММУНИКАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ КАК ОСНОВНОЙ
 ФАКТОР УСПЕШНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКРИЗИСНОЙ
 ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА
16. **Хатуна Тодуа** (39)
 ПРОБЛЕМЫ БЕЗРАБОТЫЦЫ В ГРУЗИИ И ПУТИ ЕЁ
 СОКРАЩЕНИЯ
17. **Ия Тетруашвили** (39)
 К ВОПРОСУ ОЦЕНКИ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА
 В ГРУЗИИ
18. **Кахабер Габелашвили** (40)
 ЗАПАДНЫЙ ВЕКТОР В МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛЕ:
 АНАЛИЗ И ПРОГНОЗЫ

ДАЛИ СИЛАГАДЗЕ

Доктор бизнеса и управления, Ассоциированный профессор Кутаисского
государственного университета им. Акакия Церетели

КООПЕРАТИВЫ В АГРОБИЗНЕСЕ

В статье освещена роль кооперативов в секторе сельского хозяйства, отмечено, что нужно подготовить научно-экономические основы для основания сельскохозяйственных кооперативов, интегрированных и миниинтегрированных производств и пути постепенного расширения их масштабов, для формирования и развития продовольственного рынка, а также определен значение кооперативов с двумя основными принципами его функционирования: приоритет интересов и управление по принципу демократии.

На данном этапе самое большое преимущество присвоено созданию кооперативов с целью повышения экономической эффективности их хозяйственной деятельности.

Нашей целью являлось изучить один из конкретных кооперативов, на основании которого выявили те причины, что мешают созданию кооперативов и их нормальному функционированию. Во время исследования были использованы методы наблюдения, опроса, а также изучение конкретных производств.

С этой целью наметили следующие задачи: изучили функционирующем в Цхалтубо, Маглаки кооператив «Довлати». На месте ознакомились с существующим положением, устроили собеседование с основателем, пайщиками, внимание обратили на их актуальные вопросы.

Исследования показали, что у села и его населения много проблем: дефицит низкопроцентного кредита, неимение техники, высокие затраты, неконкурентоспособность продукции, существование естественного риска и исходя из прошлого – недоверие крестьян не только в отношении кооперативов, но и в отношении государственной программы, недостаточная информация, проблема получения сертификата.

В качестве заключения хотим заметить, что на данном этапе государство должно содействовать созданию новых кооперативов и нормальному функционированию действующих кооперативов, так как кооперативы могут взять на себя львиную долю в деле улучшения плодов фермерского труда, ибо сегодня серьезного внимания требует закупка произведенного продукта и реализация, гарантом чего в деревне должны стать кооперативы, как жизненно-действующая система.

НАИРА ВИРСАЛАДЗЕ

Доктор экономики, ассоциированный профессор
Кутаисского Университета и Государственного Университета им. Акакия Церетели

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ СОБЫТИЯМИ

В странах с развитой рыночной экономикой в экономических исследованиях широко используются экономико – статистические, математико- статистические, логические и другие методы. С их помощью определяются экономические гипотезы, интервалы достоверности, статистические оценки и принимаются соответствующие решения.

Из этих методов особенно следует выделить методы параллельных рядов, балансовый, графический анализной (факторной) группировки, корреляционно - регрессивного анализа методы изучения связи между событиями .

Для характеристики неполных (корреляционных) связей между событиями происходящими в экономике и бизнесе особенно широкое применение имеет метод корреляционно - регрессивного анализа, который объясняет причинно-следственную связь с функциональной зависимостью и дает возможность

определить качество плотности связи. Исходя из вышеоказанного, тема актуальна.

В статье рассматривается возникновение и развитие математико-статистического направления изучения корреляционной связи между событиями, который основу созданию теории корреляции.

Отмечено, что открытие корреляционного метода принадлежит английскому биологу Френсиу Галтону. В окончательной формировании этого метода большой вклад внесли американские статистики Д.Юл и М. Кендел, английские исследователи Ф. Джеворт, К. Пирсон, русский математик А. Чупров и другие.

В статье рассматриваются взгляды исследователей корреляционно-регрессивного анализа, оценены результаты их исследований и сделаны соответствующие выводы.

СЕРГО СВАНАДЗЕ

Доктор экономики, ассоциированный профессор
Кутаисского Университета и Государственного Университета им. Акакия Церетели

О НАЛОГООБЛОЖЕНИИ ТОРГОВЫХ ОБЪЕКТОВ

Для экономического развития страны весьма важно существование полноценной законодательной базы. На нынешнем этапе в структуре ВВП Грузии весьма значительную долю занимает торговая отрасль, что в свою очередь в повестку дня ставит проблему совершенствования учёта и налогообложения в этой сфере.

Смысл представленного предложения состоит в том, что объекты торговли, облагаемые на сегодняшний день НДС –ом и налогом на прибыль, вместо этих налогов, облагают одним налогом, с условным названием: налог на торговлю или налог от дохода, по которой устанавливается процентная ставка по отношению к доходу от торговли.

Такой подход обложения в некоторой степени реализован нынешним законодательством – действующим налогом на малый бизнес, основной смысл которого состоит в обложении дохода от реализации 5%-ой ставкой в конкретном диапазоне, от 30000 лари до 100000 лари годового оборота, но именно этот вопрос и нуждается в рассмотрении и уточнении.

В работе представлена основа корректировки-совершенствования механизма обложения, в частности вместо НДС и налога на прибыль, целесообразно вырученную сумму от торговли облагать коэффициентом (ставкой). В результате, не то что уменьшаются на сегодняшний день мобилизованные суммы, наоборот увеличиваются, что дает возможность дифференцировать ставки налога.

При обложении суммы, полученной от выручки, по представленному предложению, налоговая ставка варьирует от 3% до 25%, обусловленная от величины добавленной торговой надбавки, что упрощает вычисление налога и более справедливым и оптимальным становится обложение этой сферы.

По представленной методике расчёт с бюджетом происходит ежемесячно, в результате чего ускоряется оборот привлеченных сумм и стабильным становятся систематические доходы в бюджет.

Также надо отметить, что обложение по представленной методике подразумевает обложение НДС –ом (косвенно) весь оборот, все стадии товара от производителя до конечного потребителя, так как добавленная стоимость создается на всём этапе производства и оборота товара, в том числе когда у экономических субъектов оборот ниже 100000 лари. Сегодняшней системой обложения выходит, что она не облагается, почему? – администрирование сложно? но тогда происходит частичное игнорирование фундаментального принципа налогообложения (равенства и справедливости). Этот вопрос всегда актуален и является предметом отдельного рассуждения и анализа.

ТИНАТИН ГУГЕШАВИЛИ

Доктор экономики, ассоциированный профессор
Государственного Университета им. Акакия Церетели

**РОЛЬ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ В РАЗВИТИИ
МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА**

Малый бизнес является неотъемлемой частью национальной экономики в мире. Современная экономика немыслима без хорошо развитого малого производственного сектора. Он дает движению экономики более гибкой характер и в то же время обеспечивает минимальную стоимость производства, финансовой мобилизации ресурсов и создания новых рабочих мест.

Сектор способствует активизации предпринимательских навыков человека и обеспечивает научно - технический прогресс в разработке ряда важных областей;

Способствует активизации предпринимательских навыков человека и обеспечивает научно - технический прогресс в разработке ряда важных областей; Способствует проблему занятости и, следовательно, улучшения социальной ситуации в стране и в конечном итоге развивается рыночные отношения в течение формирования демократических процессов. Коммерческие банки по-прежнему неохотно занимаются долгосрочным кредитованием малого и среднего бизнеса, что обусловлено 3 основным причинам:

1. Финансовый риск - в убыточное предприятие большим риском является неплатежеспособность кредита;
2. С краткосрочного кредитования скорость обращения денег больше чем с осуществления долгосрочного кредитования, поэтому коммерческие банки предпочитают быстрее вернуть ограниченные финансовые ресурсы, а не инвестировать в долгосрочные активы.
3. Политический риск – большая проблема в большинстве развивающихся стран, в том числе политической ситуации в Грузии, что отрицательно сказывается на бизнес в целом.

ПАНТЕЛЕЙМОН КЛДИАШВИЛИ

Ассистент профессор Кутаисского университета, докторант ТГУ

**НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ БУХГАЛТЕРСКОЙ
ОТЧЁТНОСТИ В ГРУЗИИ**

В Грузии с начала XX века началась трансформация бухгалтерской отчётности и формирование аудиторской деятельности, а с начала XXI века, в стране стало обязательным ведение бухгалтерской отчетности в соответствии с международными стандартами финансовой отчётности. Вместе с тем, для повышения использования требований международных стандартов на практике, начиная с вышеупомянутого периода до сего дня было проведено не одно мероприятие, хотя, надо отметить, несмотря на определённые успехи, Грузия не смогла даже приблизится к современному европейскому уровню.

В статье проанализирована причины всего указанного, в частности то, что делается за последние годы для внедрения стандартов МСФО в Грузии и что делается в этом же направлении в Международной Бухгалтерской Федерации и в отдельных европейских странах. На основании всего этого сделаны выводы в связи с тем что должно делаться в стране для последующего развития бухгалтерского учёта и его сближению с современным европейским уровнем и откуда возможно привлечь дополнительные ресурсы для обеспечения данной задачи. В частности рассмотрены те возможности которые предоставляет новая инновационная программа STAREP Всемирного Банка, странам участникам Восточного Партнерства с Евросоюзом, и в их числе Грузии в этом направлении.

БОГОМОЛОВ О.И.

Аспирант Донецкого национального технического университета

КОНЦЕПЦИЯ ПОСТРОЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОСНОВНОЙ ФАКТОР УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СУБЪЕКТА

Повышение эффективности управления предприятиями в современных условиях экономики Украины обуславливается структурной перестройкой, связанной с изменением их форм собственности, и определяется совершенствованием организационных структур с применением новых форм управления.

Этому способствует появление новейших информационных технологий таких, например, как глобальная сеть Интернет и мобильные системы связи, которые открывают новые возможности в организации систем управления современными предприятиями, представляющими собой сложные экономические объекты. Современные достижения в области компьютерной техники и средств связи рассматриваются как механизмы информационного сервиса в управлении информационным пространством сложного экономического объекта. Системы управления таких экономических объектов отвечают требованиям открытости. Они способствуют оперативному получению и обработке достоверной информации, обеспечивающей принятие эффективных управленческих решений.

Информационный сервис выводит бизнес на новую ступень развития. Это позволяет предприятиям привлекать максимальные аудитории потребителей, а также предоставить информацию об их индивидуальных преимуществах, что отвечает требованиям, которые выдвигаются «новой экономикой», переводя управленческие процессы в виртуальную область.

Таким образом, разработка теоретико-методологических основ, методов и моделей систем информационного сервиса в управлении предприятиями является актуальной научной проблемой.

Целью исследования является разработка теоретических основ, концептуальных положений экономико-математического моделирования процессов создания и функционирования систем информационного сервиса для расширения целевого рынка и повышения эффективности принятия решений в управлении предприятиями.

Теоретическую и методологическую основу исследования составили работы ведущих отечественных и зарубежных ученых теорий системного анализа, экономико-математического моделирования, математической статистики, функционального анализа, активных систем, а также проблем менеджмента, маркетинга, инвестиций и современных информационных технологий. Нормативной базой исследования выступают законы Украины и постановления Кабинета Министров Украины.

Основным направлением экономической политики государства должно быть использование новых информационных технологий и коммуникационных систем для формирования на их основе высокоэффективных сложных экономических объектов. Средства и методы прикладной информатики используются в менеджменте и маркетинге. Новые подходы, основанные на использовании информационных систем, требуют радикальных изменений организационных структур менеджмента финансово-экономической деятельности предприятий. Особое значение имеет внедрение информационных систем, значительно расширяющих возможности использования предприятиями информационных ресурсов.

На текущий момент большинство представителей руководящего звена предприятий, формирующих секторы экономики, видят необходимость внедрения серьезных информационных технологий для нужд управления и поддержки принятия решений. То есть, сейчас наблюдается постепенный отход от учетно-аналитических систем и переход к более сложным системам, в виде уровня сетевой (новой) экономики. Отличительной особенностью этих систем является то, что они позволяют в едином информационном пространстве охватить полностью всю деятельность сложного экономического объекта.

Информационная система позволяет повысить качество обработки экономической информации, сократить время обработки информации и устраниТЬ ошибки, поскольку бизнес-процессы управления финансами содержат большое количество расчетов (сведение исходных данных подразделений, текущее финансовое планирование, оценка рентабельности собственного капитала, расчет остатков денежных средств и другие), стандартное выполнение которых требует значительного количества времени и порождает дополнительные ошибки (нестыковки данных).

В процессе финансово-экономического планирования подбор вариантов, перепланирование связанных показателей, коррекция связанных планов требуют оперативности нахождения оптимального варианта, планирование часто останавливается на первом непротиворечивом плане. Поэтому применение информационной системы направлено на снижение времени подготовки варианта, что позволит выработать множество вариантов и провести их сравнительный анализ.

В целом информационная система управления предприятием дает мощный инструмент прогнозирования, выбора вариантов и анализа будущего финансово-экономического состояния сложного экономического объекта, мониторинга его текущего состояния для принятия своевременных и адекватных управлеченческих решений.

Динамика изменения экономических процессов Украины сделала сложные экономические объекты не только объектом управления, но и субъектом, формирующим законы управления по определенным критериям. Законодательно установлены только система фискальных требований и правила финансового бухгалтерского учета.

Процесс управления сложным экономическим объектом, очевидно, не может быть автоматическим переносом уже существующих подходов. С одной стороны, необходимо учитывать национальные особенности, а с другой стороны, необходимо учитывать новые тенденции современного бизнеса на базе научно-технического прогресса и в целях лучшего удовлетворения потребностей потребителей.

Информационно-сервисный подход к процессу управления предприятием представляется наиболее эффективным, так как позволяет обеспечить согласованность (по крайней мере, непротиворечивость) краткосрочных, среднесрочных и долгосрочных управлеченческих решений.

Краткосрочные управлеченческие решения однозначно отображаются на хозяйственных операциях организации. Среднесрочные и долгосрочные управлеченческие решения находят свое выражение в бюджетах сложных экономических объектов, составляемых, как правило, на год, пять, десять лет. Поэтому бюджеты есть не что иное, как плановые показатели по всем входящим структурным объектам и подразделениям.

Проблема создания единого информационного пространства предприятия может быть успешно решена с применением многомерных баз данных (OLAP). Технология OLAP неразрывно связана с понятием база данных (Data Base), которое определяет предметно-ориентированное информационное пространство, привязанное ко времени в виде исторических слоев для поддержки процесса принятия управляющих решений.

Есть и еще одна причина: применение многомерных баз данных OLAP — это сложные аналитические запросы к оперативной информации (реляционным базам данных), что увеличивает время обработки экономической информации, блокируя таблицы и захватывая ресурсы сервера.

Удобное структурирование экономической информации — это далеко не все, что нужно аналитику в процессе моделирования состояния сложного экономического объекта. Технология OLAP предоставляет руководящему звену и пользователям максимально удобные и быстрые средства доступа, просмотра и анализа деловой информации. Что наиболее важно — OLAP обеспечивает пользователя естественной, интуитивно понятной моделью данных, организуя их в виде многомерных кубов (Cubes). Осями [L1] [L2](dimensions) многомерной системы координат служат основные атрибуты анализируемого бизнес-процесса. Например, для процесса продаж это может быть категория товара, регион, тип покупателя. Практически всегда в качестве одного из измерений используется время. Внутри куба находятся данные, количественно характеризующие процесс, так называемые меры (Measures). Это могут быть

объемы продаж в штуках или в денежном выражении, остатки на складе, издержки и другие. Пользователь, анализирующий информацию, может выбрать данные куба по разным направлениям, получать сводные (например, по годам) или, наоборот, детальные (по неделям) данные и осуществлять прочие операции, которые необходимы ему для анализа. В первую очередь нужно отметить, что руководящее звено, экономисты, аналитики всегда оперируют некоторыми суммарными (а не детальными) данными, в базах данных практически всегда хранятся наряду с детальными данными и так называемые агрегаты, то есть заранее вычисленные суммарные показатели. Примерами агрегатов может служить суммарный объем продаж за год или средний остаток товара на складе. Хранение заранее вычисленных агрегатов — это основной способ повышения скорости выполнения OLAP—запросов. Они еще используют инструменты для просмотра, визуализации экономической информации. В качестве инструментов применяются сводные таблицы, обеспечивающие просмотр информации по срезам в любой плоскости многомерной базы данных. Алгоритм процесса формирования многомерной базы данных схематично представлен на рис.1.

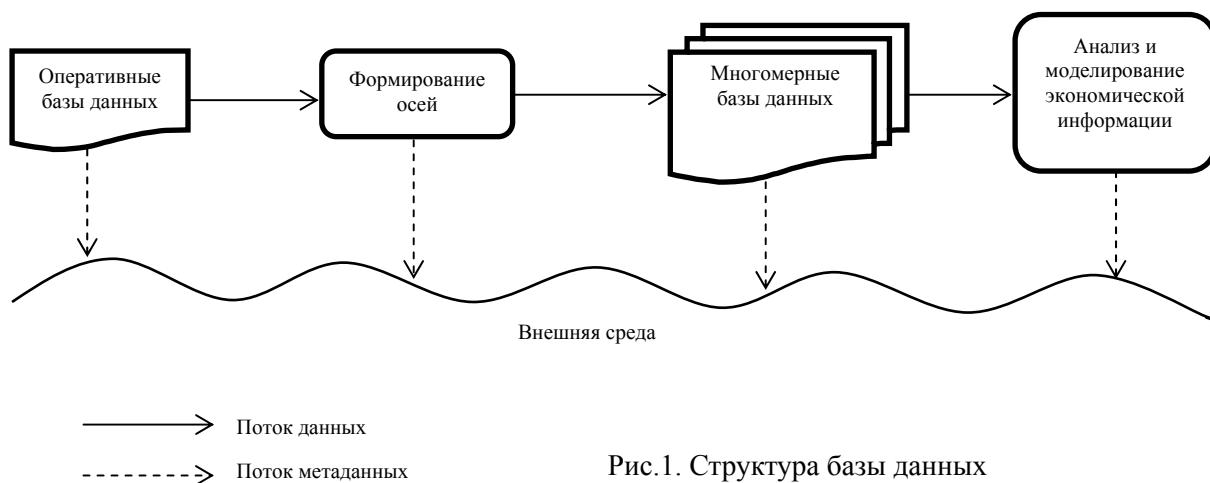

Рис.1. Структура базы данных

Важнейшим элементом базы данных являются метаданные, то есть информация о структуре, размещении и трансформации данных. Благодаря им обеспечивается эффективное взаимодействие различных компонентов хранилища.

Таким образом, можно определить технологию OLAP как совокупность средств многомерного анализа данных, накопленных в хранилище. Теоретически средства OLAP можно применять и непосредственно к оперативным данным или их точным копиям. Создание общей концепции построения информационной системы является своевременным.

Для решения задачи моделирования процессов планирования в информационной системе применяется система управления базами данных (СУБД). В СУБД формируется структура данных управлеченческого учета, адекватная решаемым задачам предприятия.

Основными задачами, образующими верхний уровень системы управления организацией, являются те, реализация которых формирует ограничения для принятия решений на нижних уровнях системы и позволяет представить общий критерий максимизации приведенной чистой прибыли в виде линейной формы частных критерии для принятия решений по отдельным вопросам хозяйственной деятельности.

Результатом решений в информационной системе предприятия могут служить – метод оценки нестабильности экономических показателей, модель тенденции изменения экономических показателей, метод моделирования бюджетов, в которых используются оперативные данные бухгалтерских проводок и баланса предприятия.

Представление экономической информации информационной системой в виде подмножества экономической информации, а это подмножество — как подмножество единого информационного

пространства позволяет подойти к моделированию влияния управленческих решений на баланс организации, через который может быть оценено качество принятого управленческого решения.

Таким образом, концепция построения информационной системы деятельности предприятия позволяет на едином информационном пространстве решать задачи моделирования экономических показателей. Кроме того, информационная система также применяется и в управлении финансами через анализ, моделирование и контроль использования финансовых ресурсов. Управление финансами широко использует данные как бухгалтерского учета, так и результатов моделирования экономических показателей деятельности предприятия.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Ансофф И. Стратегическое управление / Пер. с англ. – М.: Экономика, 2009. – 579 с.
2. Бир С. Наука управления: Пер. с англ. – М.: Энергия, 1971. – 112 с.
3. Бэафут К. Революция Quixtar: Новые высокотехнологичные возможности бизнеса: Перевод с английского. – М: Файр-пресс, 2003. 396 с.
4. Вебер Ю., Шэффер У. На пути к активному управлению с помощью показателей – Проблемы теории и практики управления. – 2000. – №5. – С. 107-111.
5. Иванов Н.Н. Информационно-сервисные системы в управлении сложным экономическим объектом. Монография. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 265 с.
6. Тимохин В.М. Моделювання складних видів динаміки в управлінні виробничо-економічними системами.- Рукопис Автореферат до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.03.02 – економіко-математичне моделювання.- Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України.- Донецьк, 2001.- 20с.

ГОДЕРДЗИ ШАНИДЗЕ

Доктор бизнеса и управления, Ассоциированный профессор
Кутаисского университета и государственного университета им. Ак. Церетели

НЕСКОЛЬКО НЕОБХОДИМЫХ СВОЙСТВ МЕНЕДЖЕРА

Свойства менеджера и навыки управления актуальная проблема в современных условиях. Менеджер обязательно должен взять ориентир на будущее и стать руководителем. Лишь 10 % общества смотрят в будущее, остальные же, как правило, наслаждаются жизнью, каждодневными радостями или, в основном, оглядываются в прошлое.

Цель и задачи работы - представить несколько из ряда присущих современному менеджеру свойств, для эффективного управления компании, выявить какое влияние оказывают свойства менеджера на взаимоотношения с сотрудниками и повышение их мотивации.

В ходе исследования использованы методы анализа и наблюдения. Исследование показало, что менеджер должен умело соблюдать правила похвали и замечаний. Он обязательно должен похвалить сотрудника публично, а дать ему замечание незаметно от других. Ни одна компания не сможет стать преуспевающей, если в этой компании руководители управляют сотрудниками, держа их в страхе и жестокости. Они в обязательном порядке должны обладать способностью оценки деятельности сотрудников и корректно дать замечание тем, кто того заслуживает. Менеджер никогда не должен дать замечание сотруднику в письменной форме или же в присутствии других. В обоих случаях полученное в такой

форме замечание будет для сотрудника весьма болезненным и обидным. Замечание, полученное в присутствии других, сродни унижению, что всякий раз плохо оказывается на людях.

В случае получения письменного замечания естественно сложно вникнуть в тон письма. Поэтому, как правило, сотруднику видится наихудшая картина и письменно полученное замечание вызывает особенную демотивацию.

В случае, когда руководитель желает похвалить сотрудника, он поступает в обратном порядке. Похвала, высказанная в присутствии других, ценится вдвое дороже. Письменную благодарность по сравнению со словесной похвалой сотрудник расценивает намного положительней. В этом случае возрастает мотивация сотрудников, что, в конечном счёте, способствует росту результативности компании.

Пути решения проблемы можно сформулировать следующим образом: хороший менеджер обязательно должен обладать навыком видения будущего, должен быть лидером, способным объективно оценить сотрудников, должен умело манипулировать правилами высказывания похвальных слов идачи замечаний. Всякий раз он должен стремиться к формированию здоровых взаимоотношений с сотрудниками.

БАГДАСАРОВА Д.Г.

Докторант, Донецкий Институт

Межрегиональной Академии Управления Персоналом

ИНСЕНТИВ-ТУРИЗМ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ МОТИВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РАБОТНИКОВ ТУРИСТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

О мотивационном потенциале и мотивации персонала, в том числе, и на предприятиях туристической сферы, уже сказано и написано немало. Но на практике почти всегда получается так, что вся система мотивации и средства воздействия на мотивационный потенциал работников сводятся только к дифференцированной оплате труда: хороший результат – выше заработка платы, и наоборот. Конечно, данный подход работает, но с учетом сегодняшних реалий, только некоторое время. Однако руководство в большинстве своем предпочитает игнорировать морально-психологические методы мотивации. Однако в последнее время на туристических предприятиях в этом направлении начала намечаться положительная тенденция – директора успешных туристических фирм стали использовать в качестве метода морального стимула для своих менеджеров такой новый вид поощрения, как инсентив-туризм.

Инсентив-туризм – явление относительно новое и почти неизученное. Об этом свидетельствует практическое отсутствие исследований и, как следствие, литературы по данному вопросу. Однако как показывает практика, он является одним из наиболее эффективных средств повышения мотивированности работников на эффективный труд.

Целью данной статьи является описание основных черт инсентив-туризма и обоснование его эффективности как средства повышения мотивационного потенциала работников туристической сферы.

Только 20% персонала используют свой потенциал по максимуму, а около 50% – просто выполняют свои должностные обязанности, не пытаясь проявить инициативу или предложить какие-либо новые идеи по улучшению работы своей компании. Для мотивации своих сотрудников к работе существует несколько способов поощрения: из материальных – денежные премии, подарки; из нематериальных – грамоты, благодарственные письма, доски почёта и т.д. Но как оказалось, всё это не имеет достаточного влияния, к тому же, когда поощряют кого-то одного, зачастую это приводит к разладу в коллективе. Для

того чтобы отблагодарить своих работников, стимулировать их к работе и активности, а также укрепить их командный дух, и был придуман инсентив.

Понятие «incentive» (англ.) трактуется как побудительный, поощряющий. Под данным видом туризма подразумеваются поездки, которыми коммерческие фирмы награждают своих сотрудников за высокие показатели в работе или мотивируют их к более производительному труду в будущем, проведение выездных семинаров, совещаний, конференций. Выделяют два вида инсентив-туротов:

1. Индивидуальные туры.
2. Выездные семинары, конференции [1].

Инсентив-туризм преследует несколько целей [2]:

1. Презентация и продвижение нового продукта или услуги.
2. Повышение продуктивности и качества.
3. Создание дилерской и агентской сети.
4. Формирование лояльной и сплоченной команды.
5. Выявление лидерских качеств менеджеров.
6. Повышение уровня продаж.

В зависимости от целей выделяют 3 вида инсентив-программ [2]:

1. Поощрительные программы.
2. Мотивационные программы.
3. Формирование команды (team building).

В простейшем случае инсентив-тур – это обычный тур с проживанием в четырех или пятизвездочном отеле и насыщенной экскурсионной программой. Иногда директора отечественных туристических предприятий заказывают для своих работников именно такие стандартные программы. Существует и другая разновидность инсентива, когда программа поездки строится в соответствии с какой-то главной идеей. Это может быть турнир по гольфу для инсентив-группы в загородном клубе, прогулка на воздушном шаре, пикник на альпийской вершине, круиз с музыкально-танцевальными вечерами, питейный или гастрономический тур – словом, все, что угодно. Однако для работников туристических фирм инсентив-программа обязательно включает в себя посещение туристических выставок, семинаров, конференций и отелей в целях заимствования и обмена опытом.

Своеобразным «побочным» положительным эффектом инсентив-поездок является укрепление командного духа в коллективе. Совместный отдых, а тем более – совместное путешествие, как ни что иное помогает людям сблизиться друг с другом, найти общие интересы вне сферы рутинного общения на работе, а иногда даже подружиться семьями. Стоит ли говорить, что дружный и сплоченный коллектив стоит намного дороже, чем любые финансовые затраты по организации такого корпоративного отдыха. Довольные сотрудники – мощный дополнительный стимул для активной работы и творческого подхода к своим обязанностям.

Преимуществом инсентив-программ является более разнообразная и интересная программа, которая невозможна в обычных турах. Учитывается профессиональная и бизнес-ориентация компаний. При этом деловую часть сопровождают насыщенная культурная программа и программа отдыха.

Основные специфические требования для инсентив-путешествий можно объединить в следующие группы [3]:

1. Уникальность и оригинальность.
2. Исключительность.
3. Безупречная логистика.

Инсентив-туры будут способствовать развитию и процветанию компании, ведь это [4]:

1. Отражение успеха компании.
2. Способ установить новые деловые контакты, создать долговременные отношения.
3. Возможность отблагодарить и поощрить своих лучших сотрудников.
4. Возможность еще раз напомнить о своем профессионализме и надежности.

5. Часть рекламной кампании, ведь сотрудники – лучшая реклама.

Эффект от инсентив-программ оказывается продолжительным и, таким образом, оправдывает затраты. С одной стороны, он служит улучшению имиджа предприятия, повышению лояльности к нему, мотивации клиентов, партнеров, а с другой – инсентив-туризм является одним из эффективных инструментов командообразования.

Таким образом, на основе вышеизложенного можно утверждать следующее:

1. Результаты опросов показывают, что инсентив-туры дают заметно больший эффект, чем денежное вознаграждение. Полученные за проделанную работу деньги воспринимаются как должное, а инсентив-туры в качестве награды оставляют неизгладимое впечатление, которое не поддается никаким измерениям.

2. Организация инсентив-туров – это один из самых эффективных способов выразить благодарность своему персоналу за отлично выполненную работу. Поощрения путем инсентив-туров действительно стимулирует персонал к более активной работе и творческому подходу, а также улучшает имидж компании в глазах партнеров, которые, в свою очередь, получают дополнительную мотивацию к дальнейшему сотрудничеству и увеличению продаж.

3. Для работников туристической сферы инсентив-туризм – это приобретение неоценимого опыта и обмен знаниями с зарубежными коллегами.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Инсентив-туризм: [Электронный ресурс] // Библиотека туризма. – Режим доступа: <http://www.turbooks.ru/stati/vidy-turizma/407-insentiv-turizm.html>.
2. Что такое инсентив-туризм: [Электронный ресурс] // Межрегиональный туристический форум. – Режим доступа: http://www.tour-cn.com.ua/news/chto_takoe_insentiv_turizm/2010-05-03-839.
3. Деловой туризм (М.И.С.Е.): [Электронный ресурс] // Межрегиональный туристический форум. – Режим доступа: <http://www.tour-cn.com.ua/?PIdx=19&Idx=436&LID=2>.
4. Инсентив-туры: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.btravel.ru/tours.htm>.

ЧЕПУРДА Л.М.

Кандидат наук, доцент, руководитель департамента туризма Черкасского государственного университета

КОНЦЕПЦИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА НА РЫНКЕ УСЛУГ

В статье рассмотрен механизм стратегического менеджмента на рынке услуг; проанализированы стратегические цели и миссия предприятий, направленные на повышение эффективности работы персонала и создания позитивного имиджа предприятий сферы услуг.

Миссия - общая цель, которая дает ответ на вопрос, для чего существует организация, какие цели она преследует, кто являются основными потребителями, какое отношение к ним. Основная идея базовой философии организации состоит в отношении к обществу, к его работникам и какие основные ценности организации признают работники. Миссия определяет содержание деятельности организации, ее основные цели и принципы деятельности, помогает объединить усилия в решении общих задач.

В сервисном промышленном решении миссия организации необходима как для коммерческих, так и некоммерческих структур. Миссия коммерческого предприятия состоит в удовлетворении потребностей клиента в наиболее эффективном варианте, по сравнению с конкурентом. Вот почему внимание коммерческого предприятия сконцентрировано на потребителе. В условиях развития стратегии нестандартный подход к решению проблем является наиболее эффективным, так как все стандартные решения уже известны конкурентам.

ЛОЙКО В.В.

к.э.н., доц. Киевский национальный
университет технологий и дизайна

МОНИТОРИНГ УРОВНЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ С ПОМОЩЬЮ ЭКСПЕРТНОЙ СИСТЕМЫ

Современные процессы глобализации экономики вносят значительные изменения в социально-экономическое развитие стран и регионов, их потенциальную готовность к интеграции и взаимодействию. Государство выступает основным защитником национальных интересов. Формирование внешней и внутренней политики государства в условиях глобализации нацелено на сохранение национальной безопасности и экономической безопасности как на уровне государства так и на уровне регионов и отдельных предприятий. Процесс государственного регулирования экономической безопасности на всех уровнях нацелен на защиту экономических систем (государства, региона, предприятия) от различных видов угроз устойчивому социально-экономическому развитию. В последнее время вопросы экономической безопасности набирают особую значимость и актуальность. Экономическая безопасность выступает основой национальной, экономической, политической и социальной устойчивости.

Мониторинг уровня экономической безопасности на региональном уровне предполагает выполнении последовательных этапов регуляторного влияния. На первом этапе происходит формирование системы экономической безопасности на региональном уровне. Система государственного регулирования экономической безопасности на региональном уровне имеет следующие элементы: цель, задания, объект, субъект, методы и инструменты. Целью государственного регулирования экономической безопасности на региональном уровне есть определение возможного состояния системы экономической безопасности, которое может быть достигнуто при условии предупреждения возникновения угроз экономической безопасности и обеспечения развития человека и общества как приоритетных. Основными заданиями регулирования экономической безопасности на региональном уровне являются следующие: развитие теоретико-методологических основ формирования и обеспечения экономической безопасности в системе государственного регулирования экономической безопасности; выявление причин и последствий низкой эффективности функционирования системы государственного регулирования экономической безопасности; усовершенствование концептуальных, законодательных и нормативно-правовых основ регулирования экономической безопасности регионов в системе национальной безопасности; формирование научно-методичных основ измерения и оценки экономической безопасности регионов; разработка предложений по усовершенствованию регионального регулирования для обеспечения безопасности. В зависимости от уровня регулирования безопасностью субъектами управления являются центральные и местные органы государственной власти и органы местного самоуправления. Функции государственного регулирования экономической безопасности на региональном уровне обеспечиваются принципами, методами, способами и инструментами управления экономической безопасностью. Принципы управления определяют основные правила управляемой деятельности, которые должны выполняться субъектами управления. Так как экономическая безопасность есть подсистемой национальной безопасности, то её принципы должны отвечать принципам обеспечения национальной безопасности. Под методами государственного регулирования экономической безопасности понимаются способы влияния субъектов управления на объекты управления (экономический процессы, общественные отношения), основными среди которых есть: правовые, административные, экономические. При управлении экономической безопасностью используются следующие инструменты: законодательное и нормативно-правовое обеспечение в сфере национальной безопасности, государственного и регионального экономического управления; государственный заказ, договорное стимулирование регионального развития; социальные нормы и нормативы; критические пороговые значения экономических показателей; государственные дотации,

субсидии, налоговые льготы; обеспечение способности территориальных общин и органов местного самоуправления в рамках, определенных законодательством, самостоятельно и ответственно решать вопросы инновационного и экономического развития, создания эффективных механизмов обеспечения их активного участия в формировании и проведении государственной политики; повышения роли и ответственности местных органов исполнительной власти и органов местного самоуправления при решении возложенных на них полномочий и задач. Под способами государственного регулирования понимается действие или система действий, которая используется для выполнения обеспечения экономической безопасности на основе Закона Украины «Про основы национальной безопасности Украины» [1].

На втором этапе мониторинга государственного регулирования экономической безопасности на региональном уровне проводиться оценка состояния экономической безопасности региона за выделенными функциональными составляющими. Для оценки состояния и тенденций социально-экономического развития регионов и определения уровня экономической безопасности по отдельным функциональным составляющим можно использовать разработанную экспертную систему «Программное обеспечение «Универсальный эксперт» (свидетельство о регистрации авторского права на произведение № 41023) с базой данных Safe Line (свидетельство о регистрации авторского права на произведение № 41025). Названная экспертная система позволяет не только рассчитать уровень экономической безопасности, но и предоставляет экспертные выводы, в которых отражены рекомендованные действия по повышению уровня экономической безопасности. Экспертные системы являются первым этапом на пути создания искусственного интеллекта. Единого мнения об определении экспертных систем в современной научной литературе нет. Свободная энциклопедия Википедия предоставляет следующее определение экспертной системы: «экспертная система – это методология адаптации успешных решений одной сферы научно-практической деятельности для другой; интеллектуальная компьютерная программа, которая содержит знания и аналитические способности одного или нескольких экспертов в определенной области применения и способна делать логические выводы на основе этих знаний, тем самым обеспечивая решение специфических задачий без присутствия эксперта» [2]. Разработанная экспертная система «Универсальный эксперт» относится к комбинированному типу экспертных систем. Её можно использовать для диагностики уровня экономической безопасности объекта экономики, который исследуется, а также для целей мониторинга и прогнозирования. Экспертная система состоит из базы знаний, которая складывается из отдельных составляющих: для лингвистического процессора – знания про язык коммуникаций; для интерпретатора процессов – знания про процессы решения проблемы и выдачу экспертных выводов; для модуля поиска знаний – знания про способы интерпретаций знаний; для модуля выдачи экспертных выводов – дополнительные знания по поводу принятия решений. Для экономических экспертных систем необходимо создание базы данных. В которой сохраняется большое количество информации: плановых, фактических, отчетных и иных данных. В экспертной системе есть также блок объяснений для пользователя и комментариев по поводу действий экспертной системы. Блок объяснений создан как справочная система для пользователя. Режим общения пользователя с экспертной системой предлагается проводить в диалоговом режиме. Пользователь отвечает на определенный экспертом и заложенный в экспертную систему перечень вопросов, которые касаются экономической безопасности. По определенному алгоритму проводятся расчеты уровня экономической безопасности исследуемого объекта, и предоставляются экспертные выводы по поводу состояния экономической безопасности. Экспертная система позволяет пополнять базу знаний, добавлять отдельные функции для проведения дополнительных расчетов и уточнений, обновлять существующие методики расчетов уровня экономической безопасности, дополнять прогнозными моделями для получения прогнозных результатов. Для получения прогнозного уровня экономической безопасности исследуемого объекта желательно провести анализ состояния экономической безопасности за несколько смежных периодов для определения существующих тенденций.

Исследование состояния экономической безопасности на уровне региона совершается по основным функциональным составляющим. По проведенным исследованиям выделено следующие функциональные составляющие экономической безопасности на региональном уровне: финансовая, внешнеэкономическая, инвестиционно-инновационная, энергетическая, социально-демографическая, технико-технологическая, экологическая, продовольственная. Соответственно, анализ экономической безопасности региона базируется на следующем условии:

$$\mathcal{E}BR = f\{[\Phi B]; [B\mathcal{E}B]; [IIB]; [\mathcal{E}nB]; [CDB]; [TTB]; [\mathcal{E}kB]; [PB]\}, \quad (1)$$

де $\mathcal{E}BR$ – экономическая безопасность региона; ΦB – финансовая безопасность; $B\mathcal{E}B$ – внешнеэкономическая безопасность; IIB – инвестиционно-инновационная безопасность; $\mathcal{E}nB$ – энергетическая безопасность; CDB – социально-демографическая безопасность; TTB – технико-технологическая безопасность; $\mathcal{E}kB$ – экологическая безопасность; PB – продовольственная безопасность.

Основные этапы исследования состояния экономической безопасности региона следующие.

Первый этап. Формирование системы единичных показателей измерения функциональных составляющих. Основой формирования системы единичных показателей является идея сбалансированной системы показателей [3]. В соответствии с этим подходом оценка функциональной составляющей с помощью системы сбалансированных показателей позволяет в полном объеме определить состояние составляющей экономической безопасности. Использование главной идеи сбалансированной системы показателей состоит в формировании положений стратегически безопасного развития региона на основе определенного в ходе общей оценки уровня экономической безопасности и возможных угроз.

На втором этапе проводиться расчет единичных показателей экономической безопасности региона по формулам. Каждый единичный показатель имеет рекомендованное значение. Это позволяет выделить индикаторы, которые не соответствуют нормам, а также определить негативные стороны развития.

На третьем этапе проводится формирование уравнений желанности за всеми единичными показателями экономической безопасности. Оценка уровня экономической безопасности региона предполагает приведения различных критерии её исследования к единому универсальному параметру, а именно к интегральному показателю $\mathcal{E}BR$. Под критерием желанности понимается граничное количественное изменение относительного значения конкретного единичного показателя. Который определяется с помощью функции Харрингтона [4].

На четвертом этапе рассчитываются групповые показатели экономической безопасности региона с помощью определения среднегеометрического значения.

На пятом этапе рассчитывается интегральный показатель уровня экономической безопасности региона по функциональным составляющим как среднегеометрическое значение. Рассчитанный таким образом интегральный показатель уровня экономической безопасности региона обобщает множество единичных показателей и численно отображает относительную оценку уровня её составляющих. Сравнивая полученную величину интегрального показателя уровня экономической безопасности региона с диапазоном значений экономической безопасности в соответствии с теорией Харрингтона, можно сделать выводы об уровне экономической безопасности региона.

Экспертная система позволяет провести оценку уровня угроз экономической безопасности региона и провести их ранжирование. На этом этапе особенно важное значение имеет объективная, полная и комплексная информация о социально-экономическом состоянии на государственном и региональном уровнях. Важное значение имеет также информация о степени реализации приоритетных национальных интересов в экономической, социальной, инновационной сферах, определенных на законодательном уровне. Мониторинг предусматривает процедуру анализа экономической ситуации, выявления тен-

денций социально-экономического, инновационного и инвестиционного развития регионов и страны, оценки уровня угроз экономической безопасности. На этом этапе при расчете уровня экономической безопасности региона каждый отдельный показатель составляющих экономической безопасности сравнивается с граничным или пороговым значением. Проблема повышения уровня научной обоснованности и адаптации к условиям Украины пороговых значений показателей, определенных мировой практикой государственного управления является актуальной, так как есть определенные расхождения в величинах пороговых значений показателей. Формирование алгоритма расчета интегрального показателя уровня экономической безопасности тоже является важной проблемой. Это вызвано необходимостью отслеживания последствий экономических трансформаций в Украине з учетом требований национальной безопасности.

На третьем этапе мониторинга осуществляется оценка возможностей государственного регулирования обеспечения экономической безопасности региона. Для этого необходимо провести оценку недостатков действующего концептуального нормативно-правового и научно-методического обеспечения, которые снижают эффективность и качество управления экономической безопасностью. Выяснение причин неэффективного государственного регулирования экономической безопасности на уровне региона, дает возможность разработать определенные мероприятия по поводу их устранения. Если такие причины ликвидировать невозможно, то необходимо разработать определенные мероприятия по предупреждению возникновения возможных угроз, которые снижают эффективность государственного регулирования экономической безопасности.

Четвертый этап мониторинга – это разработка и внедрение инструментария государственного регулирования экономической безопасности на уровне региона и страны в соответствии с Законом Украины «Про основы национальной безопасности Украины» и на основе Стратегии обеспечения экономической безопасности региона, если такая стратегия была принята.

Пятый этап мониторинга – это наблюдение и контроль за исполнением предыдущих этапов. Контроль должен обеспечивать сравнение фактического состояния экономической безопасности региона с желаемым, нацеленный на своевременное выявление отклонений и установления их причин; установления недостатков и ошибок управленческой деятельности; наблюдение за изменениями социально-экономической, инвестиционно-инновационной среды и прогнозирования состояния экономической безопасности региона. Одновременно контроль должен иметь форму обратной связи, на основе которой можно осуществлять координацию управления экономической безопасностью.

Действенность государственного регулирования экономической безопасности на региональном уровне не зависит от эффективности функционирования организационного механизма регулирования экономической безопасности в областных государственных администрациях. По результатам проведенного анализа перечня управлений, отделов и других структурных подразделений областных государственных администраций, можно видеть, что отдельного структурного подразделения, которое бы занималось вопросами экономической безопасности, в областных государственных администрациях не существует. Для выполнения задания эффективного мониторинга состояния экономической безопасности региона необходимо создать отдельное структурное подразделение в областных государственных администрациях или ввести должности специалистов по обеспечению мониторинга уровня экономической безопасности региона у уже существующих структурных подразделениях. Объектами регулирования региональной экономической безопасности на уровне областных государственных администраций являются социально-экономические процессы, которые касаются реализации экономических потребностей регионов и страны, структурные элементы системы экономической безопасности региону, например, региональные интересы, составляющие экономической безопасности, угрозы экономической безопасности и факторы, которые обуславливают их возникновение и развитие. Функциями государственного регулирования экономической безопасности на уровне областных государственных администраций является планирование, организация, мотивация и контроль. Результатом эффективного государственного регулирования экономической безопасности на уровне региона есть реализация государственных и региональных

программ по обеспечению экономической безопасности и обеспечения связей с общественностью.

Процесс мониторинга государственного регулирования экономической безопасности на региональном уровне складывается из пяти основных этапов: 1) формирования системы экономической безопасности на региональном уровне; 2) оценки состояния экономической безопасности региона за выделенными функциональными составляющими; 3) оценки возможностей государственного регулирования обеспечения экономической безопасности региона; 4) разработки и внедрения инструментария государственного регулирования экономической безопасностью регионов и страны, наблюдения; 5) контроля за выполнением предыдущих этапов. Для оценки состояния экономической безопасности региона целесообразно использовать разработанную экспертную систему «Программное обеспечение «Универсальный эксперт» с базой данных Safe Line.

ЛИТЕРАТУРА.

1. Про основы национальной безопасности Украины: Закон Украины № 964 – IV від 10.06.2003 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Экспертные системы. Википедия. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: uk.wikipedia.org/wiki/Экспертные_системы.
3. Внедрение сбалансированной системы показателей / Horvath & Partners; Пер. с нем. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 478 с.
4. Мартыненко М.М. Стратегический менеджмент: Учебник/ Мартыненко М.М., Ігнатьєва І.А. – К.: Каравела, 2006. – 320 с.

НАНА ЛУХУТАШВИЛИ
к.т.н., ассистент-профессор Кутаисского университета

МОЖНО ЛИ ПРЕДСКАЗАТЬ БУДУЩЕЕ

Для каждого менеджера важно чтобы деятельность, за которую он отвечает, была успешной. Это требует серьезных размышлений о будущем.

Как известно, на эффективность организации действуют как внутренние (цели, структура, задачи, технология и люди), так и внешние факторы. Организация, как открытая система, может выжить только во взаимосвязи с внешней средой. Под внешней средой понимают факторы, которые способствуют функционированию, выживанию и эффективности организации. Различают среду прямого воздействия (поставщики, трудовые ресурсы, законы и государственные учреждения, потребители и конкуренты) и среду косвенного воздействия (состояние экономики, научно-технический прогресс, социально-культурные и политические изменения, групповые интересы и затрагивающие организацию события в других странах). Изменение одного из внешних фактора может оказать влияние на изменение других.

Цель и задача работы выявить:

- Какие аспекты внешней среды нужно принимать во внимание, а какие проигнорировать?
- Насколько должны стараться заглянуть в будущее организации?
- Как организация может заранее свести к минимуму опасности, исходящие от внешней среды, и воспользоваться имеющимися возможностями?

При исследовании применили методы анализа и наблюдения.

В статье рассмотрены несколько методов, которые предназначены для прояснения каких-то элементов будущего.

- “Футурология”-наука, пытающая определить направления развития внешней среды

на целый ряд лет вперед. Футурологи рисуют нам «сценарии развития», как они их называют, на основе изучения современных тенденций развития и проецирования их в будущее;

- Дельфийский метод- назван в честь оракула в городе Дельфы в древней Греции.

Метод заключается в сопоставлении взглядов ряда экспертов на какое-либо будущее событие и выявление их общего согласие по этому поводу;

- Экономические модели- создание воображаемой экономики на компьютере и ввод в эту модель информации.

В виде заключения, «можно ли предсказать будущее», отмечаем, что точно нельзя предсказать что произойдет в будущем. Организации могут свести до минимума угрожающие факторы, воспользоваться представившимися возможностями и не сбиться с намеченного курса, если преследовать принципа- «с будущего к настоящему а не с прошлого к будущему».

ЗАУР СЕРАПОВ

преподаватель Государственного Университета им. Ак. Церетели

О ПОВЕДЕНИИ РАБОЧИХ ГРУПП И ХОУТОРНСКИХ ЭКСПЕРИМЕНТАХ

В предлагаемой статье подчеркнуто, что темпы роста научно-технического прогресса на много опережают темпам развития науки управления производством и, что возник т.н. «глубокая пропасть» между ними. Поэтому каждое рациональное предложение по вопросам управления производством внесет определённый вклад в дело заполнения упомянутой «пропасти». С этой целью автор рассматривает вопрос о создании рабочих групп и их поведении в разных условиях работы. Рассмотрено одно из первых исследований в рабочих группах, которое было проведено на Хоуторнском заводе, принадлежащем «Вестерн электрик К» (г. Чикаго, США) в 20-х – 30-х годов прошлого столетия. Результаты не теряют актуальность и в настоящее время.

В статье внимание обострено на те направления исследования, которые непосредственно связаны с производительностью рабочих, работающих в разных условиях. Исследования проводились среди рабочих-сборщиков электроприборов. Изменения условий труда включало в себе изменения таких факторов, как освещенность и температура помещения, график работы. Были получены определённые результаты.

Были проведены еще два эксперимента для проверки того, не является ли причиной увеличения выработки длительное влияние изменения системы материального поощрения. Приведены позиции специалистов Гарвардского университета Ф. Ростисбергера и завода «Вестерн электрик У.Диксона, которые выступили против того, что выработки менялись изменением материального поощрения, а также приведены комментарии психолога М.Вайтерлес о результатах эксперимента.

В статье рассмотрен также вопрос о другом важном эксперименте, выполненном в Хоуторне. Наблюдалась группа квалифицированных операторов, занятых намоткой реле. Целью исследования заключалась в том, чтобы установили закономерность изменения выработки в таких условиях работы, когда работающие руководствовались не теми правилами и стандартами, установленными руководством компанией, а теми правилами и нормами, которые установили сами рабочие группы. Была создана своеобразная неформальная организация. В результате исследования было установлено, что неформальное отношение среди рабочих привели к формированию организационных шаблонов управления группой. Авторитет групповых норм поддерживался средствами морального воздействия, а в случае необходимости – и применением сил. Исследование установлено, что работники в группе, несмотря на то, что они отличались между собой статусами, оплату имели одинаковую. В заключении приведены некоторые выводы, сделанные на основе исследования, проведенные в Хоуторне.

ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ

Доктор экономических наук, профессор ГТУ

МАНАНА МАРИДАШВИЛИ

Старший преподаватель ГТУ

ИРМА МАХАРАШВИЛИ

докторант Кавказского международного университета

К ВОПРОСУ СОВРЕМЕННЫХ КРИТЕРИЕВ УПРАВЛЕНИЯ

В менеджменте выделяются три основные задачи, которые можно назвать критериями. Первая — продумать и сформулировать конкретную цель и миссию организации, бизнес-предприятия, больницы, школы или органа государственной власти. Вторая задача состоит в том, чтобы сделать работу производительной, а работника — успешным. И, наконец, третья задача — управлять влиянием организации на общество и нести социальную ответственность. Что касается других задач, то все институты похожи. Только по первой задаче бизнес-предприятие отличается от больницы, школы или государственного органа.

Конкретная цель и миссия бизнес-предприятия — это экономическая результативность. Для их достижения менеджеры всегда должны уравновешивать настоящее с неопределенным и рискованным будущим, они обязаны добиваться успеха в раткосрочной перспективе и обеспечивать долгосрочный успех своего бизнеса.

Менеджеры в любой ситуации должны быть администраторами того, что уже существует. Кроме того, им необходимо создавать что-то новое, т.е. они должны быть предпринимателями и готовыми к риску новаторами. Современный бизнес может приносить пользу и обществу, и собственным сотрудникам, только если сможет пережить несколько поколений работников и будет выполнять свои функции и в новом, изменившемся будущем.

Менеджеры выступают агентами трансформаций и в развитых странах превращают рабочую силу из группы работников физического труда в образованных и высококвалифицированных специалистов. Это достигается благодаря применению знаний в работе. Менеджмент объединяет познания людей в разных областях в рамках одной организации, а значит, является новым социальным фактором. Следовательно, научная дисциплина и практический метод менеджмента важны для эффективной работы всех общественных институтов. При выполнении этой функции менеджмент полагается на знания как из гуманитарных, так и из естественных наук, а также на технологию.

ВАЖА ГУРАБАНИДЗЕ

Доктор экономики, ассоциированный профессор Кутаисского университета и государственного университета им. Ак. Церетели

МЕНЕДЖМЕНТ КОНФЛИКТНЫХ СИТУАЦИЙ

Под конфликтами подразумеваются столкновения тенденций взаимно противоположных направлений в психике отдельных людей, во взаимоотношениях людей, и их формальных и неформальных объединений. В организациях конфликты выявляются определенным поведением и действиями людей, зачастую перераставшие во вмешательство в чужие дела.

Противоречивыми результатами конфликтов считаются решения проблем приемлемыми для всех сторон средствами, укрепляющими взаимоотношения людей, способствующими сплоченности коллектива и нормальному взаимному сотрудничеству их членов, уменьшающими антагонизм и т.д.

Методы управления конфликтами: уклонение от конфликтов, подавление конфликтов и управление собственно конфликтами.

Преимущество метода избежания конфликтов в том, что решение, как правило, принимается оперативно. Разновидности метода уклонения от конфликтов: бездействие, уступки и приспособление, примирение.

Одним из методов управления конфликтами является подавление конфликтов. Он, в свою очередь, подразумевает применение различных методов. Значительный из них метод скрытых действий и метод принятия быстрых решений.

Управление собственно конфликтами – одна из важнейших проблем. В данном процессе необходимо использовать целый комплекс методов воздействия на конфликтную ситуацию и поведение участвующих в конфликте.

К методам управления конфликтными ситуациями относятся: разъяснение предъявляемых к работе требований, использование координационных и интеграционных механизмов, установление комплексных целей общего организационного характера.

Полноценное управление конфликтными ситуациями – одна из составляющих успешного менеджмента. Кроме вышеизложенного, избежанию конфликтов минимальными затратами также в значительной мере будет способствовать учёт следующих рекомендаций предложенных конфликтологами всему работающему в организации персоналу: способность различать главное от второстепенного; внутреннее спокойствие; эмоциональная зрелость и уверенность; знание соблюдения умеренности при воздействии на события; способность подхода к проблеме с различной точки зрения; восприятие действительности таковой, каковой она есть на самом деле, а не такой, какой её желает видеть данный конкретный человек и т.д.

ЦВИРКО Д.Л.,

Аспирант Донецкого национального технического университета

БЕЗОПАСНОСТЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ КАК ОСНОВНОЙ ФАКТОР УСПЕШНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКРИЗИСНОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

Глобальный процесс информатизации общества, который является отображением общих закономерностей генезиса цивилизации, сегодня охватил все сферы социокультурной деятельности человека. Стремительное развитие и распространение новых информационно-коммуникационных технологий обусловливает кардинальные изменения в управлении хозяйственными системами разных уровней. Формирование и уровень развития информации, информационных ресурсов и всего информационного пространства, является основой и главной характеристикой развития любой социально-экономической системы на макро- и микроуровнях.

Основной социальной ценностью, главным продуктом производства и основным товаром, в информационном обществе является информация. Сегодня науки, которые связаны с информацией, переживают этап интенсивного развития, а понятие информации является одним из фундаментальных. Но еще и сегодня, ни в одной из научных областей общества, в том числе и в экономике, нет единственного общепринятого определения информации. Существование разных теорий информации так и не способствовало выработке общепринятого теоретического определения этого понятия. Существует значительное коли-

чество работ, в которых с разных позиций исследуются разнообразные аспекты этого понятия. Поэтому, прежде всего, необходимо определиться с понятием „информация”, раскрыть, какой смысл укладывается в это понятие из позиций информационной безопасности, экономики и менеджмента.

Цель работы заключается в обосновании теоретических и методических подходов относительно определения ценности информации и организационно экономических составляющих информационной безопасности телекоммуникационных сетей общего пользования.

Особенной характеристикой информации является то, что в процессе потребления она не уничтожается, например, как пищевые продукты, не исчезает, как механизмы, которые отжили свой срок, а превращается в новые знания, объем которых увеличивается. Знание – это осознанная информация. Любая информация предусматривает (допускает) реакцию на нее. Если информация осознана, то она становится знанием. Знание позволяет многократно использовать информацию, которую получили только один раз. Структура информации приведена на рис. 1.

Как социальное явление информатизация охватывает текущие и перспективные проблемы – экономические, организационные, социальные, связанные с развитием культуры и образования, деятельностью всех звеньев социального управления и народного хозяйства. Как показывает опыт других стран, процесс информатизации способствует обеспечению национальных интересов, развития наукоемких производств и высоких технологий, повышению производительности труда, усовершенствованию управления экономикой, социально-экономических отношений, обогащению духовной жизни и последующей демократизации общества.

Рисунок 1. Структура информации

С научно-техническим прогрессом связана глобальная проблема информационного кризиса. Она является собой противоречивое единство информационного взрыва и информационного голода. Информационный взрыв заключается в том, что общее количество научной информации, накопленной человечеством, растет экспоненциально. Возникают новые направления и новые науки. Парадокс информационного голода в том, что он является обратной стороной информационного взрыва. Актуальными стали системы автоматизированного обработывания знаний, интеллектуальных систем автоматизации принятия решений, экспертные системы из отдельных направлений деятельности.

Определяющая роль информации в экономическом и социальном развитии страны предопределяет чрезвычайную актуализацию проблемы идентификации, оценки и управления рисками, с целью разработки действенных мероприятий антикризисной политики государства. Заострение кризисных явлений в национальной экономике требует обоснования концепции антикризисного управления. Объективно кризис характеризуется множественным числом взаимоувязываемых ситуаций, которые повышают сложность и риск управления [2, с. 9].

Примущественно ученые [2, с.17; 3, с.12] трактуют понятие кризиса как «крайнее заострение противоречий в социально-экономической системе (организации), которая угрожает ее жизнестойкости в

окружающей среде».

О.Д. Чернявский [7, с.6] рассматривает кризис как переломный этап в функционировании любой системы, на котором она подвергается внешнему или внутреннему влиянию, которое требует от нее качественно нового реагирования. В таком определении речь идет не только о негативном влиянии, а основной становится необходимость адекватного реагирования системы на смены.

Таким образом, данная группа ученых придерживается мысли, что кризис является угрозой для устойчивого развития, развертывание которой может привести к разрушению экономической системы.

До недавнего времени «кризис» в нормативно правовой базе упоминался лишь в контексте документов Национального банка Украины, Постановлениях и Законах, документах Министерства экономики. Но, ни в одном из них не акцентируется внимание на определении сущности кризиса. И только развертывание мирового финансового кризиса заставило органы власти разработать ряд нормативных документов, направленных уже не на предотвращение кризиса, а на разработку мероприятий по выходу из него. Среди таких документов можно выделить Соглашение Верховной Рады Украины от 17.12.2008 г. «О создании Коалиции “Национального развития, стабильности и порядка”; Решение РНБО от 20.10.2008 г. «О безотлагательных мероприятиях по усилению финансово бюджетной дисциплины и минимизации негативного влияния мирового финансового кризиса на экономику Украины» и т.д. [1].

Формирование антикризисной политики государства должно происходить на основе взвешенных решений в сфере экономики и политики. Ответственность за решения, которые принимаются, должны нести все субъекты на любом уровне. Объединение их интересов и усилий на пути принятия антикризисных мероприятий можно считать успешной антикризисной политикой государства в целом.

Влияние информатизации на уровне государства (на национальном уровне). На сегодня мы имеем достаточно развитую концепцию информационной демократии, которая берет свое начало еще с середины прошлого века и до этого времени приобрела черты глобальной теории общечеловеческого гармоничного сосуществования в будущем. Критериев перехода к информационному этапу развития достаточно много, главные из них: экспонентный рост объема знаний; увеличение количества людей, занятых в сфере услуг; повышение качества образования и его усовершенствования в течение всей жизни; свободный доступ к общественной информации и другое. В нашей стране, хотя и нет единственной и гармоничной общенациональной концепции последующего развития, все же есть попытка не отставать от ведущих стран мира: начат процесс информатизации, компьютеризации, общественной медиатизации, реформирование органов государственной власти.

Государство должно поставить задание, чтобы сформировать такую информационную политику, которая бы заложила основы для решения фундаментальных заданий по развитию общества, главными из которых являются формирование единого информационного пространства Украины и ее вхождение в мировое информационное пространство, обеспечение информационной безопасности личности, общества и государства. [8, с.102-121]. Кроме того, внимание должно уделяться формированию демократически ориентированного массового сознания, становлению отрасли информационных услуг, расширению правового поля регуляции общественных отношений, в том числе связанных с получением, распространением и использованием информации.

На государственном уровне важная информация является стратегический ресурс, а информатизация (которая предусматривает разработку и внедрение средств вычислительной техники, компьютеров, программного обеспечения и информационных технологий) – является не только прибыльной сферой деятельности, но и одной из приоритетных задач государства, способствуя ускорению общего развития.

На регулирование процессов в сфере информационно-коммуникационных отношений направлены такие законы и законодательные акты [1]:

- Законы Украины «Об информации», «О доступе к публичной информации», «О научно-технической информации», «О научной и научно-технической деятельности»;
- «Концепция развития электронного управления в Украине», «Национальная программа информатизации» и другие.

Построение информационного общества – цель, которая выходит за рамки Национальной программы информатизации, в связи с этим возникает потребность в разработке соответствующей комплексной программы. По мнению автора, основными направлениями формирования информационного общества могут стать:

- информатизация органов власти;
- информатизация бизнес-процессов и производства;
- информатизация всех сторон общественной жизни и социальной сферы, предоставление населению доступа, к соответствующей информации;
- эффективная координация указанных процессов и обеспечение взаимодействия всех элементов информатизации общества. [4, с. 161-163; 9].

Главной целью информационного общества является обеспечение правовых и социальных гарантий каждого гражданина общества, который находится в любом месте, и в любое время, за приемлемую цену и с гарантированным уровнем безопасности сможет получить всю необходимую для решения насущных проблем информацию. Дополнительным критерием является доступность информации для каждого человека, которая достигается снижением ее стоимости в результате развития и своевременного внедрения новых информационно-коммуникационных технологий, например, сети Интернет. Благодаря своим стремительным темпам роста Интернет совершает сегодня поистине революционные преобразования в ряде экономических областей. Вместе с тем, Интернет уже стал мощным фактором социального, образовательного и культурного развития, предоставляя новые возможности, устранив барьеры к созданию и распространению материалов, предлагая всеобщий доступ к постоянно увеличивающимся источникам цифровой информации.

Ввиду вышеизложенного, возникает необходимость сделать акцент на обеспечении защиты информации. Безопасность информационного пространства Украины – сегодня приобретает наибольшую значимость по причине колossalного значения средств массовой информации (СМИ). В настоящий момент информация – это главное средство и предпосылка для принятия или неприятия решений. Значение защиты информации определяется не только в системе информационной безопасности, но и в системе национальной безопасности. Цели защиты информации для государства, общества и отдельных личностей, разные. Они в конечном итоге дополняют друг друга, и каждый из субъектов объективно заинтересован в защите информации других субъектов. [5, с.7-10].

В последнее время проблема информационной безопасности детально исследуется соответствующими учреждениями и организациями многих стран мира, и Украина не исключение. В частности, «Концепция национальной безопасности Украины» (которая базируется на положениях ЗУ «Об основах национальной безопасности Украины») определяет информационную безопасность как одну из неотъемлемых составляющих национальной безопасности государства. На законодательном уровне данный вопрос регулируется Законами Украины «О защите информации», «О защите информации в информационно-телекоммуникационных системах», «О Государственной службе специальной связи и защиты информации Украины», «О внесении изменений в Закон Украины «Об информации» относительно защиты информации», «О внесении изменений в Закон Украины «О защите информации в автоматизированных системах», «О внесении изменений в Закон Украины «О телевидении и радиовещании» по уменьшению влияния мирового экономического кризиса на деятельность электронных средств массовой информа-

ции в Украине», Законами Украины о ратификации Соглашений между КМУ и Правительствами других стран о взаимной защите секретной информации и др. [1]. На межнациональном уровне правовой основой государственного регулирования данного вопроса является «План мероприятий по обеспечению безопасного пользования Интернетом» (Послание Комиссии Европейского Парламента, Европейского Совета, Экономического и Социального Комитета и Комитета Регионов). [6].

Таким образом, управление информационной безопасностью можно рассматривать как неотъемлемую часть системы управления государством, направленное на противодействие внешним и внутренним угрозам его функционирования. Как один из этапов антикризисной политики, осуществление мероприятий по обеспечению информационной безопасности государства необходимо для защищенности его деятельности от негативных влияний внешней среды и поддержки состояния самого эффективного использования всех видов ресурсов с целью предотвращения угроз и обеспечения стойкости и стабильного функционирования всех отраслей в данное время и в перспективе.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Законодавство України. Урядовий портал – Режим доступа: zakon.rada.gov.ua
2. Антикризисное управление / [Беляев А.А., Валовой Д.В., Глазунова Н.И. и др.]; под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 432 с.
3. Василенко В.О. Антикризисове управління підприємством / Василенко В.О.; Навч. посібник. – Київ: ЦУЛ, 2009. – 504 с.
4. Єршов Ю.В. Європейський вибір України та побудова інформаційного суспільства // Современные проблемы телекоммуникаций: Сб. докладов 6-й Международной научно-технической конференции. Одесса, 19-22 августа, 2003 г. – Одесса, 2003. – Ч.1.
5. Калюжний Р. Питання державного управління у сфері інформаційної безпеки в умовах переходу України до інформаційного суспільства (організаційно-правовий аспект) // // Урядовий кур'єр. – 2009.– № 4.
6. «План мероприятий по обеспечению безопасного пользования Интернетом» (Послание Комиссии Европейского Парламента, Европейского Совета, Экономического и Социального Комитета и Комитета Регионов). Режим доступа: http://uazakon.com/documents/date_aw/pg_icgqwf/pg4.htm
7. Чернявский А.Д. Антикризисное управление / Чернявский А.Д.; Учебн. пособие. – К.: МАУП, 2010. – 208 с.
8. Смирнов Э.А. Разработка управленческих решений. – М.: Юнити-Дата, 2010. – 272 с.
9. Прогнозирование и планирование экономики: Учеб. пос. для вузов./ Ред. Борисевич В.И., Кандаурова Г.А. – 2-е изд., перераб. – Минск., 2011. – 380с.

ХАТУНА ТОДУА

Доктор экономики, ассоциированный профессор
Государственного Университета им. Акакия Церетели

ПРОБЛЕМА БЕЗРАБОТИЦЫ В ГРУЗИИ И ПУТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ

Безработица - проблема глобального характера. Рост числа безработных фиксируется в Великобритании, Греции, Португалии. Проблема безработицы актуальна и в Грузии. По итогам социального опроса, безработица - это важнейший национальный вопрос и для граждан Грузии он более важен, чем вопросы территориальной целостности и доступности здравоохранения.

Массовая безработица часто вызывает серьезные социальные и политические сдвиги. Одним из главнейших факторов экономического благополучия страны является уменьшение степени безработицы.

Безработица - главный фактор, обуславливающий низкий уровень жизни в стране. В Грузии уровень безработицы высок как в городах, так и в селах. Велика доля молодого населения страны среди безработных, что еще увеличивает социальные риски и является угрозой для нормального развития страны.

Целью исследования является изучение проблемы безработицы, анализ динамики ее степени, изучение главных факторов, обуславливающих безработицу, а также - анализ ее негативных результатов.

На основе проведенной работы можно заключить следующее:

1. Безработица - острая социально-экономическая проблема в Грузии;
2. Безработицу в Грузии обусловливают главным образом следующие факторы: ограниченный спрос на рабочую силу; сложность устроится на работу по специальности; низкий уровень профессиональной подготовки кадров;
3. Для решения проблемы необходимо качественное совершенствование подготовки рабочей силы, упорядочение учета безработных и т. д.

ИЯ ТЕТРУАШВИЛИ

Докторант кутаисского университета

К ВОПРОСУ ОЦЕНКИ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА В ГРУЗИИ

Касательно бизнес-среды, необходимо рассматривать поиск модели развития с учетом прошлого и настоящего. Опыт новейшей истории показывает, что октябрьские выборы 2012 года имели огромное значение не только с политической точки зрения, но и потому, что фактически они должны были решить вопрос выбора модели развития страны.

Объективная оценка микроэкономической бизнес-среды невозможна без выявления возможностей развития бизнеса. Для этого мы считаем целесообразным произвести комплексную оценку функционирования бизнеса. С целью достижения точности в оценке мы использовали метод выбора индекса. В рамках исследования мы произвели расчет индекса развития бизнеса (I_b).

Показатели индексов в 204-2012 гг позволили выявить тенденции в бизнес-секторе.

В целом можно констатировать, в последние годы экономическая политика, которая была главным образом ориентирована на стимулирование потребления, проводилась непоследовательно. Кроме того это сопровождалось инфляционными процессами, войной с Россией, мировым экономическим кризисом и другими факторами, что в конечном счете придало динамике индекса развития бизнеса «синусоидальную форму».

Анализ показал, что сложно выделить какие-либо этапы, хотя в течение анализируемого периода можно выделить 2007 год, как наиболее стабильный, после того как новая экономическая политика, проводимая с 2004 года дала определенные результаты. Однако непоследовательность, имевшая место в последующие годы по сей день проявляется на нынешних результатах, что хорошо видно из графического материала.

КАХАБЕР ГАБЕЛАШВИЛИ

Доктор экономики, ассоциированный профессор Кутаисского Университета

ЗАПАДНЫЙ ВЕКТОР В МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛЕ: АНАЛИЗ И ПРОГНОЗЫ

Основными движущими индикаторами глобализации мировой экономики на современном этапе являются международная торговля и иностранные инвестиции. Именно с их помощью происходит движение научно-технических и технологических достижений из развитых стран в развивающиеся страны, что было обусловлено ускорением экономического развития и повышением уровня жизни в этих странах.

С восстановлением государственной независимости, Грузия взяла курс на либеральную торговую политику и подключению к процессу мировой экономической интеграции. В результате тарифной политики, проводимой государством на переходном этапе, Грузия на сегодняшний день является одной из стран с самой либеральной внешнеторговой политикой.

Подписание соглашения по ассоциированию не означает членства в Евросоюзе, и оно не является подготовительным этапом для членства в этой организации. Для Грузии, как и для других постсоветских стран (Молдова, Украина) был избран более сложный подход, нежели к западно-балканским странам, которые прямо стали членами Евросоюза. Углубление торговых связей с Евросоюзом выдвинет на повестку дня целый ряд проблем, относящихся к безопасности продуктов питания и повышению их качества, что будет связано с значительными финансовыми ресурсами. В этом отношении, возникнет необходимость как в помощи иностранных доноров, так и в мобилизации ассигнований из государственного бюджета.

Главная задача правительства Грузии заключается в преодолении ожидаемых сложностей и доведении до конца парафированного соглашения о свободной торговле с Евросоюзом, что при соблюдении определенных условий, предоставит грузинским предпринимателям возможность свободного выхода на крупнейшие мировые рынки.